"KIBRIS SORUNU"

Hazırlayanlar:

Av. Uğur UZER
Ankara Barosu Bşk. Yrd.

Av. Mehmet CENGİZ
Ankara Barosu Y.K. Üyesi

Genişletilmiş İkinci Basım
Haziran 2002

Birinci Basım : Aralık 2001
Genişletilmiş İkinci Basım : Haziran 2002

SUNUŞ

Hep tekrarlıyor ve ısrarla vurguluyoruz: Kıbrıs davası, Türkiye'nin ulusal güvenlik sorunudur.

Başkent Barosu olarak, böylesine önemli bir konuda duyarsız kalamazdık.

7 Hazıran 2001 günlü açıklamamda:

"Avrupa Birliği'nden gelen dayatmalar karşısında Kıbrısı verip kurtulmayı savunanlara karşı mücadeleye devam edeceğiz. Ankara Barosu, Kıbrıs davasını ulusal perspektifle savunmaya kararlıdır" demiştim..

Bunun gereğini yapıyoruz.

KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Rauf R. Denktaş'ın katılımıyla Ankara'da, 13 Aralık 2001 günü düzenlediğimiz Kıbrıs Konferansı bu çalışmalarımızın önemli bir adımı oldu. Kıbrıs konusundaki seri konferaslarımız ülke çapında devam ediyor. Bu etkinliklerimizi uluslararası kamuoyuna yönelik olarak yurtdışında da sürdüreceğiz.

Konferanslar öncesinde özveriyle bu çalışmayı hazırlayan Sayın Uzer ve Cengiz'e teşekkür eder, haklı Kıbrıs davamızın savunulmasına katkıda bulunacağı inancıyla incelemelerinize sunarım.

Saygılarımla.

Av. Sadık ERDOĞAN
Ankara Barosu Başkanı

GİRİŞ

Türkiye, dışarıdan dört cephede sıkıştırılıyor:

- Kıbrıs sorunu

- Kuzey Irak sorunu

- Ege sorunu

- Ermeni sorunu

Bu bağlamda Türkiye'ye dayatılan şunlardır:

- "Türkiye, Kıbrıs konusunda uluslararası sözleşmelerden doğan haklarından vazgeçmeli, 1974'den beri sürdürdüğü işgale son vermeli, Kıbrıs'taki Türk halkına azınlık hakları tanınmasıyla yetinmelidir",

- "Kuzey Irak'ta ABD güdümünde kurulacak kukla Kürt Devleti'ni kabul edip tanımalı, bu devletin hamiliğini ve dolayısıyla ABD'nin Ortadoğu jandarmalığını üstlenmelidir",

- "Yunanistan'la arasındaki Ege sorununun uluslararası platformlarda ele alınmasını kabul etmeli ve buralarda alı-

nacak kararlara uyacağını peşinen ilan etmelidir"

- "Anadolu'da Ermeni soykırımı yapıldığı kabul edilmeli ve bunun için tazminat ödenmelidir".

Bir paket program olarak getirilen bu tehdit ve dayatmalar içinde, bugün en güncel ve önemli olanı Kıbrıs'la ilgili bölümüdür.

Ülke sorunlarıyla yakından ilgilenen Ankara Barosu Yönetim Kurulu *(Av. Sadık Erdoğan, Av. Uğur Uzer, Av. Ömer Çiftçi, Av. Egemen Tomak, Av. Mehmet Cengiz, Av. Hayrettin Kent, Av. M. Hakan Çınar, Av. İ. Cumhur Bozkurt, Av. Samiye Eyuboğlu, Av. Emine Ergül ve Av. Taner Ünlü)* 6 Haziran 2001 günlü toplantısında, bu konuda yapılan dış dayatmaları değerlendirerek, Lefkoşa Barosu ve konuya duyarlı kuruluşlarla ortak bir girişim başlatılmasına, Kıbrıs davasının ulusal ve uluslararası platformlarda daha güçlü ve etkin bir biçimde savunulmasına karar vermişti.

Çok geçmeden yapılan saptamanın ne kadar isabetli ve önemli olduğu anlaşıldı. Avrupa Parlamentosu, 5 Eylül 2001 günü kabul ettiği "Kıbrıs Raporu"yla Kıbrıs üzerinden Türkiye'ye yöneltilen tehdidi yineledi.

Avrupa Parlamentosu'nda, 31'e karşı 504 oyla kabul edilen bu raporu değerlendiren Ankara Barosu Başkanlık Divanı, karara sert tepki gösterdi. Ankara Barosu Başkanı

Av. Sadık Erdoğan, toplantıdan sonra yaptığı açıklamada şunları belirtti:

"Kıbrıs'tan vazgeçmiş bir Türkiye, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü koruyamaz. Bunun zorunlu sonucu, Kuzey Irak sorununda dayatılan 'çözüm'ün de kabulü olacaktır.

" Uyarıyoruz: Türkiye halkına bunu kabul ettiremezsiniz!"

22 Kasım 2001 günü, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Avrupa Birliği'ne katılım başvurusunun hukuk dışı olduğunu vurgulayan İngiliz Profesör Mendelson'un raporunu kamuoyuna açıklayan Ankara Barosu Başkanı Av. Sadık Erdoğan şunları söylüyordu:

"Türkiye, odağında Kıbrıs olan dış baskılar ve sorunlarla kuşatılmış durumda. Batı, Türkiye'yi Kıbrıs'ta sıkıştırarak teslim almak istiyor.

"Ankara Barosu, bu temel ulusal soruna sahip çıkma kararlılığındadır. Bu kapsamda KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Rauf Denktaş'ı Türkiye'ye davet ettik. Aralık ayı içinde Sayın Denktaş'ın da katılacağı bir toplantı ile bu kararlılığımızı gösterecek ve Kıbrıs konusundaki haklı tezlerimizi bir kez daha vurgulayacağız".

Bu açıklamadan birkaç gün sonra TÜSİAD Başkanı'nın "Kıbrıs'ı ver kurtul" diyen çevreleri destekleyen demeci

geldi. TÜSİAD Başkanı; "*Kıbrıs, Türkiye açısından stratejik bir ada olabilir. Ama, önemli olan Avrupa Birliği'ne üye olmaktır. Kıbrıs yüzünden bunu kaybetmeyi göze alamayız*" diyordu.

Bu gelişmeler karşısında, 28 Kasım 2001 günü toplanan Ankara Barosu Yönetim Kurulu, Türkiye'ye davet edilen KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Rauf Denktaş'ın katılacağı Kıbrıs Konferansı'nın 13 Aralık 2001 günü Ankara'da yapılmasını ve "Kıbrıs Sorunu"nu ele alan bir kitapçık hazırlanmasına karar verdi.

Elinizdeki çalışma, bu kararın ürünüdür.

TARİHSEL SÜREÇ

Kıbrıs, Anadolu'nun doğal bir uzantısıdır. Jeolojik dönemin birinci zamanında Anadolu'nun Hatay bölgesine bitişik olan Kıbrıs'ın, ikinci ve üçüncü zamanlarda oluşan çökmelerle Anadolu'dan koptuğu belirtilmektedir.

Kıbrıs, tarihsel sırasıyla; Hititler, Mısırlılar, Fenikeliler, Asurlular, Persler, Ptolemiler, Romalılar, Araplar, Bizanslılar, Templer Şövalyeleri, Lüzinyanlar, Cenevizliler, Venedikliler, Osmanlılar ve İngilizlerin egemenliğinde olmuştur.

16. yüzyılın son çeyreğine girilirken, üç kıtaya uzanan Osmanlı İmparatorluğu'nun yumuşak karnının en hassas noktasında bir çıban başı gibi duran Kıbrıs, devrin en güçlü deniz kuvveti Venedik'in elinde bulunuyordu. Adanın bu durumda kalmasını, kendileri için sakıncalı gören Osmanlılar, 1570 yılının sonbaharında fetih hareketine başladılar. 1571 Ağustos'unda Magosa'nın düşmesiyle, Kıbrıs adası bütünüyle Osmanlı devletinin egemenliğine geçti.

Kıbrıs'taki Türklerin kökeni, Anadolu'daki Türk halkıdır. Kıbrıs'ı ele geçiren Osmanlılar, adada kalan 20 bin civarındaki askerin yanısıra, Anadolu'dan adaya göç sağlamışlardır.

Bu amaçla, Padişah 2. Selim tarafından çıkarılan "*Sürgün Hükmü*"ne göre başta Karaman, Rum ve Dülkadriye Kadılıkları olmak üzere Anadolu'nun çeşitli şehir ve kasabalarında oturan zenaat ve meslek sahipleri arasından seçme yapılarak, her on haneden bir hanede yaşayan aileler Kıbrıs'a gönderildiler.

Bu meslek sahipleri içinde ayakkabıcılar, terziler, dokumacılar, aşçılar, mumcular, semerciler, nalbantlar, bakkallar, demirciler, dericiler, taşçılar, kuyumcular, yapıcılar, kalaycılar ve kazancılar başı çekmekteydi.

21 Eylül 1571 tarihini taşıyan bu "*Sürgün Hükmü*" ile toplam 5720 hane (1689 aile) Kıbrıs'a göç ettirilmişti.

Kıbrıs'ta Osmanlı egemenliği, fiilen 307, hukuken 352 yıl devam etmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun genel zayıflama süreci içinde, Kıbrıs'ta kurulmuş bulunan düzenin de sarsıldığı görülür. Kapitülasyonların Kıbrıs adası için de geçerli olması, yabancı uyrukluların ve bu arada bunların temsilcilerinin sınırları gittikçe genişleyen ayrıcalıklardan yararlanmaya başlamaları, merkezde olduğu gibi, hatta bundan da-

ha büyük boyutlarda Kıbrıs'ta da çözülmelere yol açmıştır. Buna, temellerini Osmanlı devleti içinde güçlenen Rum burjuvazisinin attığı Yunan ulusçuluğunun da yükselişi eklenince, Kıbrıs'ta Osmanlı yönetiminin kurduğu geleneksel düzen bozulmaya başlamıştır. Devlete borç vererek ve Doğu Akdeniz ticaretini yürüterek güçlenen Rum burjuvazisinin ve Ortodoks Kilisesinin önderliğindeki Yunan ulusçuluğu, 1821'deki Mora ayaklanmasıyla bir bağımsızlık mücadelesi başlattıktan sonra, bunun Kıbrıs'ta yankısız kalması zaten olanaksızdı.

Osmanlı devlet aygıtı güçten düşüp, geleneksel Osmanlı düzeni çözülmeye uğradıktan sonra, Kıbrıs'ta 18. yüzyılda ve daha sonra 1833'de, vergiler altında ezilmeye başlayan Müslüman halkın başlattığı isyanlar da ortaya çıkmıştı. Ama, Mora isyanıyla eşzamanlı olarak ve yine oradaki gibi Rum Kilisesinin önderliğinde başlayan bir ayaklanma, Kıbrıs'ta Osmanlı yönetimini sarsan en önemli isyan olmuş ve o güne kadar dokunulmazlığı olan Kilise önde gelenlerinin cezalandırılmasıyla bastırılabilmiştir. Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından .sonra, 1833'de Osmanlı yönetimi, Kıbrıs'taki Hıristiyanlara Yunan uyruğuna geçme hakkını tanımış ve başta Kilise olmak üzere adanın güçlü Hıristiyan unsurları, kendilerini Osmanlı topraklarında büyüme amacından başka bir dış politika hedefi bulunmayan bir Yunanistan'la özdeşleştirmeye başlamışlardır.

Osmanlı yönetimi sona erdiğinde, adada Müslüman Türkler, halkın çoğunluğunu oluşturan Ortodoks Rumlarla paylaştıkları yerleşim birimlerinde, adanın çeşitli bölgelerine dağılmış olarak yaşıyorlardı. Osmanlı devletinin üstün 'millet'i olan Müslümanların, Kıbrıs'ta da yönetimde ve toprak sahipliğinde –Kilisenin tek başına hatırı sayılır büyüklükteki toprakları dışında- önde geldikleri görülüyordu. Buna karşılık, 12. yüzyıldan beri ticaretle uğraşmalarına engel olunmuş bulunan Ortodoks Hıristiyanlar, Osmanlı yönetimiyle birlikte ticaret yapmalarına izin verilmesiyle, bu alanda güçlenmişler ve ilk kez Osmanlı yönetimi altında adada bir yerli burjuvazi palazlanmaya başlamıştı. Tefecilik ve ticaret, yerli Rum burjuvaziyi, daha İngiliz dönemi başlamadan filizlendiriyordu. Böylece, 1878'de İngilizler Kıbrıs'ın yönetimini devraldıklarında karşılarında 'temsil' yetkisiyle donatılmış, çok zenginleşmiş ve başına buyrukluğa alışmış bir Kilisenin ve güçlenmeye başlamış bir Rum burjuvazisinin önderliğindeki Ortodoks Rum çoğunluk ile 'yönetici' olmayı benimsemiş, bunun yanısıra tarımla uğraşan ve Osmanlı devletine alabildiğine bağlı bir Müslüman Türk toplumu bulacaklardı.

İngiliz İmparatorluğunun en değerli varlığı olan Hindistan ile İmparatorluğun merkezi arasındaki ulaşım yolu, İngiltere'nin can damarıydı. Osmanlı devletinin güçlü olduğu dönemde, İngiliz İmparatorluğunun varlığını tehdit etmeden

bu yolun önemli bir bölümünde "güvenliğin sağlanması" işini Osmanlı devletinin yürütmesinde bir sakınca yoktu.

Ancak, 18. yüzyılın sonunda Osmanlı imparatorluğunun zayıflama süreci ile birlikte bu durum değişmiştir. 1877 Nisan sonunda başlayan Osmanlı-Rus Savaşı'nın (1877-78, ya da "93 Savaşı"), Ruslar İstanbul'a kadar geldikten sonra Osmanlı devletine Ayastefanos (Yeşilköy) Anlaşmasını kabul ettirmesiyle sonuçlanınca, İngiltere Akdeniz politikasında değişiklik yaptı.

1878 Nisan'ında İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na getirilecek olan Salisbury; "*Osmanlı devletinin yeniden ayakları üzerine dikilebilmesinin mümkün olmadığını*", "*parçalanmış, eskimiş, hatta yok olmuş bir politikanın gölgesine asılıp kalmanın doğru olmadığını*" söylüyordu.

Özellikle 1869'da Süveyş Kanalının açılması, Doğu Akdeniz'in İngiltere için önemini bir kat daha artırmıştı. Bu nedenle İngiltere, 1878 başında İstanbul'a kadar girebilen, Doğu Anadolu'nun bir kısmını eline geçiren Rusya'nın Osmanlı devleti üzerinde tam bir üstünlük kurmasına izin vermek niyetinde değildi. Bunu engellemek için, Ayastefanos Anlaşmasının değiştirilmesi gerekmekteydi. İngiltere bunu, Berlin Kongresi'yle sağlayacaktı. Ancak, bu kadarla yetinmek niyetinde değildi.

Salisbury , daha Dışişleri Bakanı olmadan önce 1877

Haziran'ında şunları söylüyordu: "*Mısır veya Girit'i alarak Hindistan'a giden su yolunu güvenlik altına koymak için bütün gücümü harcardım; ve Türkiye'nin silinip gitmesini hiçbir biçimde engellemeye çalışmazdım*". 1878 Mart'ında da Ayastefanos Anlaşmasında nasıl bir değişiklik sağlanması gerektiği konusunda düşüncelerini açıklarken; "*Örneğin, Limni ve Kıbrıs gibi iki deniz üssü sağlanması ve moral etkisi için de, hiç değilse geçici olarak İskenderun gibi bir yerin işgal edilmesi gerektiğini*" savunuyordu.

Bunun yanısıra, İngiliz sermaye çevrelerinin o sırada önem verdikleri "Fırat Demiryolu Tasarısı", İngiltere'nin Ortadoğu'nun Arap Yarımadasına yakın bir yöresinde üs elde etmesini gerekli kılmaktaydı. İşte İngiltere'nin dikkatini Kıbrıs adası üzerinde yoğunlaştırmasına yol açan başlıca düşünceler bunlardı.

Aslında Kıbrıs, öteden beri başta İngilizler olmak üzere tüm Avrupalıların dikkatini çekmiş bir yerdi. Doğu Akdeniz'de Kıbrıs'ın stratejik önemi ve adaya sahip olmanın sağlayacağı avantajlar ötedenberi düşünülmüştü. Ancak, Kıbrıs'ın üs olarak seçilmesi ve Osmanlı devletiyle bu adayı kapsayan bir anlaşma yapılması kararı, Berlin Kongresi'nden hemen önce alınmış ve yürürlüğe konulmuştur.

İşte bu temelde İstanbul ile görüşmeler başlatılır. İstanbul'un işi sürüncemede bırakması üzerine, İngiltere Dışiş-

leri Bakanı Salisbury, İstanbul'daki İngiltere Büyükelçisi Layard'a gönderdiği 30 Mayıs 1878 tarihli telgrafında; Kıbrıs'la ilgili anlaşmanın biran önce imzalanmasını ve böyle bir anlaşma imzalayarak Doğu Anadolu'da "reform" yapmayı ve Kıbrıs'ı İngiliz yönetimine bırakmayı Osmanlı devleti kabul etmediği takdirde, İngiltere'nin Ayastefanos Anlaşmasının değiştirilmesi için çaba göstermeyeceğini, Osmanlı devletini Rusya karşısında yalnız bırakacağını Osmanlı yöneticilerine açıkça bildirmesini istiyordu.

Layard, Osmanlı yöneticilerine, 4 Haziran 1878 günü İngiliz Parlamentosunun toplanacağını, bu yüzden kendisinin önerdiği biçimiyle bir anlaşmaya razı olup olmadıklarını 3 Haziran 1878 akşamına kadar bildirmeleri gerektiğini söyledi. Anlaşma yapılması kabul edilmeyecek olursa, Berlin Kongresi de toplanmayabilirdi.

4 Haziran 1878'de konuyu yeniden görüşmek üzere toplanan Meclis-i Mahsusa, Kıbrıs gelirlerinin Osmanlı devletine verilmesi, adaya yapılacak masrafların Osmanlı devletinden istenmemesi ve adadaki Müslümanların işlerine bakacak şeri mahkemelerin düzenlenmemiş bulunması noktalarında, İngiliz taslağına itiraz etti. Layard ise, bunlarla zaman yitirmenin mümkün olamayacağını, çünkü anlaşma hemen o gün imzalanmayacak olursa, İngiltere'nin politikasını değiştireceğinin kendisine bildirilmiş bulunduğunu söyledi. Yeniden toplanan Meclis, böyle bir anlaşma-

nın yapılmasına razı olunmasını gerektiren koşulları ayrıntısı ile anlatan ve sonunda da anlaşmanın uygun bulunduğunu belirten iki karar aldı. Bu kararlar aynı gün II. Abdülhamit tarafından "*mucibince imza olunsun*" yazısıyla uygun bulundu.

Bu gelişmelerin sonunda, 4 Haziran 1878 günü, Kıbrıs Anlaşması, Osmanlı devletini temsil eden Hariciye Nazırı Saffet Paşa ile İngiltere'yi temsil eden Büyükelçi Layard arasında imzalandı.

Bundan sonra Saffet Paşa;

a) Adada şeri mahkemelerin kurulmasını,

b) Evkaf yönetiminin Osmanlı devletinin ve İngiliz Hükümetinin atadığı birer temsilci eliyle yürütülmesini,

c) Son beş yılın gelir ortalaması esas alınarak, ada gelirinin İngiltere tarafından Osmanlı devletine verilmesini,

d) Kıbrıs'taki devlete ve Padişaha ait malların Osmanlı devletinin tasrrufu altına konmasını,

e) Adanın yönetimini bıraktıktan sonra İngiltere'nin Osmanlı devletinden adaya yaptığı masraflarla ilgili olarak tazminat istemeyeceğini,

f) Eğer Rusya Kars'ı ve Doğu Anadolu'da ele geçirdiği öteki toprakları Osmanlı devletine geri verecek olursa, Kıbrıs Anlaşması'nın sona ereceğini öngören ek maddele-

rin anlaşmaya konulmasını önermiştir.

Londra ile yazışan Layard, sonunda bu ek maddeleri 1 Temmuz 1878 günü kabul etti ve 4 Haziran 1878 tarihli anlaşmaya bir ek düzenlendi.

4 Haziran 1878 tarihli "*Kıbrıs Anlaşması*" ve eki şu maddelerden oluşuyordu:

A. 4 Haziran 1878 Tarihli Anlaşma

(*Büyük Britanya ile Osmanlı Devleti Arasında Savunma İttifakı Konvansiyonu*)

1. Madde : Rusya devleti Batum, Ardahan, Kars veya adı geçen yerlerden birini işgali altında tutup da, ileride her ne zaman olursa olsun, kesin Barış Antlaşması ile saptanan Osmanlı devletinin Asya'daki topraklarından bir kısmını daha almaya kalkışacak olursa, İngiltere devleti, bu toprakları silahla korumak ve savunmak üzere Osmanlı devleti ile birleşme yükümlülüğü altına girer. Buna karşılık Padişah Hazretleri de, ülkesinde bulunan Hıristiyan ve öteki uyrukların iyi yönetim ve korunması ile ilgili ileride iki devlet arasında kararlaştırılacak olan gerekli reformları yapacağını İngiltere devletine vaadeder; ve İngiltere'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi için gerekli bir

önlem olmak üzere, Padişah Hazretleri ayrıca Kıbrıs adasının İngiltere tarafından işgal edilip yönetilmesi için tahsisine de muvafakat eder.

2. Madde : İşbu anlaşma onaylanacak ve onaylanmış kopyaları bir ay içinde veya mümkünse daha önce değiştirilecektir. İki tarafın temsilcileri onaylarını belirtmek üzere bu Anlaşmayı imzalamış ve mühürlemişlerdir.

B.1 Temmuz 1878 Tarihli Ek Anlaşma

(4 Haziran 1878 Tarihli

Büyük Britanya ile Osmanlı Devleti Arasında

Savunma İttifakı Konvansiyonu'na Ek)

Kıbrıs Adasının yönetimi ve asker yerleştirilmesi ile ilgili aşağıdaki koşullara İngiltere'nin uymayı kabul ettiği, Yüksek Akid Taraflar arasında kararlaştırılmıştır.

1. Madde : Adadaki Şer'i Mahkeme varlığını sürdürecek ve bu mahkeme adanın Müslüman halkının yalnız şer'i işlerine bakacaktır.

2. Madde : Camilerin, İslam okul ve mezarlıklarının ve adada bulunan öteki İslam dinsel kurumlarının mal, mali kaynak ve topraklarını, İngiltere Hükümeti tarafından atanacak bir memurla birlikte yönetmesi için, Evkaf Yönetimi

tarafından bir memur atanacaktır.

3. Madde : İngiltere devleti, yönetim harcamaları çıkarıldıktan sonra, gelir fazlasını her yıl Babıâliye ödeyecek ve bu gelir fazlası son beş yıllık 22,936 kese olarak kabul edilen ortalama gelir üzerinden hesaplanacaktır. Bu gelir fazlası, sonradan da usulüne uygun olarak araştırılacak ve bunun toplamından, son beş yılda Osmanlı devletine ve Padişaha ait taşınmaz malların satılmasından ve iltizama verilmesinden toplanan para düşülecektir.

4. Madde : Babıâli, Kıbrıs'ta bulunan devlete ve Padişaha ait taşınmaz malları (Arazii Miriye ve Emlaki Hümayun) serbestçe satabilecek ve bunlardan toplanan para, 3. maddede sözü edilen ada gelirlerine dahil sayılmayacaktır.

5. Madde : İngiltere devleti, bayındırlık işleri ve öteki kamu hizmetleri için gereken toprakla, ekilmemiş toprakları, uygun bir bedelle almak için, görevlilerine gerekli yetkiyi verebilecektir.

6. Madde : Rusya, Kars'ı ve son savaşta Ermenistan'da işgal etmiş olduğu öteki yerleri Osmanlı devletine geri verdiği takdirde, Kıbrıs adası İngiltere tarafından boşaltılacak ve 4 Haziran 1878 tarihli Antlaşmanın hükmü kalmayacaktır.

Böylece, Kıbrıs'ın işgali yetkisini alan İngilizler, 7 Temmuz 1878 tarihli Padişah fermanını aldıktan sonra,

Berlin Kongresi oturumlarının sona ermesinin hemen ardından 12 Temmuz 1878'de Kıbrıs'a çıktılar.

Adanın ilk İngiliz Yüksek Komiseri Wolseley, Larnaka limanına ayağını basar basmaz, kendisini Rum Otodoks Kilisesi Başpiskoposu başkanlığında bir Rum heyetinin beklediğini gördü. Başpiskopos, Wolseley'e "*hoş geldiniz*" derken konuşmasının en önemli bölümünü şu sözler oluşturuyordu: "*Biz, bu yönetim değişikliğini hoş karşılıyoruz, çünkü İngiltere'nin, daha önce Yunan adalarını verdiği gibi, Kıbrıs'ı da Yunanistan'a, Anavatanımıza bırakacağından eminiz*".

Bu arada, İngiltere'de iktidarda bulunan Liberaller, Kıbrıs Anlaşması'nı, Osmanlı Devleti'ne karşı her konuda, ama özellikle Doğu Anadolu'da yapılmasını istedikleri "reformlar" konusunda kullanmak eğilimindedirler. Nitekim böyle de olmuştur (*Bkz: "Ermeni Sorunu", Ankara Barosu Yayını, Nisan 2001).*

Öteyandan, İngiltere'deki Liberal Hükümetin, bu dönemde, tam anlamıyla oluşturulup yürürlüğe konulamamış bir "Kıbrıs Tasarısı" da vardır. Gladstone Hükümetinin işbaşına gelmesinden kısa bir süre sonra, Layard, yeni Dışişleri Bakını Granville tarafından görevinden alınır ve yerine geçici bir süre için özel elçi olarak Goschen atanır. Goschen, 25 Şubat 1881 tarihli gizli yazısıyla, Bakan Granville'e, "Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılmasının sağlayacağı

yararlar"dan söz etmektedir. Granville ise, buna gönderdiği 3 Mart 1881 tarihli yanıt yazısında, konu üzerinde düşünmekte olduğunu belirttikten sonra şunları eklemektedir:

"*Öneriniz akla yakın olmakla birlikte, kamuoyunu da düşünmek gerekir. Bu konuyu Kabinedeki en akıllı üyelerle görüşüp, size düşüncemi bildireceğim. Ancak, ne olursa olsun, en kritik ana kadar, bu konuda harekete geçmemek gerekir*".

Bu yanıtı alan Goschen, düşüncesinde hâlâ neden ısrarlı olduğunu 25 Mart 1881 günü Granville'e çektiği telgrafta şöyle anlatmaktadır::

"*(25 Mart tarihli mektubumdaki düşüncelerime ek olarak) belirtmeliyim ki, eğer Kıbrıs şimdiki Türk önerilerine karşı ortaya atılacak olursa...şimdiki zorluklar ortadan kalkacak; İngiltere, Yunanistan üzerinde son derece etkinlik kazanacak; toplam olarak (Yunanistan'a önerilen) Berlin ödülünden daha fazla olacak; barış muhakkak, Avrupa müteşekkir olacak; Türkiye'nin İngiltere'nin tartışılmaz ilgisizliğinden emin olmasının yanında, İngiltere de Bay Gladstone'un delilik olarak nitelendirdiği bir Anlaşmadan onurlu bir biçimde kurtulma yolunu bulmuş olacaktır. Benim bu önerim, her şeyi vermeye alışmış birinden...gelmemektedir*".

Daha 1881'de yapılan bu öneri ve bunun Londra'da en azından ciddiye alınması, Kıbrıs Anlaşması'nın yapılma-

sından itibaren İngilizlerin adayı Yunanistan'a bırakmayı düşündüklerini ve Kıbrıs'ın başka amaçlar için kullanılabilir bir "koz" olarak görüldüğünü göstermektedir.

1881 ilkbaharında, Kıbrıs'ın Yunanistan'a önerilmesinden, özellikle İngiliz kamuoyunun tepkisi düşünülerek vazgeçilmiştir ama, ileride değineceğimiz gibi, başka bir "kritik" an geldiğinde, İngiltere bunu yapmaktan çekinmeyecektir.

1885 Aralık ayında, adadaki gelişmelerle ilgili raporlarında, Yüksek Komiser Biddulph ve yardımcısı Warren, toplam sayısı 197 olan Rum okullarına yapılan hükümet yardımının 2 251 Sterlin, hepsi 96 olan Türk okullarına yapılan yardımın ise 735 Sterlin olduğunu belirttikten sonra "*Adada okulu ve öğretmeni olmayan bir tek Hıristiyan köyü bile kalmadı*" derken, Müslüman köylerin durumundan hiç söz etmemektedir. Bu yöneticiler, adanın Müslüman ve Hıristiyan halkları arasında ayrım yapmayı sürdürerek, "*Genel Gözlemler*" başlığı altında şunları yazmaktadırlar:

"*Bizim yönetimimiz, Müslüman memurlar için hemen olmasa da, giderek bir yıkım durumuna dönüştü (Bunlar) okuma yazma sorunlarının yanında, Rumca da bilmiyorlar...Hiç kuşku yok ki, Hıristiyan Kıbrıslılar, Müslümanları yavaş yavaş adadan atmaktadır. Bu sonuncular (yani Müslümanlar), tarlada (da) tembeldirler ve hiç girişimcilikleri yoktur; Müslümanların malları, tek tek satışa çıkartılmaktadır*".

Bu ikili, bütün raporun "ruhunu" ortaya koyan bir sonuçla yazılarını bitirmişler: İngiliz yönetiminin amacı, "*esaret altına konmuş bir Hıristiyan ırkı, ilerletmenin nasıl mümkün olacağını*" bulmaktır.

İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi Layard, 1 Haziran 1878'de Kıbrıs adasının o günkü toplam nüfusunun 144 000 olduğunu bildiriyordu. Layard, 1878 yılı Ağustos ayı başında, Salisbury'ye gönderdiği bir yazıda, Kıbrıs'ta nasıl bir nüfus bileşimi istenmesi gerektiğini şöyle bildiriyordu:

"*Bana öyle geliyor ki, adanın nüfusunu Rumların değil Müslümanların lehine çoğaltmakta fayda vardır. Baring bana yazdığı mektupta, Türklerin yeni idareyi kabule hazır ve barışsever uyruklar olacaklarını, Rumların ise adanın İngiltere'ye verilmesinden memnun kalmadıklarını belirtmektedir. Rumlar, Türkleri her şeyden mahrum etmek, hatta adadan sürmek için ellerinden geleni yapacaklardır. Adadaki bütün toprakları ellerine geçirmek için entrika çevirecekler ve amaçlarına ulaşınca Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesini sağlamak yoluna gideceklerdir...Dolayısıyla çok sayıda Türk ailesinin adada yerleşmesini temin için ortaya güzel bir fırsat çıkmıştır ve onlar derhal tarım sektöründe çalışmaya başlayabilirler*".

Layard'ın tasarısı, 93 Savaşı'nda İstanbul ve dolaylarına sığınmış bulunan Bulgaristan mültecilerinin Kıbrıs'a yerleştirilmesini sağlamaktı. Ancak, Osmanlı Devleti, bu

mültecileri Kıbrıs'a yollayıp yerleştirmek için gerekli parayı bulamayınca, bu tasarı gerçekleştirilememiştir.

Buna karşılık, Kıbrıs dışından adaya ilk nüfus hareketleri, Layard'ın tasarısının tam tersine oluşmuştur. Malta'dan Kıbrıs'a gitmek isteyenler çıktığı gibi, Mısır'dan çok sayıda Rum, Kıbrıs'a göçmüşlerdir. Böylece, İngiliz yönetiminin ilk anlarından itibaren adaya Rum nüfusu akmaya başlamıştır. Bunu, nüfus sayımları da doğrulamaktadır. Aşağıdaki tabloda verilen 1881 rakamlarının, 1878'de Layard'ın bildirdiği 144 000'den ne kadar farklı olduğu ortadadır; bu fark, adaya yeni gelen Rumların sayısıyla oluşmuştur:

Yıllar	Türk	Rum	Ötekiler	Toplam
1881	46 839	136 629	5 066	186 084
1891	47 926	158 585	2 775	209 286
1901	51 309	182 739	2 974	237 022
1911	46 428	214 489	3 056	263 964
1921	51 339	244 887	4 489	300 715
1931	64 425	276 572	7 142	347 959
1938	66 459	310 070	-	376 529
1946	80 548	361 199	8 367	450 114
1960	105 494	448 861	-	554 355

1898'de Girit'in Avrupalı devletler tarafından Osmanlı devletinin denetiminden çıkartılması ve bu adanın başına bir Rum yöneticinin getirilmesi, Kıbrıs'taki "enosis"çiler arasında bir heyecan yaratmıştır.

Kıbrıs'taki "enosis" kampanyasının önemli bir yönü, bu kampanyanın yalnız adanın Yunanistan'a bağlanması için İngiliz yönetiminin zorlanması değil, aynı zamanda sistemli bir biçimde adanın Müslüman-Türk halkının karşıya alınması ve tahrik edilmesidir.

Batılı devletlerin Girit'i Osmanlı devletinin yönetiminden koparmakla yetinmeyip, burada Rumların Müslüman-Türk azınlığa karşı giriştiği katliama da seyirci kaldıklarını gören Kıbrıs'lı Türklerin tedirginlikleri daha da artacaktır.

1903 ve 1904 yıllarında "enosis" kampanyası, eskiye göre daha da güçlü bir biçimde sürdürülmeye başlanmıştı. 1903 Temmuz'unda, Yasama Konseyi'nin Türk üyelerinin toplantıda bulunmamasından yararlanan Rum üyelerin "enosis" doğrultusunda bir kararı Konsey'den geçirdikleri görüldü. Ertesi günkü toplantıda, Türk üyeler bu durumu protesto ettiler ve kendilerine katılan memur üyelerin oylarıyla birlikte, önerdikleri yeni bir tasarıyı Konsey kararı olarak geçirdiler: "*Kıbrıs adasının yönetimi İngiltere tarafından bırakıldığında, ada Osmanlı Devletine geri verilecektir*". Aynı gece, 6 Temmuz 1903'de Rumlar, Limasol'de bütün gece ateşler yakıp, gösteriler yaparak Türkle-

re bir "dehşet gecesi" geçirttiler.

Daha önce Yunanistan'a giderek Yunan vatandaşı olmuş bir çok kimsenin, 1878'den sonra Kıbrıs'a geri dönerek buradaki "enosis" kampanyasında başrolleri oynamaya başlaması; dahası, bu kimselerin 1878 ve 1882 anayasal düzenlemelerindeki boşluktan yararlanarak seçme ve seçilme hakkını elde etmeleri, öteden beri İngiliz yönetimini tedirgin etmiş olmasına rağmen, bu konuda bir önlem alınması ancak 1904'te mümkün olmuştur. Haziran 1904'te Yüksek Komiser, yasada yaptığı bir değişiklikle, İngiliz ya da Osmanlı uyruğunda olmayanların seçme ve seçilme haklarını kısıtladı. Bu yeni düzenlemeye göre, bu kimselerin adada seçme ve seçilme hakkına sahip olabilmeleri için, en az beş yıldır burada oturuyor olmaları gerekecekti.

1911 yılında İtalyanların Trablusgarp'a saldırması, bunun ardından da 1912 yılında Balkan Savaşıyla Osmanlı devletinin Balkanlar'da kalan son topraklarını da yitirmesi ve bu savaş sırasında Osmanlı devletinden toprak kopartanlardan birinin de Yunanistan olması, Kıbrıs'ta da etkileri göstermekte gecikmemiştir. 1911 ve 1912 yılları, Kıbrıs'ta "enosis"çi kampanyanın doruğuna ulaştığı ve "enosis"çilerin isteklerini anayasal değişiklikler üzerinde yoğunlaştırarak, Türk toplumu karşısında adanın yönetiminde tek söz sahibi grup durumuna gelme çabalarını artırdıkları bir dönem olmuştur.

Bundan sonra, uluslararası ortamda Osmanlı devletinin toprak kaybına yol açan yeni gelişmelerle birlikte "enosis"çilerin Müslüman-Türk halkına yönelttikleri kışkırtmalar artarak kanlı olaylar aşamasına gelinmiştir. 27 Mayıs 1912'de Lefkoşa ve Limasol'de Rum kışkırtmaları ve saldırıları sonunda başlayan çatışmalarda, Türk ve Rumlardan 4 kişinin öldüğü ve yüzden fazla yaralanan olduğu, o günlerin İngiliz raporlarında yazılıdır. Birkaç gün süren çatışmaların daha da devam edeceğinden korkan İngiliz yönetimi, Mısır'dan askeri kuvvet istemiş ve bu takviye gücü 1 Haziran 1912'de adaya gelerek durumu denetim altına almıştır.

Bu arada 1912 sonlarından 1914 yılına kadar adanın "enosis"çileri, bu kez anayasal değişiklik istemlerini ikincil tutarak, İngiliz yönetiminden doğrudan doğruya "enosis" istemeye başlamışlardır.

Bundan sonra, bütün dünyada olduğu gibi Kıbrıs'ın da üzerinde savaş bulutları toplanacak ve dağılacak; ama 1878 ertesinde adanın iki toplumu arısında kök salan dikenli bitki "enosis", bu iki toplum arasındaki en önemli ayrılık unsuru olmayı sürdürecektir.

Şüphesiz "Kıbrıs Anlaşması" ile gerçekleştirilen "kiralama", Kıbrıs'ın İngilizler tarafından ilhakının ilk adımı olmuştur.

Nitekim, Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya yanın-

da 1. Dünya Savaşı'na katılması ile birlikte İngiltere bu fırsatı yakalamış ve yayımladığı bir emirname ile Kıbrıs'ı ilhak ettiğini duyurarak, her yıl yapılması gereken 92 000 altın tutarındaki ödemeyi de durdurmuştur.

Savaşın sonlarına doğru İngiltere, 27 Kasım 1917'de yayımladığı bir "*Krallık Konseyi Emri*" ile ada halkına İngiliz vatandaşlığına geçmeleri için iki yıllık bir süre tanımıştır.

Bu emirname şunları içermekteydi:

1) Osmanlı uyruğunda olup da Kıbrıs'ta oturan ve 5 Kasım 1914'de gerçekten adada oturuyor olanlar,

2) Osmanlı uyruğunda olup da Kıbrıs'ta oturuyor olan, ama 5 Kasım 1914'de geçici bir nedenle adada bulunmayanlar,

3) Adada yerleşik olmayan ama, 5 Kasım 1914'de adada bulunan Osmanlı vatandaşlarından savaşın bitiminden sonraki iki yıl içinde Yüksek Komisere başvurarak bağlılık yemini eden ve yerleşiklik koşullarını yerine getirenler İngiliz vatandaşlığına alınacaklardı.

Bu koşullarda İngiliz vatandaşı olmak istemeyen binlerce Türk Anadolu'ya göç etti. 1878'de, 1914'de ve 1917'de yaşanan bu göçlerden sonra Lozan Anlaşması ile Kıbrıs kesin olarak İngiltere'ye bırakılınca, büyük bir göç olayı daha yaşanacaktır.

Sonunda, 20 Temmuz 1923 Lozan Anlaşması'nın 20. maddesi ile Kıbrıs hukuken de İngiltere'ye bırakıldı.

Bu madde şöyledir : "*Türkiye, İngiliz Hükümetince 5 Kasım 1914 tarihinde ilan edilen Kıbrıs'ın İngiltere'ye katılışını tanıdığını bildirir*".

Bu anlaşma ile Kıbrıs'lı Türklerin "*hakk-ı hıyar*"larını, yani "*seçme hakları*"nı kullanarak Türk vatandaşlığı ile İngiliz vatandaşlığı arasında bir tercih yapmaları istendi. Türk vatandaşlığı tercih edenler Türkiye'ye göçe başladı ve bu göç 1940'lara kadar sürdü. Bütün bu dönemlerde 30 binden fazla Türk özellikle Türkiye'ye göç etti.

Kıbrıs'tan bir diğer göç de, 1960'da İngiliz idaresinin son bulması ile İngiltere'ye oldu. Bu göç, 1963-1974 döneminde Rumların baskıları, saldırıları ve teşvikleri ile sürdü. Bugün 350 000 Kıbrıs'lı Türk dışarıda yaşamaktadır.

Bunların 200 000'i Türkiye'de, 100 000'i İngiltere'de, 35 000'i Avustralya'da, 10 000'i ABD ile Kanada'da ve 5 000'i de diğer ülkelerdedir.

Kıbrıs'ta yaşayan iki halk arasında 18. yüzyılın sonlarında başlayan çatışmalar, 20. yüzyılın ortalarında İngiliz egemenliğinde giderek şiddetlendi.

Kıbrıs Türk halkının "*enosis*"e karşı verdiği mücadele, 1960 öncesinde adanın Yunanistan'a bağlanmasını engellemiş ve bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğmasını sağ-

layan en önemli faktör olmuştur.

Rumların "*enosis*" talepleri karşısında Türk halkının her yolla "*self determinasyon*" hakkına sahip çıkması, tek yanlı bir "*enosis*" gerçekleşmesi olasılığını tümden ortadan kaldırmıştı.

İki halk arasında süregelen çarpışmalar sonucu, Rumların savunduğu "*enosis*" ve Türklerin savunduğu "*taksim*"e karşı bir orta yol olarak adanın bağımsızlığı fikri doğmuştu.

Bu fikrin İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve ABD tarafından benimsenmesinden sonra, 11 Şubat 1958'de Zürih Anlaşması ve 19 Şubat 1959'da da Londra Anlaşması imzalandı.

Bu anlaşmaların altına İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin yanısıra, adadaki her iki toplum da eşit statüde iki kurucu ortak ile imza attılar.

Böylece Kıbrıs, iki halkın ortak egemenliğinde ve yönetiminde, iki toplumlu bir Cumhuriyet olarak doğdu *(Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ilişkin anlaşma, Garanti Anlaşması ve İttifak Anlaşması ektedir).*

Zürih ve Londra Anlaşmalarına göre Cumhurbaşkanı Rum, Yardımcısı ise Türk olacaktı. Bakanlar Kurulu 7 Rum, 3 Türk üyeden; Temsilciler Meclisi 35 Rum 15 Türk üyeden; Cumhuriyet Ordusu 60-40 ve memur kadroları 70-30 oranı ile her iki toplum fertlerinden oluşacaktı. Her iki

toplumun kendi iç işlerine bakacak birer Cemaat Meclisi olacaktı. Bu meclis, toplumsal harcamalar için vergi koyma hakkına sahip olacaktı. Ayrıca din, eğitim ve kültür işlerinden de sorumlu olacaktı. İç güvenliği, polis ve jandarma sağlayacaktı. Ceza davalarında mahkeme heyeti, sanığın ait olduğu toplumun yargıçlarından oluşacaktı. Beş büyük şehirde ayrı belediyeler olacaktı. Resmi dil Rumca ve Türkçe olacaktı. Cumhurbaşkanı Yardımcısı veto yetkisine sahip bulunacak ve önemli konularda Türk üyelerin ayrı oy çoğunluğu gerekli olacaktı. Her iki "*anavatan*", yani Yunanistan ve Türkiye kendi toplumlarına eğitim ve kültür alanlarında mali yardımda bulunabilecekti.

"*Enonis*" ve "*Taksim*" yasaklanmıştı.

Anayasal konulardaki anlaşmazlıklar için bir Türk, bir Rum ve bir de tarafsız yargıçtan oluşacak Anayasa Mahkemesi kurulacaktı .

Zürih ve Londra Anlaşmalarına ek olarak Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında imzalanan "*Garanti Anlaşması*"nın 1. maddesinde: "*Kıbrıs Cumhuriyeti, herhangi bir devletle tamamen veya kısmen herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla, herhangi bir diğer devletle birleşmeyi veya adanın taksimini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak teşvik edecek her nevi hareketi yasak ilan eder*" denilmiştir.

2. madde ise şöyledir: "*Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu anlaşmanın birinci maddesinde gösterilen yükümlülüklerini göz önüne alarak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve aynı zamanda Anayasanın temel maddeleriyle kurulan düzenini tanırlar ve garanti ederler*".

4. maddenin son paragrafında ise şöyle denilmiştir: "*Ortak veya anlaşarak hareket olası olmadığı takdirde, garanti veren her üç devletten her biri, bu anlaşma ile kurulan düzeni tekrar kurmak amacı ile harekete geçmek hakkını saklı tutarlar*" (Türkiye, 1974 müdahalesini işte anlaşmanın bu maddesine dayanarak yapmıştır).

"*İttifak Anlaşması*"nın 1. maddesine göre ise "*taraflar ortak savunmaları için işbirliği yapacaklar, savunma dolayısıyla ortaya çıkan sorunlarda birbirlerine danışacaklar*"; 2. maddeye göre de "*taraflar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne karşı doğrudan veya dolaylı yöneltilen herhangi bir hücum ve saldırganlığa karşı ortaklaşa karşı koyacaklar*"dır.

3. maddeye göre; bu ittifakın amaçları bakımından ve yukarıda gösterilen amaca erişmek için Kıbrıs Cumhuriyeti topraklarında bir üçlü karargah kurulacaktı. Üçlü karargaha katılacak Yunan askerlerinin sayısı 950, Türk askerlerinin sayısı ise 650 olacaktı. Buna paralel olarak da, Kıbrıs Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı anlaşarak Yunan ve

Türk hükümetlerinden birliklerini artırmayı ve azaltmayı isteyebileceklerdi. Yunan ve Türk birliklerindeki subaylar, Kıbrıs Ordusunun eğitimi işini de yapacaklardı. Üçlü karargahın komutanlığı Yunanistan, Türkiye ve Kıbrıs Cumhurbaşkanı ile Yardımcısının atayacakları Kıbrıslı Yunan ve Türk generaller tarafından bir sene süre ile rotasyonla yapılacaktı. Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye Dışişleri Bakanları'ndan oluşan ortak bir komite, ittifakın en üst organı olacak ve üç bağlaşık ülkenin hükümetlerinin sunacakları, ittifakı ilgilendiren sorunları inceleyeceklerdi.

Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurulurken, İngiltere kendisi için bazı imtiyazlar elde etmeyi de ihmal etmemiştir. Buna göre Ağrotur, Piskobu, Paramal, Dikelya, Pergama, Ay Nikola ve Ksilofagu bölgelerinde İngiltere tam egemen olacaktı. Bu bölgeler arasında personel ve her türlü malzemenin nakli için yol, liman ve diğer kolaylıkları serbestçe kullanabilecekti. Bu arada Magosa'daki limandan ve her türlü su, telefon, telgraf, elektrik vb. hizmetlerden yararlanabilecek, askerlerin eğitimi için tespit edilen bazı yerleri kullanabilecek, Lefkoşa uçak alanını, meydanı veya meydana bağlı gerekli tüm bina ve kolaylıkları İngiliz askeri uçaklarının barış ve savaşta hareketi için hava trafiği üzerinde gerekli hareket kontrol de dahil olmak üzere kullanabilecek, Kıbrıs Cumhuriyeti ülkesi üzerinde sınırsız uçabilecek, üsleri ve tesisleri teknik bakımdan geliş-

tirmek için yeni bölgeleri ve hakları Kıbrıs Cumhuriyeti ile görüştükten sonra elde edebilecekti. Bu anlaşma ile İngiltere 31 yerde çeşitli bölge ve tesislere sahip olurken, 11 yerde de eğitim ve atış sahalarına sahip olacaktı.

Bu egemen üs bölgelerinin yüzölçümü sorunu taraflar arasında uzun tartışmalara yol açmış ve sonunda bu bölgelerin, adanın 3576 mil karelik yüzölçümü içinde 99 mil kare olması kararlaştırılmıştır.

Bugün adadaki İngiliz askeri varlığı ve Dikelya ve Ağrotur askeri üsleri bu anlaşma çerçevesinde faaliyet göstermektedir.

Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Kıbrıs üzerindeki emperyalist emellere set çekmemiş, bu temelde yapılan kışkırtmalarla beslenen iki halk arasındaki çatışmalar devam etmiştir.

1962 ve özellikle 1963 yılından sonra bu çatışmalar şiddetlenmiştir. Rum saldırılarının sürmesi üzerine, 24 Aralık 1963'te bir toplantı yapan Türkiye Hükümeti, ateş-kes anlaşmasına uyulmaması halinde, ateş-kesin Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından sağlanması yönünde bir karar aldı.

Ancak saldırılar yine durmadı, tam aksi, Yunan alayı da saldırılara katıldı. Küçük Kaymaklı düştü, Lefkoşa'ya saldırılar yoğunlaştı.

Bunun üzerine 25 Aralık 1963'te, Türk savaş uçakları Lefkoşa üzerinde alçak uçuşlar yaptı.

Bu müdahale üzerine, İngiltere'nin arabuluculuğu ile bir ateş-keş kabul edildi.

27 Aralık 1963 günü, bir İngiliz generalin komutasında üç garantör ülkenin askerleri "*Barışı Koruma Kuvveti*" adı altında göreve başladı.

Bu arada 30 Aralık 1963 günü "*Yeşil Hat*" çizildi.

Bu hat, Lefkoşe'nin Türk ve Rum kesimini ayıran ve Rum saldırılarının durdurulduğu hattı (Yeşil bir kalemle çizildiği için adına "*Yeşil Hat*" denilmişti).

1 Ocak 1964'de ise Makarios, 1960 anlaşmalarını tek yanlı olarak feshettiğini açıkladı. Ardından, Şubat ayı içinde Arpalık, Limasol, Baf, Magosa ve Poli'deki Türkler saldırıya uğradılar.

Bunun üzerine Türkiye, 13 Şubat 1964'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne başvurdu.

Güvenlik Konseyi, 4 Mart 1964 tarihli kararında; Kıbrıs'ta durumu kötüleştirecek davranışlardan kaçınılması, bu amaçla bir BM Barış Gücü kurulması ve arabulucunun tayini istenirken, "*Kıbrıs Hükümeti*"nden şiddet ve kan dökülmesini önleyecek her türlü tedbiri alması talep ediliyordu. İşte kararda yer alan bu "*Kıbrıs Hükümeti*" ifadesidir

ki, daha sonra, Rum yönetiminin "yasal" Kıbrıs Hükümeti olarak tanınmasını sağlamıştır. Bu karara Türkiye'nin de olumlu oy vermiş olmasından hareketle Batı, Kıbrıs Devletinin "yasal" temsilcisi olarak Kıbrıs Devletini ele geçiren Rum yönetimini tanımıştır.

Bu karar doğrultusunda, 17 Mart 1964'de "*Barış Gücü (UNFICYP)*"nin kuruluşu tamamlandı. 24 Mart 1964'de Sakari Tuomiojia arabulucu olarak atandı. BM Barış Gücü, 27 Mart 1964'de göreve başladı.

Bütün bunlara karşın, Rum saldırılarının devam etmesi üzerine 8 Ağustos 1964'de Türk jetleri Kıbrıs üzerinde sınırlı bir hareket gerçekleştirdi. Bu hareket ertesi günü de sürdü. BM, Güvenlik Konseyi'ni olağanüstü toplantıya çağırarak "dur" çağrısı yaptı. Ateş-kes sağlandı ise de, Rumlar işgal ettikleri bölgelerden geri çekilmediler.

Bu arada, 1963 saldırılarından sonra devreye giren ABD ve İngiltere, 31 Ocak 1964'de ortak bir plan sunmuşlardı.

Bu plana göre, adaya 10 000 kişilik bir NATO birliği gelecek, bu arada ayrıca 1 200 kişilik bir ABD birliği de gelerek, Türk, Yunan ve İngiliz birliklerine katılacaktı. Bu birlikler, bir İngiliz komutanın emrinde olacak ve NATO tarafından bir arabulucu tayin edilecekti.

Bu plan Makarios tarafından reddedildikten sonra,

ABD Dışişleri Bakanı George Ball tarafından sunulan bir barış planı da, yine Makarios tarafından reddedildi.

Bu arada Makarios, 4 Nisan 1964'de ittifak anlaşmasını feshettiğini açıkladı.

Bu gelişmelerin ardından 15 Temmuz 1964'de ABD, Acheson aracılığı ile bir plan sundu.

Bu plana göre, Karpas'da ada yüzölçümünün % 5'ini oluşturan bir bölge, üs olarak Türkiye'ye verilecekti. Türkiye buna karşılık enosisi kabul edecekti.

Kıbrıs, 6 yerel yönetime ayrılacak, bunlardan ikisi Türk denetimine bırakılacaktı.

Enosis'e karşılık Meis adası Türkiye'ye verilecekti.

Kıbrıslı Türklere azınlık hakları tanınacaktı.

Makarios, zaten Türkiye'nin kabul etmesi mümkün olmayan bu planı dahi reddetti.

Yunanistan ise sunduğu karşı tekliflerde El-Greco burnunda 32 kilometre karelik bir alanı üs olarak 25-30 yıllık bir süre için Türkiye'ye vermeyi ve Türklere azınlık haklarının tanınmasını önerdi. Türkiye de bunu reddetti.

Bunun üzerine Ağustos ayı içinde Achesson 2. planını sundu.

Buna göre, Komikebir'in 2 mil batısından geçen bir ku-

zey-güney çizgisinin doğusu, yaklaşık 200 mil kare, 50 yıl için Türkiye'ye kiraya verilecekti.

Ada Türklerine azınlık hakları tanınacak ve Lefkoşa'da Türk işlerine bakan bir yüksek memur bulunacaktı.

Ada Yunanistan'a verilecekti.

Türk hakları ABD garantisi altına alınacaktı.

Türkiye ve Makarios bu planı reddettiler.

Acheson'un başarısızlığa uğramasından sonra, Galo Plaza'nın önerileri gündeme geldi. *(Galo Plaza, 4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi kararı uyarınca arabulucu olarak atanan Sakari Tumioja'nın 9 Eylül 1964 tarihinde ölümü üzerine, 16 Eylül 1964'de arabulucu olarak görevlendirilen Ekvator Devlet Başkanıdır).*

Plaza, taraflarla bir dizi temaslar yaptı. Bu temaslarda Rumlar, Kıbrıs'ın üniter devlet olmasını, garanti-ittifak anlaşmalarının kaldırılmasını, Türklere azınlık hakları ve bazı konularda muhtariyet verilmesini, kendilerine ise self-determinasyon hakkının tanınmasını istediler.

Türkler ise, 1960 anlaşmaları ile kurulan düzene coğrafi bir temel sağlanmasını isteyerek, ilk kez resmi bir coğrafi federasyon önerisinde bulundular.

Buna göre, Yalya köyünden Lefkoşa'nın merkezine ve oradan da Magosa'ya çekilecek bir hatla ayrılan ve ada yü-

zölçümünün % 38'ine eşit olan 1084 mil karelik Kuzey kesimi Türk toplumuna bırakılmalıydı. Bu çözüm, her iki taraftan 10 bin ailenin göç etmesi ile sağlanabilecekti. İki toplumun kendi bölgelerinde federal devletin yetkilerine girmeyen bütün konularda muhtariyete haiz olmalı ve anavatanlarıyla doğrudan ilişki kurabilmeliydiler.

Dışişleri, savunma, federal bütçe, gümrük, ticaret, bankacılık, para basımı, ölçü ve standartların sağlanması, vatandaşlık, pasaport, posta, telekomünikasyon ve ceza işlerinde yasama ve yargı yetkisi federal devletin yetki alanına girecekti. Federal yasama organı; üyelerinin % 30'u Türk ve % 70'i Rum olan bir Temsilciler Meclisi ile toplumların eşit sayıda üyelerle temsil edilecekleri Senato'dan meydana gelmeliydi. Bakanlar Kurulu'nda 70-30, ordu ve poliste 60-40 oranı saklı tutulmalıydı. Federal devletin bir başka devlet ile birleşmesi ve taksimi yasaklanmalıydı. İttifak ve garanti anlaşmaları, Anayasa'nın ayrılmaz bir parçası olmalıydı.

Plaza, görüşlerini içeren raporunu taraflara 26 Mart 1965'de sundu ve BM Güvenlik Konseyi'nin önüne getirdi. Buna göre Plaza, Rum görüşlerini benimsemişti. Türklere azınlık hakları önermiş ve anlaşmayı beğenmeyen Türklerin de Türkiye'ye göç edebilmelerini öngörmüştü.

Türkiye ve Kıbrıs Türkleri buna karşı çıkarak, Plaza'nın yetkisini aştığını, rapor yerine görüş-öneri sunduğu-

nu ve arabulucuk yetkisinin sona erdiğini duyurdu.

Bu arada Kıbrıs'ta iki halk arasında süregelen gerginlik tırmanmakta ve çatışmalar sürmekteydi. 15 Kasım 1967'de Grivas önderliğindeki Rum-Yunan ordusu, Geçitkale ve Boğaziçi köylerine saldırdılar. Sert çarpışmalardan sonra köylere girmeyi başardılar.

Türkiye, derhal Trakya, Ege ve Mersin bölgelerine asker kaydırmaya başladı. Türk donanması Kıbrıs'a gitmek üzere denize açıldı. Türk savaş uçakları, işgal edilen köyler üzerinde ihtar uçuşları yapmaya başladılar.

Bu arada, 17 Kasım 1967'de toplanan TBMM, köylerin boşaltılmaması, Yunan askerlerinin geri çekilmemesi halinde adaya müdahale ve gerekirse Yunanistan'la savaş kararı aldı.

ABD, İngiltere ve Kanada her zaman olduğu gibi yine devreye girerek Türk müdahalesini önlemeye çalıştı. ABD, Cyrus Vance'i barış görüşmeleri için adaya gönderdi.

24 Kasım 1967'de toplanan NATO Bakanlar Kurulu, konuyu görüştü. NATO Genel Sekreteri Manlio Brasio temaslar yapmakla görevlendirildi.

Sonuçta, Türk müdahalesini önlemek için Türkiye'nin istediği koşullar kabul edildi.

Buna göre, Grivas adadan ayrıldı. Yunanistan'ın gizli-

ce adaya soktuğu askerlerden 12 000'i geri çekildi. Sürgünde olan Denktaş'ın adaya dönmesine izin verildi. İşgal edilen köyler boşaltıldı ve esirler serbest bırakıldı. Türk bölgelerine uygulanan kuşatmalar gevşetildi. Türk bölgelerini korumak için görevli UNFCYP'nin yetkileri ve sayısı artırıldı. Bu arada işgal edilen köylerin halkının uğradıkları zararlar tazmin edilecek, Rum Milli Muhafız Ordusu dağıtılacak, toplumlararası görüşmeler başlayacaktı (Ne var ki, daha sonra ne tazminatlar ödenmiş, ne de RMMO dağıtılmıştır).

1964'e gelindiğinde, 1960'da kurulan sistem artık işlemez olmuş ve Kıbrıs Türk halkı, kurucusu olduğu Cumhuriyet'ten dışlanarak devletsiz kalmıştı.

Bu nedenle, 1964 yılı Ocak ayının ilk günlerinde, yönetim işini yürütecek "*Genel Komite*" adlı bir organ oluşturulmuştu.

Bu organda (diğer bölgeler kuşatma altında olduğu için) sadece Lefkoşa'da bulunan eski Kıbrıs Cumhuriyeti Temsilciler Meclisi ve Bakanlar Kurulu üyeleri ile dışarıdan Anayasa Mahkemesi üyesi Necati Ertekün ve Hakim Mehmet Zeka Bey bulunmaktaydı. Komitenin başkanı ise Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük'tü.

Bu komite, 1967 yılına kadar Türk halkı adına zorunlu yasama ve yürütme görevlerini yerine getirdi. Ama artık

değişen koşullar yeni ve daha kapsamlı bir örgütlenmeyi dayatıyordu.

Geçitkale saldırılarından sonra sağlanan diplomatik başarı, bunun için uygun koşulları yaratmıştı. Nitekim bundan 1,5 ay sonra, 28 Aralık 1967'de "*Geçici Türk Yönetimi*" ilan edildi.

"*Geçici Türk Yönetimi*", Cumhurbaşkanı Yardımcısı ile üç Cumhuriyet milletvekilini, Cemaat Meclisi Başkanı ile icra heyetinin belirli sayıdaki üyesini, Mücahit Teşkilatını ve Maliyeden tarafsız bir maliyeciyi ihtiva edecek şekilde organize edildi. Buna göre "*Geçici Türk Yönetimi*" Başkanlığı'na Dr. Küçük, yardımcılığına da Cemaat Meclisi Başkanı Denktaş getirildi. Temsilciler Meclisi ve Cemaat Meclisi üyeleri de Türk Yönetimi Meclisi olarak görevlendirildi. Başkan ve yardımcısı dışında 11 kişilik Yürütme Kurulu, Bakanlar Kurulu olarak göreve başladı. Hemen ardından, 4 yıllık sürgünden sonra 13 Nisan 1968'de Denktaş adaya döndü.

"*Geçici Türk Yönetimi*" bir süre devam ettikten sonra, ismindeki "*geçici*" ifadesi kaldırılarak "*Kıbrıs Türk Yönetimi*"ne dönüştürüldü. Bu arada, 1973 yılında seçimler yapılarak yönetim yenilendi. Cumhurbaşkanı Yardımcılığını ve Türk Yönetimi Başkanlığı'nı Rauf Denktaş tek aday olarak üstlendi.

Bu yönetim biçimi, Otonom Türk Yönetiminin ilan edildiği 1974 yılına kadar devam etti.

Sürgünde olan Rauf Denktaş'ın 13 Nisan 1968'de adaya gelmesi ile Geçitkale saldırılarından sonra varılan anlaşma gereği, Haziran 1968'de toplumlararası görüşmeler başladı.

Bu görüşmeler sürerken Kıbrıs Rum kesimi içinde iki esas görüşün belirginleştiği gözlenmektedir.

Bu görüşlerden biri, ani bir askeri harekatla Kıbrıs'taki Türk direnişinin kısa yoldan kırılması ve enosisin ilan edilmesidir. Diğeri ise, Kıbrıs sorununun Rum halkının talepleri doğrultusunda çözümünü daha uzun vadeli ekonomik ve siyasi politikalara bağlamaktır.

Bu görüşlerden birincisini EOKA'cılar ve Cunta yanlısı güçler, diğerini ise Makarios temsil etmekteydi.

Enosis konusunda kısa askeri yolu tercih edenler EOKA'yı canlandırarak "*EOKA-B*" adlı Cunta destekli bir örgüt kurdular. Bu örgüt, adada bulunan ve RMMO'yu yöneten Yunanlı subayların denetimindeydi.

Bunlar arasındaki rekabet ve iç çatışma giderek şiddetlendi.

EOKA-B, ilk etkili eylemini 1970 yılı Mart ayı başlarında düzenledi. Makarios'un bindiği helikoptere ateş açıl-

dı. Helikopter zorunlu iniş yaptı. Makarios kurtuldu. Bunun üzerine 11 eski EOKA'cı tutuklandı, İçişleri eski Bakanı Yorgacis şüpheli şekilde öldürüldü.

Bunun ardından, 28 Şubat 1971'de Grivas gizlice adaya döndü ve EOKA-B'nin başına geçti. RMMO kamplarında silahlı çalışmalar ve sabotajlar başladı.

Yunanlı subayların yönetimindeki Rum Milli Muhafız Ordusu'nun lojistik desteği ile her geçen gün artan şiddet olayları karşısında Makarios, kendisine bağlı kişilerden bir yedek polis birliği oluşturdu. Bu birlikler ile EOKA-B elemanları arasında şiddetli çarpışmalar meydana gelmeye başladı.

Bu gelişmeler olurken, Makarios da hazırladığı bir mektubu, 2 Temmuz 1974 tarihinde Yunan Cuntasına gönderdi *(Mektubun tam metni ektedir.)*

Makarios, 10 Temmuz 1974'de ise bir basın toplantısı yaparak, mektubun içeriği ile ilgili bilgiler verdi.

Buna göre Makarios, Yunan Cuntasını, EOKA-B ile işbirliği yapmak, kendisini devirmek için komplo düzenlemek, EOKA-B'ye silah ve para desteği sağlamak ve RMMO'da görevli subaylarını EOKA-B'yi yönetmek için görevlendirmekle suçlayarak, Kıbrıs'ta görevli 650 Yunan subayının geri çekilmesini istiyordu.

Cuntanın bu mektuba yanıtı, 15 Temmuz 1974'te yapı-

lan darbe oldu.

Yunanlı subayların komutasında harekete geçen RM-MO ve EOKA-B, Makarios'un sarayını top ateşine tutarak ele geçirdi, polis karakolları ve yedek polis birliklerine karşı tankların desteğinde saldırılara girişti ve kendilerine karşı koyarak Makarios'u destekleyen AKEL ve EDEK partisi yanlılarını katledip iktidara el koydu.

Darbe başarıya ulaştıktan sonra Nikos Samson Cumhurbaşkanlığına getirildi ve EOKA-B yanlılarından oluşan yeni bir hükümet kuruldu. Bu arada önce Baf'a, sonradan İngiliz üslerine ve daha sonra Malta'ya kaçan Makarios, İngiltere'ye gidip görüşmeler yaptı. Oradan da BM'e gide-rek yaptığı konuşmalarla darbeden Yunan Cuntasını sorumlu tuttu.

Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'de gerçekleştirilen darbeyi "Yunan işgali" olarak değerlendiren Türkiye, darbeden hemen sonra müdahaleye karar verdi. Başbakan Bülent Ecevit, diğer garantör devlet sıfatıyla birlikte müdahale edilmesini sağlamak için 16 Temmuz 1974 günü İngiltere'ye gitti. İngiltere, ortak müdahaleye yanaşmadı. Bülent Ecevit, 17 Temmuz 1974 günü yapılan görüşmede, İngiltere Başbakanı Harold Wilson ve Dışişleri Bakanı Callaghan'dan hiç olmazsa daha az kan dökülmesi için İngiliz üs bölgelerinden çıkartma yapma izni istedi. Bu teklif de reddedildi.

Bu durum üzerine, Türk Silahlı Kuvvetleri 20 Temmuz 1974 sabahı, Girne bölgesinde Pladini Plajı (Yavuz Çıkarma Plajı) denen bölgeden adaya çıktı, Aynı anda Türk Hava Kuvvetlerine mensup uçak ve helikopterler Boğaz ve Ortaköy bölgelerine indirme harekatı başlattı.

Kıbrıs'ta çatışmalar sürerken 20 Temmuz 1974 günü toplanan BM Güvenlik Konseyi, 353 sayılı kararı alarak, yabancı askerlerin derhal adadan çekilmesini istedi. 22 Temmuz 1974 tarihinde yeniden toplanan Güvenlik Konseyi, bu kez de 354 sayılı kararı alıyor ve aynı talebi tekrarlıyordu.

Türkiye, 22 Temmuz 1974 günü saat 17.00'den itibaren bu karara uyarak ateş-kesi kabul etti. Bu süre içinde Girne-Lefkoşa hattı birleştirilmişti.

Kıbrıs'ta ateş-kes sağlanması ile birlikte Yunan hükümeti istifa etti. Karamanlis Fransa'dan Atina'ya dönerek bir ulusal birlik hükümeti kurdu. Kıbrıs'ta ise Samson çekildi ve yerine Temsilciler Meclisi eski Başkanı Glafkos Klerides geçti. Bunun ardından Cenevre görüşmeleri başladı.

Ateş-kesin sağlanmasından sonra 25-30 Temmuz 1974 tarihleri arasında 1. Cenevre Görüşmeleri yapıldı. Konferansa Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Dışişleri Bakanları düzeyinde katıldılar. ABD, Sovyetler Birliği ve BM de

gözlemci bulundurdular.

31 Temmuz 1974 günü 1. Cenevre Anlaşması imzalandı. Kıbrıs'ın bağımsızlığının teminatçısı olan üç ülkenin imzaladığı anlaşmaya göre, adada iki otonom yönetimin varlığı kabul edilmişti. Kıbrıs Rumları ve Türk birlikleri arasında bir güvenlik bölgesi oluşturulmuştu. Rumlar, işgal ettikleri bölgelerden çekileceklerdi. Karma köylerin güvenliğini BM Barış Gücü sağlayacaktı *(1. Cenevre Anlaşması imzalanmadan önce Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Dışişleri Bakanlarınca yayımlanan ortak bildiri metni ektedir).*

Ancak bu anlaşmaya karşın, Rumlar işgal ettikleri Türk yerleşim yerlerini boşaltmadılar.

Bu koşullar altında 8 Ağustos 1974 günü başlayan 2. Cenevre Görüşmelerinin başında Türk tarafı, 1. Cenevre Anlaşması hükümlerinin uygulanması için kesin bir tarih saptanmasını istedi. Konu sürüncemede bırakılınca Türk tarafı, 12 Ağustos 1974 günü son önerilerini sundu. Oyalama sürünce, görüşmeler 13 Ağustos 1974 tarihinde kesildi.

Türkiye, 14 Ağustos 1974'de ikinci askeri harekatı başlattı.

Harekat, Doğu'da Magosa ve Batı'da da Lefke'ye kadar ulaşılarak bu bölgelerin ve işgal altındaki Türk köylerinin alınmasını amaçlıyordu.

Güvenlik Konseyi, bu süre içinde 357, 358, 359 ve 360 sayılı kararları alarak, ateş-kes sağlanması ve görüşmelere başlanması çağrısı yapıyordu.

Türkiye, 16 Ağustos 1974 tarihinde belirlenen hedeflerine ulaşarak ateş-kes kararına uydu.

BM Genel Kurulu, 1 Kasım 1974 tarihinde, Kıbrıs sorununda önemli bir adım olan 3212 sayılı kararı aldı.

Türkiye'nin de katılımıyla ve 117 olumlu oyla alınan bu kararda Kıbrıs Türk halkının eşitliği vurgulanmaktadır. Karar şöyledir:

"Genel Kurul;

"Kıbrıs sorununu inceledikten sonra,

"Milletlerarası barış ve güvenlik için bir tehdit olan Kıbrıs buhranının devam etmesinden ötürü cidden kaygılanarak,

"Bu buhranın Birleşmiş Milletler'in amaç ve prensipleri uyarınca gecikilmeksizin barışçı yollarla çözümü gereğini gözönünde bulundurarak;

"1) Bütün devletleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve bağlantısızlık siyasetine saygı göstermeye ve bu devlete karşı bütün eylem ve müdahalelerden kaçınmaya çağırır.

"2) Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki bütün yabancı askeri kuvvetlerin ve yabancı askeri varlığın ve personelin süratle geri çekilmesi ve (bu devlet) işlerine bütün yabancı müdahalelerin durdurulmasında ısrar eder.

"3) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasa sisteminin Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarını ilgilendiren bir sorun olduğunu düşünür.

"4) Genel Sekreter'in iyi mesaisi ile iki toplum temsilcileri arasında eşitlik esası uyarınca ilişkilerin ve görüşmelerin başlamasını uygun bulur ve bu ilişki ve görüşmelerin, bunların temel ve meşru haklarına dayalı karşılıklı olarak kabul edilebilir bir siyasi çözüme serbestçe ulaşılması amacıyla devam etmesini diler.

"5) Bütün göçmenlerin güvenlik içinde evlerine dönmeleri gerektiğini düşünür ve ilgili tarafları bu amaca yönelik acil tedbirler almaya çağırır.

"6) Bu kararın uygulanması ve böylece Kıbrıs Cumhuriyeti'ne temel hakkı olan bağımsızlık, egemenlik ve ülke bütünlüğünün sağlanması amacıyla, gerekli olduğunda görüşmeler dahil olmak üzere diğer çabaların Birleşmiş Milletler çerçevesinde gerçekleştirilmesi umudunu açıklar.

"7) Genel Sekreter'den Kıbrıs halkının her kesimine Birleşmiş Milletler insancıl yardımını sağlamaya devam etmesini rica eder ve bütün devletleri bu çabaya katkıda

bulunmaya çağırır.

"8) Bütün tarafların, gerekli olduğunda güçlendirilebilecek olan Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü ile tam olarak işbirliği yapmaya devam etmelerini ister.

"9) Genel Sekreter'den ilgili taraflara iyi mesaisini sunmaya devam etmesini rica eder.

"10) Genel Sekreter'den bu kararı Güvenlik Konseyi'nin dikkatine sunmasını rica eder".

Görüldüğü gibi bu kararda; iki toplumun eşitliği kabul edilmekte, "*Kıbrıs Hükümeti*"nden değil "*iki toplum*"dan söz edilmekte, insancıl BM yardımının her iki topluma da yapılması istenmektedir.

Ne var ki, Kıbrıs'ta istikrarsızlık ve çözümsüzlükte yarar gören emperyalist Batı devletleri, iki toplum arasındaki eşitliği vurgulayan ve o gün "*meşru bir Kıbrıs Hükümeti*"nin varlığını tanımayan bu kararı, kısa bir süre sonra gözardı edecek ve Rum yönetiminin Türk halkını da temsil eden "*adanın tek meşru hükümeti*" olduğunu kabul ederek sorunu düğümleyecektir.

Türk Silahlı Kuvvetlerince 20 Temmuz 1974'te gerçekleştirilen silahlı harekatın en önemli sonuçlarından biri nüfus aktarması olmuştur. Taraflar arasında yapılan görüşmeler sonucu bölgeler arasında yapılan bu aktarmalarla

Kıbrıs Türkleri, tarihte ilk kez bütün nüfusları ile sınırları belli bir bölgede toplanma ve bu sınırları koruma olanağına kavuşmuşlardır.

İçteki bu gelişmenin yanısıra, 20 Temmuz 1974 Cenevre Anlaşması'nın 5 maddesinde tarafların fiilen "*Kıbrıs Rum toplumu ve Kıbrıs Türk toplumu*" diye iki muhtar idarenin varlığını kabul etmiş olmaları ve 1 Kasım 1974 tarihli BM Genel Kurul kararının 3. ve 4. maddelerinde, adada iki toplumun varlığının ve eşitliğinin kabul edilmesi, yine aynı günlerde dünya kamuoyunun "*federasyon*"u "*Kıbrıs için en ideal çözüm*" olarak benimsemeye başlaması Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanı için dış koşulları da olgunlaştırmıştı.

13 Şubat 1975'te toplanan Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi, oy birliği ile Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni ilan etmiş ve yeni devletin anayasası ile seçim yasasını yapması için Türk toplumunun tüm kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımı ile bir Kurucu Meclisin oluşturulmasını kararlaştırmıştır.

13 Şubat 1975'te ilan edilen federe devletin kuruluş bildirisi, Otonom Kıbrıs Türk Yönetim Meclisi'nde, Yönetim Başkanı Rauf Denktaş tarafından okunuyor ve şöyle deniyordu:

"Muhtar Kıbrıs Türk Yönetimi'nin Bakanlar Kurulu ve

Yasam Meclisi, 13 Şubat 1975'te Lefkoşa'da ortak bir toplantı yaparak ve aşağıdaki vakıaları gözönünde tutarak;

"-Kıbrıs Türk toplumu, Kıbrıs'lı Rumlar tarafından Anayasa uyarınca haiz olduğu hakları kullanmaktan alıkonulmuştur.

"-Kıbrıs Türk toplumu, varlığını korumak ve can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla toplanmış oldukları bölgelerde uzun yıllar bütün iktisadi haklarından ve olanaklarından mahrum edilerek, tehdit ve baskı altında tahammül edilmez şartlar içinde yaşamak zorunda bırakılmıştır.

"-Kıbrıs'lı Rumlar'ın 1963, 1967, 1974 yıllarında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına son vermek girişim ve tehditleri karşısında, Cumhuriyetin kurucularından biri olan Kıbrıs Türk toplumu, ağır fedakarlıklar pahasına bu girişimlere karşı koymak zorunda bırakılmıştır.

"Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucularından olan Kıbrıs'lı Rumlar ile bir arada yaşamak olanağının bulunmadığı sonucuna vararak; ve

"Adaya sükunet, güvenlik ve devamlı bir barışın getirilmesi için iki toplumun her birisi kendi bölgesinde, kendi iç yapısını düzenleyerek yan yana yaşamaları gerektiği sonucuna vararak; ve

"Kıbrıs Rum toplumunun, yukarıdaki esaslar uyarınca bağımsız bir Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'nin kurulması

yolunda herhangi bir yapıcı tutum içine girmediğini dikkate alarak; ve

"Kıbrıs Türk toplumunun sosyal ve iktisadi hayatının yeni ve sağlıklı bir düzene tabi kılınması gereğini gözönünde tutarak; ve

"Kıbrıs'ın bağımsızlığına karşı olan ve bölünmesi veya herhangi bir başka devletle birleşmesi yolundaki her girişime kesinlikle karşı koymak inanç ve kararını teyit ederek; ve

"Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağlantısızlık statüsünün gerektiğine inanarak ve adanın yabancı çıkarlara hizmet etmesine izin vermemek kararını beyan ederek; ve

"Kendi bölgelerinde gelecekteki bağımsız Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açacak düzenin hukuki esaslarını yaratmak gereğini gözönünde bulundurarak; ve

"Nihai amacın, iki bölgeli bir federasyon çerçevesinde Kıbrıs Rum toplumuyla birleşmek olduğunu teyid ederek;

"Temel maddeleri milletlerarası hukuka uygun olarak milletlerarası anlaşmalarla saptanmış olan Cumhuriyetin 1960 Anayasası'nın aynı usulle Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'nin Anayasası olarak değiştirilmesine ve Federal Cumhuriyet'in kurulmasına kadar muhtar Kıbrıs Türk Yönetimi'nin yeniden düzenlenmesi ve teşkilatlanmasının gerekli olduğunu kararlaştırmıştır.

"Bu amaçla, muhtar Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı'nın başkanlığı ile bir Kurucu Meclis kurulmasına karar verilmiştir".

Bu süreç içinde de Kıbrıs sorununun çözümü için gerek taraflar arasındaki ikili görüşmeler ve gerekse BM bünyesindeki müzakereler devam etmiştir. Ancak, Kıbrıs Türk halkına yönelik olarak uygulanan ekonomik ve politik ambargo ile soyutlama taktikleri sürdürülmüş, Batı, Kıbrıs'taki Rum yönetiminin tüm Kıbrıs'ı temsil ettiği iddiasında ısrar etmiştir.

Nihayet, BM Genel Kurulu'nun 13 Mayıs 1983'te aldığı 37/253 sayılı karar bardağı taşıran damla olmuştur. Bu kararda, Rum egemenliğinin adayının kuzeyine yayılmasına olanak sağlanıyor ve tüm Rum göçmenlerin geri dönmeleri isteniyordu.

Diğer yandan, Avrupa Konseyi'ndeki temsiliyet konusu da önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştı.

1960-1963 arasında, Avrupa Konseyi'nde Kıbrıs'ı temsil eden 3 kişilik heyet, 2 Rum, 1 de Türk parlamenterden oluşuyordu. İki toplumu temsil eden bir meclis olmadığı için bu temsiliyet 19 yıl donduruldu. 1983 yılı oturumunda ise, Rumlar, Türk temsilcisinin Kıbrıs'ı temsil eden heyette bulunmasına karşı çıkmış, Kıbrıs'ı yalnız kendilerinin temsil ettiğini ileri sürmüş ve bu tutumlarını Avrupa Kon-

seyi'nde onaylattırmışlardı.

Bu gelişmeleri görüşen Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi, 17 Haziran 1983 tarihinde, Kıbrıs Türk halkının self-determinasyon hakkını vurgulayan şu tarihi kararı aldı:

"1) Kıbrıs Türk halkı, 1960'ta kurulmuş olan iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortaklarından biridir. Kıbrıs'ta sömürge yönetimi sona ererken, egemenlik adadaki iki toplumdan birine değil, ortaklaşa her ikisine devredilmiştir. Bağımsızlıkla ilgili bütün belgelerde imzası bulunan Kıbrıs Türk halkı, bu bağımsızlıkta ve egemenlikte eşit hak sahibidir.

"2) Bağımsızlık ve egemenlikteki haklarını korumaya kararlı olan Kıbrıs Türk halkı, bir sömürge yönetiminden kurtulup, bir başka sömürge yönetimine girmeyi asla kabul etmemiş, bağımsızlığını yok etmek isteyen Enosis'çilere ve EOKA örgütüne karşı sayısız şehitler vererek, bağımsız yaşama hakkını ve özgürlüğünü kahramanca savunmuştur.

"3) Bütün dünya bilmelidir ki, Türk halkı Yunanistan'ın veya Kıbrıs Rumlarının yönetimine girmeyi hiçbir zaman kabul etmemiştir ve etmeyecektir. Kıbrıs, hiçbir zaman Yunanistan'ın olmamıştır ve olmayacaktır. Kıbrıs Türk'ü hiçbir zaman Rum tahakkümüne boyun eğmemiştir ve eğmeyecektir. Kıbrıs Rum yönetimi hiçbir zaman Kıbrıs Türk halkı adına da konuşmak hakkına sahip olmamıştır ve

olmayacaktır.

"4) Kıbrıs sorunu, Türk toplumunun temel haklarının ve güvencelerinin Kıbrıs Rum yöneticileri tarafından yok edilmeye kalkışılması, imha planları hazırlanması, silahlı saldırılara girişilmesi, gizlice ve meşru olmayan yollardan adaya 20 000 Yunan askeri getirilerek zorla ve silahla enosisin gerçekleştirilmeye çalışılması, nihayet Yunanistan'daki yönetimle Kıbrıs'taki cinayet örgütlerinin el ele vermeleri suretiyle bizzat Makarios tarafından 'Yunan istilası' diye adlandırılan bir darbe yapılması ile ortaya çıktığı halde, Kıbrıs Rum yöneticileri bu sorunun Barış Harekatından doğduğunu ileri sürerek gerçekleri saptırmaya devam etmektedirler.

"5) Kıbrıs Türk halkının, Kıbrıs'ta iki toplumlu, iki kesimli, bağımsız, bağlantısız ve federal devlet kurulması yolundaki yapıcı içten çabalar gösterdiği bir sırada, Yunan ve Kıbrıs Rum yöneticilerinin;

"-Eşit şartlarla sürdürülmekte olan toplumlararası görüşmeleri baltalayıcı ve karşılıklı güveni yok edici tutum ve davranışlara girdikleri ve bunlardan bazılarının enosis hayalini diriltmeye kalkıştıkları,

"- Rum yöneticilerinin görüşme masasını terkedip, konuyu Kıbrıs Türk toplumunun söz hakkını gaspettikleri forumlara götürdükleri,

"-İki kesimli, iki toplumlu federasyon fikrini daha önce resmen kabul ettikleri halde, bununla asla bağdaşmayan görüşler ileri sürdükleri,

"-Eşit haklara sahip olan Kıbrıs Türk halkının görüş-melere eşit şartlarla katıldığını görmezlikten gelerek, Kıbrıs sorununu, federasyon fikrine temelden ters düşecek şekilde, bir 'çoğunluk-azınlık' sorunu gibi göstermeye kalkıştıkları,

"-Kıbrıs Türk halkının güvenliğini tam olarak korumak, toplumlararası görüşmelerin temel ilke ve amaçları arasında yer aldığı halde, Kıbrıs Türklüğünün güvenliğini ve varlığını hiçe sayan bir tutum içine girdikleri,

"-İki toplumun liderleri arasında BM Genel Sekreteti'nin huzurunda yapılan doruk toplantılarında varılan anlaşmaları hiçe sayarak, görüşmelerin sonuca ulaşmasını engelleyecek hareketlere giriştikleri,

"-İki kesimli federal bir cumhuriyet çatısı altında iki ulusal toplumun uzlaşmasını sağlayabilecek iyiniyet girişimlerini engelledikleri,

"-1963'ten beri iki toplumun da temsil edildiği ortak bir Meclise sahip bulunmadığı için Kıbrıs'ın 19 yıldan beri katılmadığı Avrupa Konseyi Parlamento Asamblesi'ne, toplumlararası görüşmeler sürürken, fiilen kişileri, bütün Kıbrıs'ın temsilcisi olarak göndermeye cüret ettikleri,

"-Silahlı saldırılarla, imha planlarıyla ve insanlık dışı baskılarla Kıbrıs Türk halkına bugüne kadar empoze edemedikleri tahakkümlerini, şimdi Kıbrıs Türk halkının eşit söz hakkını gasbederek , onun katılmadığı forumlarda tek yönlü kararlar aldırarak empoze etmeye çalıştıkları sap-

tanmıştır.

"6) Bunca acıya, alınan bunca derse rağmen, ne Megali İdea genişlemecilik ve yayılmacılığından, ne boş enosis hayallerinden, ne de tahakküm heveslerinden vazgeçmedilkeri görülen Kıbrıs Rum yöneticileri, siyasi ve ekonomik alanlarda Kıbrıs Türk halkına karşı ayırımcı, temel haklarını reddedici ve düşmanca tutumlarını inatla sürdürmektedirler.

"7) Devletin kurucu ortağı, egemenliğin eşit sahibi olan iki ulusal toplumdan birinin, tüm devlet imkanlarından ve haklarından yararlandırılmasına, diğerinin ise tüm bu hak ve olanaklardan, zorla ve insanlık dışı ayrımcılıkla yoksun bırakılmasının iki ulusal toplum arasında bir uzlaşmayı veya kalıcı bir çözüme ulaşılmasını güçleştirdiği meydandadır.

"8) Ortak Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yıkarak, 1963'ten beri, Kıbrıs Türk halkını yasama, yürütme, yargı organlarına ve kamu yönetimine katılmaktan silah zoru ile men eden, Kıbrıs Türkünün can güvenliğini ortadan kaldıran, bütün temel hak ve hürriyetlerini elinden alan, onu devlet hizmet-

lerinden ve kaynaklarından yararlandırmayan, kendi vatanında vatandaş olmanın doğal sonucu olan her türlü haktan yoksun yaşamaya mahkum etmek isteyenlerin bu tutum ve davranışları karşısında, Kıbrıs Türk halkı, varlığını ve temel haklarını koruyabilmek için, kendi kendini yönetme yolunda, adım adım ilerlemek zorunluluğunu duymuştur. Bu zorunluluğun sonucu olarak kendi Başkanını, Yasama Meclisi Üyelerini, Yerel Yöneticilerini hür ve demokratik seçimlerle bizzat seçen, kendi icra organını ve bağımsız mahkemelerini kurmaya mecbur olan, kamu yönetimini ve iktisadi kuruluşlarını düzenleyerek kendi bölgesinde tüm kamu hizmetlerini yürüten, halkın hür iradesi ile vergi toplayıp, kendi bütçesini onaylayan ve uygulayan, kendi güvenlik kuvvetleri ile bölgesinde nizam ve asayişi sağlayan, kendi sosyal güvenlik kurumlarını kurmuş bulunan, hukuk üstünlüğünü gerçekleştiren ve temel insan haklarının işlerliğini tam olarak sağlayan, siyasi erginliğini ve olgunluğunu ispatlayan ve böylece adanın bir kesiminde, kendi yönetimi altında hürriyet ve güvenlik içinde yaşayabilmeyi başaran Kıbrıs Türk halkı, bu hürriyet ve güvenliğini korumaya kararlıdır.

"Bu gerçeklerin ve tarihi görevinin tam bilinci içinde bulunan ve Kıbrıs Türk halkının hür iradesini temsil eden Meclisimiz aşağıdaki kararları alır:

"1) Kıbrıs'ta iki eşit halktan biri olarak kendi kendini

yönetme hakkına sahip bulunan Kıbrıs Türk halkı, kendi topraklarında hür ve demokratik bir düzen içinde, kendi varlığını, milli ve kültürel kişiliğini, bütün insanların doğuştan eşit şekilde sahip oldukları temel hak ve hürriyetlerini korumaya kararlıdır.

"2) Kıbrıs Türk halkının güvenliğini tam olarak korumaya yetmeyecek, onu eskiden uğradığı saldırılara, teröre, insanlık dışı ayırımlara ve baskılara yeniden uğrama tehlikesine düşürebilecek herhangi bir çözüm şeklini Kıbrıs Türk halkı reddeder. Kıbrıs sorununa, Kıbrıs Türk halkının hür iradesi dışında hiçbir çözüm bulunamaz.

"3)Kıbrıs Türk halkı tarafından seçilmemiş, Kıbrıs Türk halkını hiçbir şekilde temsil etmeyen ve Kıbrıs Türk halkı adına konuşma hakkına hiçbir şekilde sahip olmayan Rum yöneticileri, Kıbrıs Türk halkının gıyabında, hür iradesi dışında alınmış veya alınabilecek herhangi bir kararı ona empoze edemez.

"4) Kıbrıs Türk halkı, kendi kaderini bizzat kendisinin belirlemesi (self-determinasyon) hakkına sahiptir. Bu hak hiçbir şekilde ortadan kaldırılamaz.

"5) Yukarıdaki 4. maddedeki hakkımızı kullanmaya zorlandığımız takdirde dahi doğacak sonuç, Denktaş-Makarios ve Denktaş-Kyprianu doruk anlaşmalarında belirtilen esaslar çerçevesinde öngörülen ve iki ulusal topluma

dayalı, iki kesimli, bağımsız, bağlantısız bir cumhuriyetin eşit şartlarda görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmesine engel teşkil etmez".

Bu uyarının da kâr etmemesi üzerine, self-determinasyon hakkını kullanan Kıbrıs Türk halkı, 15 Kasım 1983'te Federe Meclis'in aldığı bir kararla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan ettiğini dünyaya duyurdu.

Federe Meclis, aldığı kararda şöyle diyordu:

"Kıbrıs Türk halkının özgür iradesini temsil eden, doğuştan hür ve eşit olan bütün insanların hür ve eşit yaşamalarına inanan,

"Bu inanç içinde, Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini tayin etme hakkını 17 Haziran 1983 tarihli kararıyla dünyaya ilan etmiş olan,

"Irk, milli menşe, din ve dil gibi farklara dayalı olarak insanlar arasında ayırım gözetilmesini, her türlü sömürgeciliği, ırkçılığı, baskı ve tahakkümü reddeden,

"Kıbrıs'ta, Doğu Akdeniz'de, Orta Doğu'da ve dünyada tam bir barış ve istikrarın, özgürlüğün, insan haklarının egemen olmasını isteyen,

"Kıbrıs Adasındaki iki halkın kendi milli benliklerini koruyarak, kendi kesimlerinde huzur ve güven içinde yaşamaya ve kendi kendilerini yönetmeye hakları olduğuna

inanan,

"Aynı adada yanyana yaşamaya mecbur bulunan bu iki halkın, aralarındaki bütün sorunları, eşit düzeyde müzakerelerle, barışçı, adil ve kalıcı bir çözüme ulaştırmanın mümkün ve zorunlu olduğu görüşüne sımsıkı bağlı bulunan,

"Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanının, iki eşit halk arasında ortaklığının, bir federasyon çatısı altında yeniden kurulmasının ve sorunların çözülmesini kolaylaştırabileceğine kani olan,

"İki halk arasındaki bütün sorunların barışçı ve uzlaşıcı bir politika ile çözümlenmesi için BM Genel Sekreteri'nin gözetimi altında eşit düzeyde müzakereler yürütülmesini yürekten dileyen ve önerilmiş bulunan zirve toplantısının bu açıdan yarar sağlayacağına inanan Meclisimiz,

"Kıbrıs Türk halkı adına,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve 'bağımsızlık bildirisi'ni onaylar".

Kuruluş Bildirisi'nden ayrı olarak kabul edilen Bağımsızlık Bildirgesi'nde ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan nedenleri sıralanarak, "*hür ve bağımsız yaşamak Kıbrıs Rum halkının olduğu kadar, Kıbrıs Türk halkının da hakkıdır*" denmekte, Rum halkı eşit müzakerelere çağırılıp enosis hayalinin kesinlikle terkedilmesi istenildikten sonra

şöyle seslenilmekteydi:

"Yine bu tarihi günde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin;

"a) Birleşmiş Milletler ilkelerine bağlılığını,

"b) Bağlantısızlık dışında bir politika izlemeyeceğini,

"c) İki büyük devletle ve bütün ülkelerle ilişkilerinde, Doğu Akdeniz'de barış ve istikrarın ve dengelerin korunmasını daima ön planda tutacağını ve hiçbir askeri bloka katılmayacağını,

d) Bütün ülkelerle dostane ilişkiler kurmayı amaçladığını ve egemenlik alanında hiçbir ülke aleyhine, hiçbir düşmanca faaliyete izin vermemeye kararlı olduğunu,

"e) Tesis, garanti ve ittifak anlaşmalarına bağlı olduğunu,

"f) İslam ülkeleri, bağlantısız ülkeler ve Commonwealth ile kabil olan en yakın bağları ve ilişkileri kurmaya çalışacağını,

"g) Kuzey Kıbrıs'ı dünyada, Akdeniz'de ve yakın bölgemizde barışın hüküm sürmesine hizmet edecek bağımsız ve bağlantısız bir barış ve huzur bölgesi olarak tutmaya azimli ve kararlı olduğumuzu...

"Yukarıda belirtilen inançların, gerçeklerin ve zorluk-

ların ışığı altında, Kıbrıs Türk halkının meşru ve önüne geçilmesi imkansız istek ve iradesine tercüman olan Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsız bir devlet olarak kurulduğunu dünya ve tarih önünde ilan ediyoruz...".

KIBRIS'TAKİ GERÇEKLER

Özetle aktarmaya çalıştığımız bu tarihi süreçten ortaya çıkan gerçekler şunlardır:

1) Kıbrıs, tarihte hiçbir zaman Yunanistan'ın olmamıştır.

Adada 4 asırdan beri Türkler ve Rumlardan oluşan iki halk yaşamaktadır. Bu iki halk bir "Kıbrıs milleti" oluşturamamışlardır. Farklı dilleri, adetleri, kültürleri, tarihi mirasları ve dinleriyle milli kimliklerini kıskançlıkla muhafaza etmişlerdir.

2) 1960'da kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, "sui generis" bir devlettir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, İngiltere'nin bir kısım denizaşırı topraklardan çekilmek zorunda kalması ve buna bağlı bir politika izlemesi karşısında, Kıbrıslı Rumlar, enosis emellerini gerçekleştirmek için İngiliz yönetimine karşı silaha sarılarak adanın Yunanistan'a bağlanmasını iste-

diler. Buna karşılık Türkiye de, Kıbrıs'ın "sahib-i aslisi"ne dönmesini ve en azından adanın Türkiye ile Yunanistan arasında taksimini talep etti.

Bu iki tezin birbirine tamamen zıt olması karşısında, adada yaşayan her iki toplumun "self-determinasyon" ("kendi mukadderatını tayin") hakkı kapsamında İngiltere, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Türk toplumu ve Kıbrıs Rum toplumu arasında iki toplumlu bağımsız Kıbrıs Devleti kuruldu.

Kurulan bu devlet, "fonksiyonel federasyon" diye tanımlanabilecek bir "ortaklık cumhuriyeti" idi. Buna göre, her iki halk, yani Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlar, toplum olma vasıfları ağırlıklı olarak gözönünde tutularak, ortak devletin bütün organlarında ve devletin her türlü faaliyetinde Türklere nüfus oranını aşan bir şekilde temsil hakkı tanıyan ve iki toplumun cemaat işlerinde ayrı yönetimlere sahip olduğu bir devlet kuruluyordu. Bu haliyle Kıbrıs, "fonksiyonel federasyon" diye tanımlanabilecek "sui-generis" bir devlet oluyordu.

3) Kıbrıs'ta yaşanan güncel sorun, 1974'de değil, 1963'de başlamıştır.

Kıbrıs sorununda bugün yaşanmakta olan çıkmaz, Yunanistan'ın ve Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin bütün dünyayı inandırmaya çalıştıkları gibi, 1974'de başlamamıştır.

Bunun en belirgin göstergesi, Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün 1964'den beri adada görev yapmakta olmasıdır.

Kıbrıs'ta yaşanmakta olan bugünkü sorun, Kıbrıslı Rumlar ile Yunanistan'ın, 1960'da kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yıkıp, Kıbrıs adasını ilhak etmek için giriştikleri tahrikler sonucunda 1963 yılı Noelinde patlak vermiştir.

Bu dönemde Rum önderliği, Kıbrıs Anayasasının kendine özgü temel hükümlerini değiştirmek suretiyle enosis yolunu açmak istemiştir. Bu konuda yapılan teklif Kıbrıs Türk toplumu ve Türkiye tarafından reddedilince, Yunanistan ile birlikte hazırlanan "*Akritas*" planı yürürlüğe konulmuştur. Bu plan, ani ve toplu bir saldırı ile Kıbrıs'lı Türklerin kökünü kazımaya yönelik bir "etnik temizlik" harekatını öngörmekteydi *(Akritas Planı'nın tam metni ve bu plana bağlı Genel Harekât Planı ektedir).*

Böyle bir planın varlığını, ünlü İtalyan yazarı Oriana Fallaci, 1974'de kendisine karşı Yunanistan cuntasının desteğinde yapılan hükümet darbesi sonunda adadan kaçmak zorunda kalan Makarios ile yaptığı mülakat üzerine yazdığı "*Tarihi Mülakat*" isimli yapıtında şöyle anlatmaktadır:

"**O. Fallaci :** *Demek, size karşı yapılan darbeyi bekliyordunuz,*

"**Makarios :** *Bana karşı bir hükümet darbesi yapacak*

*kadar aptal olduklarını hiç düşünmemiştim. Gerçekten de, bunun neticesini düşünemez oldukları bana imkansız gibi gelmekteydi. Yani, Türk müdahalesini demek istiyorum. En fazla, onların Türkiye ile bir pazarlık yaparak böyle birşeyi yapabileceklerini, yani Türkiye'nin müdahalesine müsaade edip sonra Yunanistan'ın da buna cevap vererek, böylece adanın taksimi ve çifte enosisin gerçekleştirilmesi için böyle bir şeyi yapmış olabileceklerini düşündüm. Darbeden sonra da Londra'ya gittiğimde bu şekilde düşünmeye devam ettim. Bir müddet sonra anladım ki, İonnides sadece zeka noksanlığından dolayı böyle hareket etmiştir. Buna rağmen onu tanıyordum. 1963 ve 1964 yıllarında Kıbrıs'ta Milli Muhafız Ordusunda subay olarak bulundu ve bir gün beraberinde Sampson ile '**herşeyi halledecek bir planı gizlice izah etmek için**' beni görmeye geldi. Önümde eğildi ve pek saygılı şekilde elimi öptü ve sonra '**Yüksek Saadetlim, işte plan. Kıbrıs'lı Türklere aniden ve adanın her yanında saldırmak. Onları birer birer ve hepsini yok etmek**'. Hayretten şaşkına düştüm. Onunla mutabık olmadığımı, birçok masum insanı öldürme fikrini düşünemeyeceğimi bile ona söyledim. Elimi tekrar öptü ve asık bir suratla gitti. Size söyleyeyim, o bir canidir".*

İşte "*Akritas*" adıyla anılan bu planı gerçekleştirmek için Kıbrıs'lı Rumlar, 1963 yılının Noelinde Kıbrıs Türklerine karşı toplu katliama giriştiler. Bunun sonucunda,

Kıbrıslı Türkler devlet organlarından dışlanmış, "ortaklık cumhuriyeti" dağılmıştır. 25 bin Kıbrıslı Türk güvenlikli bölgelere göç ederek kendi ülkelerinde mülteci duruma gelmişlerdir. Yıllarca çadırlarda, Türkiye'den gönderilen Kızılay yardımlarıyla ve zaman zaman aç ve susuz, etraflarını çeviren Kıbrıslı Rumların insafında yaşamışlardır. En tabii ihtiyaçları "stratejik maddeler" listesine alınarak bunların kendilerine ulaştırılması engellenmiştir. 11 yıl, ada sathına yayılmış gettolarda dünya ile irtibatları kesilmiş bir durumda yaşamak zorunda kalmışlardır.

4) BM'in Kıbrıs sorununa ilk müdahalesi 1964 yılında olmuştur.

1963 yılında vuku bulan bu olaylar üzerine, garantör devletler olan İngiltere, Türkiye ve Yunanistan temsilcileri, duruma bir çare bulmak için Londra'da toplandılar. Bu toplantıda bir mutabakat sağlanamayınca, İngiltere sorunu aniden Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne havale etti.

Türkiye, Kıbrıs'taki Türklerin muhtemel bir katliama maruz kalmasını önlemek amacıyla adaya süratle bir barış gücünün gönderilmesi için çalıştı. Güvenlik Konseyi, 4 Mart 1964 tarihinde kabul ettiği karar ile böyle bir barış gücünün Kıbrıs'a gönderilmesini kararlaştırdı. Böyle bir gücün Kıbrıs'ta görevlendirilmesi, "*Kıbrıs Hükümeti*"nin muvafakatinin alınmasına bağlı kılınmıştı.

Bu "hükümet"in, Kıbrıs Devletinin Anayasasası gereği olarak, Kıbrrıslı Rumlarla Türklerden müteşekkil bir hükümet olması lazım gelirken, bu nokta kararda tasrih edilmediğinden, zamanla Kıbrıslı Türkler aleyhine gelişen bir süreç de başlamış oldu. Bu süreç, Kıbrıslı Rumların, uluslararası çevrelerde Kıbrıs'ın meşru hükümeti kabul edilmesi gibi bir haksızlığı da beraberinde getirdi.

Oysa, 4 Mart 1964 tarihli kararın ruhu bu değildir. Nitekim İngiliz arşivleri de bunu göstermektedir. Bu arşivlere göre, İngiltere Dışişleri Bakanlığı, söz konusu Güvenlik Konseyi kararından iki gün önce, 2 Mart 1964 tarihinde Birleşmiş Milletler nezdindeki İngiltere Daimi Delegesine şifreli bir mesaj göndererek, Güvenlik Konseyi'ndeki müzakereler sırasında, Kıbrıs Andlaşmalarının ve Kıbrıs Anayasasının geçerliliği hakkındaki İngiliz pozisyonunun açıkça ortaya konulmasını istemiştir.

Bu talimat şöyledir:

"*1. Anayasal usullere gelince, dikkatleri şu noktaya çekmelisiniz ki, Kıbrıs'taki kendi Barış Gücümüz* (1963 olayları üzerine İngilizlerin kurduğu geçici barış gücü) *Kıbrıs Cumhurbaşkanı ile Cumhurbaşkanı Yardımcısının muvafakatiyle kurulmuştur. Görüşümüze göre, bu nokta uluslararası bir gücün kabulü ve iki toplumca memnuniyetle karşılanmasının kaçınılmaz şartı olmalı ve bu da uluslararası gücün başarısında başlıca amil olmalıdır.*

"2. Kraliçelerinin Hükümeti şu kanaattedir ki, Birleşmiş Milletlerce girişilecek her hareket, iki toplum dahil, genellikle bütün ilgili taraflarca kabule şayan olmalıdır".

O zamanki İngiliz Büyükelçisi Sir Patrick Dean, karar tasarısının müzakeresi sırasında bu görüşleri belirtmiş ve Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün usulüne uygun olarak ancak Kıbrıs'taki Rum Cumhurbaşkanı ile Kıbrıs'taki Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısının müşterek mutabakatıyla kurulabileceğini söyleyip, uluslararası gücün her iki toplum tarafından kabule şayan olması gerektiğini açıkça ifade etmiştir.

Bu uyarıya ek olarak, İngiliz Hükümeti, 4 Mart 1964 tarihli kararın Güvenlik Konseyi'nde kabul edildiği gün, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'Thant'a bir muhtıra vererek, bu konudaki İngiliz görüşünün, sözlü ve yazılı olarak altının çizilmesine kendini mecbur hissetmiştir.

Konuya hukuki ve doğru yaklaşımı teyit ettiği için bu belge son derece önemlidir, Bu belgede, 2 Mart 1964 tarihli talimattaki görüşler tekrarlandıktan sonra şöyle denilmektedir:

"Majestelerinin Hükümetinin görüşü şudur ki, Kıbrıs Anayasası ve Andlaşmalar müzakere yoluyla ve ilgili bütün tarafların rızasıyla tadil edilinceye kadar Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti'nin, Garantör Devletlerin ve Birleşmiş

Milletler'in, hepsinin bir bütün olarak, faaliyetlerini Kıbrıs Anayasasına ve Andlaşmalara uygun şekilde yapmalarından başka bir yol yoktur".

Türk Hükümeti de bu noktadaki hassasiyetini Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi'ne bir nota ile bildirmişti. Notada, şu hususa dikkat çekiliyordu:

"'*Kıbrıs Hükümeti' kavramı, Kıbrıs Anayasasına göre, sadece ve sadece, kararlarını ve tasarruflarını Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın ve Türk üyelerinin mutabakatı ile alan hükümet olabilir. Bu 'sine qua non' koşul, daha başlangıçta, General Gyani'nin* (Barış Gücü Kumandanı) *ve arabulucu dahil, her ne sıfatla olursa olsun Kıbrıs meselesi ile meşgul olacak kimselerin bilgilerine getirilmelidir*".

Bu notaya İngiltere'nin verdiği cevap da çok önemlidir ve başlangıçta İngilizlerin bu hayati konu üzerinde Türk tarafı ile aynı görüşte olduklarını göstermektedir.

İngilizler cevabi notalarında, "Kıbrıs Hükümeti" kavramı hakkında şunları söylüyorlardı:

"*Türk Hükümeti ile bu konuda mutabıkız. Majestelerinin Hükümeti, 4 Mart 1964 tarihinde, kendisine Sir Patrick Dean tarafından verilen gizli bir muhtıra ile Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin bu noktaya dikkatini gerçekten çekmiştir*".

5) BM Barış Gücü göreve başladıktan sonra da saldırılar sürmüş ve Yunanistan Kıbrıs'ta askeri yığınak yapmıştır.

Toplumlar arasındaki çatışmaları önlemek için kurulan Birleşmiş Milletler Barış Gücü (UNFİCYP) döneminde de Kıbrıs'taki Türk halkına yönelik saldırılar devam etmiş ve Barış Gücü'nün sözde bilgisi dışında 20 bin Yunan askeri gizlice Kıbrıs'a çıkmıştır. Bu dönemde tanklar dahil çok miktarda askeri araç, silah ve mühimmatın da adaya sokulduğu bilinmektedir.

Şüphesiz bu büyüklükteki bir kuvvetin, Barış Gücü'nün mevcut teknoloji ve haber alma imkanları ile kurduğu istihbarat ağından habersizce sızarak adaya girmesi olanaksızdır. Bunu o zaman reddedenler, daha sonra gerçeği Yunan Başbakanı Andreas Papandreou'nun kaleminden öğrendiler.

1974 harekatını takiben Yunanistan'daki faşist cuntanın yıkılmasından sonra açılan Karamanlıs döneminden sonra Başbakan olan Pasok lideri Andreas Papandrdreou, yayımladığı "*Democracy at Gunpoint: The Greek Front*" adlı kitabında, Makarios'un 1964 Nisan'ında Atina'ya gelerek, babası Başbakan Yorgi Papandroeou ile görüştüğünü naklettikten sonra şunları yazmaktadır:

"*Makarios ve Yorgi Papandreou arasındaki toplantıda,*

önemli ve doğrusu kritik bir karar alındı. Kıbrıs, Yunanistan'dan çok uzaktaydı. Binaenaleyh, bir Türk çıkarması halinde Yunanistan'ın, Kıbrıslı Rumların yardımına geleceğine dair alacağı bir taahhüdün fazla bir anlamı olmayacaktı. Şayet Yunanistan, Kıbrıs'a gizli bir şekilde, askeri birlik ve silah gönderebilirse bir Türk çıkarmasını pahalıya maledebilir ve böylece bu çıkarmayı engelleyebilecek durumda olurdu. Bu, babam tarafından önerildi ve Makarios da bunu kabul etti. Büyük ölçüde gizli bir operasyon başladı: Geceleri silah ve asker sevkiyatı yapıldı. Gönüllüler sivil kıyafetleriyle Kıbrıs'a geliyor ve Rum birliklerindeki görevlerine ulaşıyorlardı. Operasyon yazın ortalarına kadar sürdü. Tamamen teçhizli, 20 bin subay ve asker Kıbrıs'a nakledildi".

Yunanistan'ın adaya gizlice gönderdiği EOKA'cı General Grivas'ın komutası altındaki bu kuvvetler, savunmasız ve silahsız Türk toplumuna karşı yeni bir "etnik temizlik" hareketine başlattılar. Bu gelişmeler üzerine 1967 yılında olağanüstü olarak toplanan TBMM, Garanti Andlaşması gereğince, adaya müdahale için Türk Hükümetine yetki verdi. Bu buhran, ABD'nin Yunanistan nezdinde yaptığı bazı girişimler sonucunda General Grivas ile adaya giden Yunan kuvvetlerinin hepsinin geri çekilmesinin Yunan Hükümetince kabul edilmesiyle atlatıldı. Buna rağmen Yunanistan, 2 bin kadar Yunan askerini adada bırakmanın

yolunu buldu. İşte bu kuvvetler, 7 yıl sonra 1974'de Makarios'a karşı yapılan darbede başlıca rolü oynayacaktır.

6) Türkiye'nin Kıbrıs'a 1974'te yaptığı askeri müdahale, uluslararası anlaşmalara dayalı ve meşru olup, o tarihi anda bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye'nin bu hakkı, Kıbrıs Andlaşmaları kapsamında bulunan Garanti Andlaşması'nın 4. maddesinden kaynaklanmıştır. Bu maddeye göre, Kıbrıs'ta "devletin düzeni" bozulduğunda, Garantör Devletler düzeni geri getirmek için aralarında derhal istişare edecekler ve bu istişarelerden bir sonuç alınmadığı takdirde, her Garantör Devlet aynı amaçla tek yanlı müdahale hakkını kullanabilecektir.

Türkiye, Garanti Andlaşması'ndan doğan bu müdahale hakkını doğrudan doğruya kullanmamıştır. Bunun için önce, aynı andlaşmanın öngördüğü danışma mekanizmasını harekete geçirmiştir.

Makarios'a karşı yapılan askeri darbe üzerine, artık adanın uluslararası statüsünü değiştirecek bir gelişme vuku bulmuştu. EOKA'cı Nicos Sampson, darbeyi yapan Yunan kuvvetleri tarafından Cumhurbaşkanı ilan edilmiş ve o da Kıbrıs'ta bir 'Elen Cumhuriyeti' ilan edildiği açıklamasını yapmıştı.

Kıbrıslı Türklerin katliam tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğunu gören Türkiye, süratle İngiltere Hükümetine

başvurarak Garanti Andlaşmasının öngördüğü danışmanın yapılmasını istedi.

Yunanistan'ın, Kıbrıs'taki darbeyi tertipleyen ülke olarak garantörlük sıfatına uygun davranmadığı için Londra'da yapılan danışmalara katılmasını kabul etmeyen Türkiye, diğer garantör devlet olan İngiltere'ye, adaya birlikte müdahale teklifinde bulundu. İngiltere bu teklifi kabul etmeyince Türkiye, tek yanlı müdahale hakkını kullandı.

Türkiye'nin müdahale ettiği koşullarda, Kıbrıs'ta bir "Yunan işgali" bulunduğu açıktır. Bunun kanıtını bizzat Makarios, Yunanistan tarafından düzenlenen darbeden sonra kaçıp gittiği New York'ta, 19 Temmuz 1974 günü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada şu sözlerle vermiştir:

"*Yunan cunta rejiminin iddialarını kabul edebilecek insanlar olduğuna inanmıyorum. Darbe, Kıbrıslı Rumların bir iç işi gibi telakki edilecek ahval ve şartlar içinde vuku bulmamıştır.* ***Bu darbe, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenlik ve bağımsızlığının bir ihlali olarak dışarıdan gelmiş açık bir işgaldir.***

"*Şunu da ifade etmeliyim ki, İttifak Antlaşması* (Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran 1960 antlaşmaları kapsamında imzalanmıştır) *gereğince, Kıbrıs'ta konuşlandırılmış olan 950 askerden oluşan Yunan alayı da, Kıbrıs'a karşı işlenmiş*

olan tecavüzde büyük rol oynamıştır. Havaalanının işgali, bu Yunan alayına mensup subay ve askerler tarafından yapılmıştır.

"Dünya basınında çıkan bazı fotoğrafların, Kıbrıs'taki bu alaya ait tankları ve zırhlı araçları gösterdiğini söylemek bu noktada kafidir. Diğer yandan Rum Milli Muhafız Ordusu'nda hizmet gören Yunanlı subaylar operasyonları yönetiyorlardı. Bu operasyonlarda terörist örgüt EOKA'nın pek çok mensubunu kullanmışlardır.

"Darbe, Yunan cuntası tarafından tertiplenmiştir ve Rum Milli Muhafız Ordusu'na komuta eden Yunanlı subaylar tarafından ve Yunan alayını oluşturan subay ve askerler tarafından yapılmıştır ve dünya basını da bunu böyle bildirmiştir.

"Darbe, çok kan akıtmış ve büyük miktarda insan hayatına mal olmuştur.

*"**Darbe, Cumhuriyetin egemenlik ve bağımsızlığını ihlal eden bir işgaldir. Ve Kıbrıs'ta Yunanlı subaylar bulunduğu sürece devam edecektir.** İstilanın sonuçları, Kıbrıs için katostrofik olacaktır.*

"Rum Milli Muhafız Ordusu'nu donatmak için bu Yunanlı subayları bizzat Kıbrıs Hükümetinin davet ettiği söylenebilir. Üzülerek söyleyeyim ki, onlara bu kadar güvenmekle hata ettim. Bu güven ve itimadı suistimal ettiler ve

adanın bağımsızlığını, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü savunacak yerde bizzat kendileri mütecaviz oldular.

"Daha önce de söylediğim gibi, Kıbrıs'ta vuku bulan olaylar, Kıbrıslı Rumların iç meselesi değildir. Kıbrıslı Türkler de etkilenmiştir. ***Yunan cuntasının darbesi bir işgaldir ve bunun sonucundan, Yunan ve Türk, bütün Kıbrıs halkı ızdırap çekecektir****".*

Özetle; 15 Temmuz 1974'de Kıbrıs'ta Makarios'a karşı yapılan darbe, 1960 tarihinde imzalanan Londra ve Zürih Antlaşmalarıyla kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tahribinin tamamlanmasından başka bir şey değildir. İki toplumlu bir cumhuriyetin Kıbrıslı Rumlarca tahribi 1963 yılından bu yana süregelmiştir.

1963 Aralık ayının kanlı saldırılarından beri, 1960 Anayasası'na ve uluslararası antlaşmalara göre Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ortak kurucusu olan Kıbrıslı Türkler, kanunen ve meşru olarak, hükümetin oluşumunda ve idari düzeyde sahip oldukları bütün görevlerden uzaklaştırılmışlardır.

Kıbrıslı Rumlar yasama, yürütme ve yargı erkini tamamen tekelleri altına almışlardır.

İki toplumlu hükümet, tümüyle bir Kıbrıs Rum hükümeti haline gelmiştir. Yasama organındaki Türk milletvekillerinin görevlerini yerine getirmeleri engellenmiştir.

Türk yargıçlar, mevkilerini terke zorlanmışlardır. Bütün Kıbrıslı Türkler, polis ve silahlı kuvvetler dahil, kamu kuruluşlarında, anayasal oran ölçüsünde sahip oldukları görevlerinden uzaklaştırılmışlardır.

Sözde "Kıbrıs Hükümeti"nin bütün organları, sadece Kıbrıslı Rumlardan müteşekkil hale getirilmiştir. Bu haliyle bu hükümetin, adanın etnik ve dinsel iki toplumundan yalnızca birini temsil ettiği aşikardır.

Bu arada, Türkiye'nin 20 Temmuz 1974'de uluslararası sözleşmelere dayalı olarak yaptığı müdahaleyi değerlendiren Atina Temyiz Mahkemesi'nin 21 Mart 1979 tarih ve 2658/79 sayılı kararını anımsatmak istiyoruz. Atina Temyiz Mahkemesi'nin anılan kararında şöyle denilmektedir:

"Türkiye'nin Zürih ve Londra Anlaşmaları çerçevesinde garantör devlet olarak Kıbrıs'a müdahalesi yasaldır. Asıl sorumlu, haklarında dava açılan Yunanlı subaylardır.

" Zürih Anlaşmasını imzalayan devletler, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere, Garantör Devletler olarak Kıbrıs'ın herhangi bir devletle birleşmesini, bölünmesini, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin güvenliğini garanti altına alıp, koruyacaklarına dair taahhütlerde bulunmuşlardır.

" 15 Temmuz 1974'de General Yuannidis, adadaki Yunan birliği komutanı General Yorgacis ve 102 Yunanlı subayın yer aldığı darbeyi yapmıştır. Kıbrıs Anayasası ayak-

lar altına alındıktan sonra, adamları Nicos Samson başa getirilmiştir. Türkiye 20 Temmuz 1974'de ancak yaratılan bu durumdan sonra adaya müdahalede bulunmuştur".

7) KKTC, bir zorunluluk olup, bu yetki gaspına yanıttır.

Doğaldır ki, Kıbrıslı Türkler uluslararası sözleşmelere de dayalı bulunan anayasal yetkilerinin gaspını kabul etmemişlerdir. Onlar da kendilerini idare edebilmek için, kendi kontrollerindeki bölgelerde ve etrafı Rumlarla sarılı anklavlarında kendi yönetimlerini kurmak zorunda kalmışlardır.

Böylece 1963 ve 1974 arasındaki dönemde adada iki otonom yönetim mevcut olmuştur. Bu gerçek, 30 Temmuz 1974 tarihli Cenevre Deklarasyonunda da bütün taraflarca resmen kabul edilmiştir.

1974'ten itibaren ve özellikle 2 Ağustos 1975 tarihinde Rauf Denktaş ile Clafkos Clerides arasında varılan Viyana Anlaşması uyarınca Birleşmiş Milletler gözetimi altında yapılan nüfus mübadelesinden beri, kendi bölgelerinde yaşayan ve sadece kendi bölgelerini kontrolleri altında tutan iki toplumun varlığı şüphe götürmez bir Kıbrıs gerçeği olmuştur. Kuzey Kıbrıs'taki bölge tamamen ve yalnız başına Kıbrıslı Türklerin otoritesi altındadır.

13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Yönetiminin Ya-

sama Meclisi ile Bakanlar Kurulu, birlikte yaptıkları toplantıda, sahip oldukları yönetimin "federe devlet" şeklinde yapılandırılmasına karar verirken bu gerçeği gözönünde bulundurmuştur. Bu münasebetle yayımlanan deklarasyonda Kıbrıs Türk Federe Devletinin kuruluş amacının, *"Kıbrıs Rum toplumu ile birlikte, iki toplumlu ve iki kesimli bir Federal Cumhuriyetin kurulması olduğu"* belirtilerek, Türk tarafının bu Cumhuriyetin Kıbrıs Türk kanadını şimdiden kurduğu ilan edilmiştir.

15 Kasım 1983'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilirken de aynı somut gerçek gözönünde bulundurulmuş ve hassasiyet gösterilmiştir. Batı'nın Kıbrıs gerçeğini yadsıyan tutumunu değerlendiren Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi, KKTC'nin kuruluşundan önce uyarıda bulunmuştur. 17 Haziran 1983 tarihinde, Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini tayin hakkına vurgu yaparak; "*(Bu) hakkımızı kullanmaya zorlandığımız takdirde dahi doğacak sonuç...iki ulusal topluma dayalı, iki kesimli, bağımsız, bağlantısız bir cumhuriyetin eşit şartlarda görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmesine engel teşkil etmez*" denilmiştir.

Kıbrıslı Türklerin, 1963 yılından bu yana kendi kendilerini yönetmek durumunda kalmaları, onların kendi yönetimlerini devamlı şekilde iyileştirme ve geliştirme mecburiyetine sürüklemiş olduğu bir gerçektir. Ancak bunu, yalnızca bu düzeyde izah etmek konuyu eksik bırakmak olur.

Bunun, aynı zamanda, uluslararası camianın Kıbrıs meselesindeki tutumunun Kıbrıs Türk toplumuna karşı giderek haksız bir davranış biçimine dönüşmesine bir tepki olduğu kadar, Kıbrıs sorununun çözümünde Kıbrıs Rum yönetiminin hayalperestliğe kapılmasını önlemeye matuf olduğunu söylemek de yanlış olmaz.

BUGÜNKÜ DURUM

Bugün, başta ABD ve Avrupa Birliği olmak üzere Batı'nın "Kıbrıs sorunu"nu Türkiye'ye karşı bir silah olarak kullanmaya başlamasıyla bu sorun daha önemli ve daha farklı bir boyut kazanmıştır.

Avrupa Birliği, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin adaylık başvurusunu kabul etmiş ve bir dizi kararla üyelik sürecini başlatmış bulunuyor.

2000 ve 2001 yılları içinde Avrupa Parlamentosu'nca görüşülüp kabul edilen "Kıbrıs Raporları"nda:

-Kıbrıs Cumhuriyeti (*Rum kesimi*)'nin adayı bir bütün olarak temsil etme hakkına sahip tek devlet olduğu kabul edilmiştir.

Buna göre;

-Kıbrıs'ın en önemli toprakları, 26 yıldır Türkiye tarafından işgal edilmiştir.

-Kıbrıs (*Rum kesimi*). Kopenhag politik ve ekonomik kriterlerini tamamıyla yerine getirdiği için Avrupa Birliği üyeliğine (*Türkiye'nin yönelteceği*) her türlü itiraz politik ve manevi açıdan geçersizdir.

-Kıbrıs'ın (*Rum kesimi*) Avrupa Birliği'ne kabul görüşmelerinin mümkün olduğunca çabuk sonuçlandırılması için ısrar edilecektir.

-Kıbrıs'lı Türklerin, adanın Avrupa Birliği'ne giriş görüşmelerini yürütecek yasal Kıbrıs Hükümeti (*Güney Kıbrıs Rum Yönetimi*)'nin delegasyonunda yer alması için ısrar edilecektir.

-Kıbrıs sorununun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin konuyla ilgili kararları temelinde çözümlenmesi amacıyla yürütülen görüşmelerde, Kıbrıs Türk kesimi ve Türkiye tarafının iyi niyet eksikliği üzüntü vericidir.

-Avrupa Birliği, adanın askerden arındırılması için uluslararası güce katkıda bulunacak olanaklara sahiptir.

-Kıbrıs'ın (*Rum kesimi*) kabulü, Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz'de etkisini güçlendirecektir.

Son olarak 5 Eylül 2001 günü 31'e karşı 504 oyla Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilen "Kıbrıs Raporu"nda da benzeri görüşler tekrarlanmış ve Türkiye Kıbrıs'ta "işgalci" ilan edilmiştir. Avrupa Parlamentosu'nun bu kararlarıyla, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, bütün Kıbrıs'ın tek

temsilcisi kabul edilmekte ve onun Avrupa Birliği'ne hazır olduğunu saptamaktadır.

Plan açıktır: Yakın bir gelecekte, Kıbrıs'ın tek temsilcisi kabul edilen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Avrupa Birliği'ne alınacak, böylece bütün Kıbrıs Avrupa Birliği toprağı sayılacak, Türkiye ise Avrupa Birliği'nin topraklarını işgal etmiş konuma düşürülecek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin adayı derhal terketmesi istenecektir.

Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin buna karşı direnmesinin yaptırımını da şimdiden belirlemiş ve KKTC ile entegrasyonun Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin reddini gerektireceğini ilan etmiştir.

Oysa, yukarıda da açıkladığımız gibi, bağımsız Kıbrıs Devletine vücut veren Zürih ve Londra antlaşmalarına ve bunların eki olan "Garanti Antlaşması"na göre, Kıbrıs'ın, Türkiye ve Yunanistan'ın eşzamanlı olarak birlikte üye olmadıkları uluslararası bir birliğe katılması mümkün değildir. Kıbrıs'ı Avrupa Birliği'ne alarak Türkiye'den koparmak, bu anlaşmanın da açıkça çiğnenmesidir.

Nitekim, Birleşmiş Milletler'e bir rapor sunan uluslararası hukuk alanında tanınmış İngiliz hukukçusu Prof. Maurice H. Mendelson da, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Avrupa Birliği'ne katılım başvurusunun hukuk dışı olduğunu vurgulamaktadır.

Prof. Mendelson'un bu mütalaasında, kendisinin daha önce 1997 yılında hazırlamış olduğu raporda belirtilen hususlardan bazıları tekrar gözden geçirilmektedir. Mütalaa, özellikle Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Crawford, Hafner ve Pellet adlı profesörlere 1997 yılında hazırlattığı karşı argümanlara yanıt niteliği taşımaktadır. .

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi belgesi olarak yayımlanmış bulunan Prof. Mendelson'un konuya ilişkin son mütalaasında özetle şöyle denilmektedir:

Giriş:

Yukarıda bahsi geçen profesörler tarafından öne sürülen hukuki argümanların hiçbiri evvelce ortaya koymuş olduğum görüşlerde değişiklik yapmamı gerektirecek unsurlar içermemektedir.

Kıbrıs Rum tarafı, KKTC'nin yasal bir mevcudiyetinin bulunmadığı görüşünü savunuyor. Oysa ben, evvelce verdiğim mütalaada bu tartışmaya hiç girmemiştim. Bir an için Rum tezinin doğru olduğunu düşünsek ve adanın tek temsilcisinin Güney Kıbrıs olduğunu kabul etsek dahi, benim altını çizdiğim husus başka. Ben, özellikle Garanti Antlaşması'nın, Türkiye'nin de yer aldığı tüm ilgili tarafların mutabakatı yoksa, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği üyeliğini yasakladığını söylüyorum.

Garanti Andlaşması:

Andlaşmanın 1. maddesine göre, Kıbrıs, başka bir devlet ile herhangi bir siyasi veya ekonomik birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu çerçevede, adanın bölünmesine veya başka bir devlet ile birleşmesine doğrudan veya dolaylı yol açacak tüm faaliyetler yasaklanmakta, Andlaşmanın 2. maddesi Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'a bu hususu önleme taahhüdü yüklemektedir.

2. madde uyarınca ayrıca, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve güvenliği ile Anayasasının temel maddeleriyle oluşturulan durumu (state of affairs) tanırlar ve garanti ederler.

**Burada karşı argümanların sahipleri, andlaşmanın hükümlerinin iyi niyetle yorumlanması yolundaki Viyana Sözleşmesi'nin ilgili maddesine atıfta bulunarak, söz konusu hükümlerde kayıtlı ifadelerin basit anlamlarıyla okunması gerektiğini söylemektedirler. Bu çerçevede, temel argümanları, Andlaşmanın 1. ve 2. maddelerinde Kıbrıs'ın tek bir ülkeyle birliğinin yasaklandığı, oysa Avrupa Birliği'nin 15 üyeli olduğu noktasında odaklanmaktadır.*

Bence bu argüman üç nedenden ötürü geçersizdir. Birincisi, söz konusu maddelerde 'devlet' yerine 'devletler' şeklinde çoğul bir ifade kullanılması gereksizdir. Zira, İn-

gilizce'de 'herhangi başka bir devlet ile' ifadesi, otomatik olarak çoğulu da kapsamaktadır. İkinci olarak, çoğul ifade kullanılması alışılmadık bir tarz olduğu için tercih edilmezdi. Üçüncüsü, metinde söz konusu yasaklamanın sadece bir tek devletle sınırlı olduğu izlenimini verecek hiçbir emare yer almamaktadır. Bu nedenle, bahse konu ifadeden, birden çok devletin kastedilmediği sonucunun çıkartılması için sebep yoktur.

**Karşıt görüş sahiplerinin öne sürdükleri bir diğer görüş, söz konusu maddelerde kayıtlı hükümlerin, Kıbrıs'ın uluslararası örgütlere üyeliğini yasaklamadığı yolundadır. Bu görüş Garanti Andlaşması'nın 1(2). maddesi ile Kıbrıs Anayasası'nın 50. ve 169. maddelerine dayandırılmaktadır.*

Ancak, söz konusu maddeler bu görüşü desteklemek şöyle dursun, bilakis çürütmektedir.

Anayasa'nın bahse konu 50. maddesi, değiştirilemez nitelikli hükümleri içermektedir. Bu madde, Kıbrıs Cumhurbaşkanı ve Yardımcısına nihai veto hakkı tanımaktadır. Bu veto hakkının, birlikte veya ayrı ayrı kullanılması mümkündür. Bu hükme göre, Kıbrıs'ın Türkiye ve Yunanistan'la birlikte üye oldukları uluslararası örgütlere üyeliği konusu veto kapsamı dışında bırakılmış. Ancak, zaten Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte üye oldukları uluslararası örgütler bakımından herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

Türkiye ve Yunanistan'ın bir tanesinin üye olmaması halinde ise ancak Cumhurbaşkanı ve Yardımcısının her ikisinin de onayı ile böyle bir örgüte üyelik mümkün kılınmaktadır. Bu husus, anılan maddenin öngördüğü konular arasında yer almaktadır.

Ayrıca, Garanti Andlaşması'nda, Anayasa'nın temel maddeleri –ki bunlar arasında 50. madde de yer almaktadır- güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla, söz konusu hükümden açıkça anlaşılacağı üzere, uluslararası örgütler Garanti Andlaşması kapsamındadır.

Öte yandan, 12 Şubat 1959 tarihinde üç garantör ülkenin Dışişleri Bakanları arasında yapılan toplantının tutanaklarında, ortak anlayışın, Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte üye olmadıkları uluslararası kuruluşlara Kıbrıs'ın ancak iki toplumun rızası olduğu takdirde üye olabileceği yolunda olduğu kayıtlıdır.

**Karşıt görüşün ortaya koyduğu bir diğer argüman, mevcut durumda Kıbrıs'ta bir Cumhurbaşkanı Yardımcısı olmadığı cihetle Anayasa'nın 50. maddesinin uygulanamayacağı görüşüdür.*

Bir an için bunun doğru olduğunu düşünsek dahi, bu benim belirttiğim görüşü etkilememektedir. Zira benim tezim, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği üyeliğinin anayasal olmadığı değil, ancak böyle bir müracaatın Garanti Andlaşması'nı

ihlal ettiğidir.

**Karşıt görüş sahipleri öte yandan, Avrupa Birliği'nin, esasen Kıbrıs'ın üyeliğinin yasak kapsamında mütalaa edilmesini gerektirecek ölçüde sıkı bir birlik olmadığı görüşünü dile getirmektedirler.*

Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira bir zamanlar Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu şeklinde başlayan bu birlik, zamanla entegrasyon yolunda oldukça önemli mesafeler katetmiştir. Nitekim bugün, kuşkuya mahal vermeyecek biçimde, Avrupa Birliği'nden kesinlikle bir ekonomik birlik olarak söz etmek ve hatta Avrupa Birliği'nin siyasi bir birlik olduğunu dahi söylemek mümkündür. Her halükarda, hem ekonomik hem de siyasi birlik, Kıbrıs açısından yasak kapsamındadır. Ayrıca, Garanti Andlaşması sadece tam bir birleşmeyi yasaklamakla kalmayıp, aynı zamanda kısmi birleşmeyi de yasaklamaktadır.

**Karşıt görüşün diğer bir argümanı, Avrupa Birliği'nin bir ülke olmadığı konusudur. Ben esasen hiçbir zaman tersini iddia etmedim. Ben, bunun adından da anlaşılacağı gibi devletlerden oluşan bir birlik olduğunu söyledim. Dolayısıyla Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne girmesi, Garanti Andlaşması'nda sözü edilen 'diğer devletlerle ekonomik ve siyasi birliğe girmek' anlamını taşımaktadır. Garanti Andlaşması, sadece bu birliği yasaklamakla kalmıyor, aynı zamanda bu tür bir birliğe götürebilecek doğru-*

dan ve dolaylı tüm faaliyetleri de yasak kapsamında mütalaa ediyor. Karşıt görüş bu zorluğu, kastedilenin tek bir devlet olduğu savıyla aşmaya çalışsa da bu pek inandırıcı bir argüman olmuyor.

**Karşıt görüşün öne sürdüğü diğer bir argüman, Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs'ın 1972 yılında AET ile ortaklık anlaşması imzalamasına engel olarak Garanti Andlaşması'nı göstermemiş olmalarıdır. Oysa Türkiye, buna farklı temellerde de olsa itiraz etmiştir. Ayrıca, bu tür anlaşmaların kesin olarak tam üyeliğe yol açtığını söylemek de mümkün değildir.*

**Karşıt görüş, ayrıca söz konusu müracaata Avrupa Birliği'nin ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin olumlu yaklaştıklarına işaret etmektedir.*

Bu noktada, Avrupa Birliği'nin üyelik kompozisyonunu ve gerek Avrupa Birliği, gerek Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin siyasi niteliklerini gözönünde bulundurmak gerekir.

Diğer taraftan, vurgulamakta yarar gördüğüm başka bir husus da şudur: Garanti Andlaşması'nın 1. maddesinin 2. paragrafı, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne üyeliğini engellemektedir. Bunun 'sürekli ve koşulsuz' olduğunun anlaşılması gerekir. Bu itibarla mesele, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olup olmayacağı veya ne zaman olacağı hu-

susu ile irtibatlandırılmamalıdır. Başka bir deyişle, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olması, Kıbrıs'ın önündeki yasal engeli otomatik olarak ortadan kaldırmamaktadır. Tabiatıyla Türkiye'nin şu veya bu nedenle yapacağı siyasi bir tercih neticesinde bu hususstaki itirazından vazgeçmesi halinde yasağın 'sürekli' niteliği ortadan kalkabilecektir.

Kıbrıs Anayasası:

Anayasa'nın 50. maddesinde, uluslararası örgütlerin veto kapsamında mütalaa edilmesi, bu tür bir gelişmenin Kıbrıs'ın siyasi ve ekonomik bağımsızlığını tehlikeye sokacak bir potansiyel olarak mütalaa edilmiş olduğunu göstermektedir. Garanti Andlaşması'nın 1. maddesinde, Anayasanın temel maddeleriyle kurulan mevcut ortamın garanti edilmesi yükümlülüğü yer almaktadır. Bilindiği üzere 50. madde, Anayasanın değiştirilemez nitelikli temel maddelerindendir.

Anayasa'nın 170(1). maddesinde ifadesini bulan 'en çok müsaadeye mazhar devlet" statüsü Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'a tanınmıştır. Bu madde de, Anayasanın değiştirilemez nitelikteki temel maddelerinden biridir.

1959 yılındaki garantör ülkeler Dışişleri Bakanları toplantısının tutanaklarından da görüleceği üzere, burada

amaç, Türkiye veya Yunanistan'ın Kıbrıs'ta birbirinden daha avantajlı bir konum elde etmelerinin, yani bir çeşit ekonomik enosis tesisinin önüne geçilebilmesidir. Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne girmesi, kaçınılmaz olarak Yunanistan'ı Türkiye'den daha fazla avantajlı bir konuma getirecektir.

Diğer Unsurlar:

Evvelki mütalaamda da üzerinde durduğum bir husus, Garanti Andlaşması başta olmak üzere, anlaşmaların halen yürürlükte sayılıp sayılmadığı konusudur. Yaptığım araştırma neticesinde, bu konuda herhangi bir zorluk bulunmadığı, zira tarafların anlaşmaların yürürlükte olduğu görüşünde olduklarını tespit ettim.

Sonuç:

Bütün bu görüşler ışığında, evvelce de ifade ettiğim gibi, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne üye olması veya üyelik müracaatında bulunması, Kıbrıs'ın uluslararası taahhütlerinin ve bilhassa Garanti Andlaşması'nın 1. maddesi ile uluslararası düzeyde garanti altına alınmış bulunan Anayasasının ihlalini oluşturmaktadır.

Garanti Andlaşması'nın 2. maddesi uyarınca, Yunanis-

tan ve İngiltere, 1. maddede ifadesini bulan bağımsızlığını koruma mükellefiyeti altındadırlar ve doğrudan veya dolaylı olarak Kıbrıs'ın bir birliğe girmesi sonucunu getirecek tüm faaliyetleri engellemekle yükümlüdürler. Bu itibarla, anılan madde uyarınca İngiltere ve Yunanistan, bu üyeliği engellemek ve bu tür teşebbüsleri önlemek için söz konusu üyeliği veto etme yasal yükümlülüğü altındadırlar.

Kıbrıs'ın siyasi sorunları çözülmeden Avrupa Birliği'ne üye olması, diğer üyelere karşı yükümlülüklerini yerine getirememesine sebebiyet verecek ve tabiatıyla diğer üyeler de Kıbrıs ve buradaki tüm yaşayanlara karşı yükümlülüklerini ifa edemeyeceklerdir.

Kıbrıs Devletine vücut veren uluslararası andlaşmalar ve Kıbrıs Anayasasına göre yasal durum bu olmakla birlikte, Batı, Avrupa Birliği kapısına bağlanan Türkiye'yi Kıbrıs üzerinden tehdit ederek dize getirmeye çalışmaktadır.

Ayrıca, gerek Türkiye ve gerekse Kıbrıs'ta bu amaçla ciddi bir psikolojik savaş da yürütülmektedir. Yüz milyonlarca Dolar dış destekle finanse edilen bu psikolojik savaş, yavaş yavaş ürünlerini vermeye başlamıştır.

Bugün, gerek Türkiye'de ve gerekse Kıbrıs'ta, '*Denktaş, uzlaşmaz tutum içinde, masadan kaçıyor. Görüşmelere devam etsin, uzlaşsın. Avrupa Birliği'nde zor duruma*

düştük' diye başlayan söylemlerle propaganda yürütenler artık açıkça '*Kıbrıs'ı ver, kurtul*' demeye başlamışlardır.

Son olarak, TÜSİAD Başkanı tarafından yapılan açıklamada; "*Kıbrıs, Türkiye açısından stratejik bir ada olabilir. Ama, önemli olan Avrupa Birliği'ne üye olmaktır. Kıbrıs yüzünden bunu kaybetmeyi göze alamayız*" denilmiştir.

Aslında bir süredir, 'mütareke basını'nda sıkça tekrarlanan ve bazı siyasi çevrelerce yüksek sesle dile getirilen bu görüşler, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş tarafından, daha önce 6 Haziran 2001 günü TBBM'de yaptığı konuşmada yanıtlanmıştı. Denktaş, TBMM kürsüsünden milletvekillerine şöyle sesleniyordu:

"Kıbrıs, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesine engel mi? Engel yapmak istiyorlar. Avrupa Birliği'ne girmek için 'Kıbrıs'ı ver kurtul' diyecekler, bunu kabul edecek misiniz? Biz, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme isteğine ve eylemine karşı çıkmıyoruz. Ama Rum-Yunan ikilisi Avrupa Birliği yoluyla Kıbrıs'ı sizden koparacak. Bunu kabul ederseniz ikinci Girit olayını yaşayacaksınız.

"Biz diyoruz ki, Avrupa Birliği yoluyla Kıbrıs'ı bölmeyin. Avrupa Birliği yoluyla Ege'de Türk-Yunan dengesini bozmayın. Rum kesimi Avrupa Birliği'ne alınırsa, zaten belalı olan adaya barış değil, daha çok bela getirecekler. Çokuluslu güçler gelecek. Çokuluslu polis gelecek. Türki-

ye'ye, 'burası Avrupa Birliği toprağı, çekil' diyecekler.

"Son olarak, Avrupa Birliği yoluyla dengeleri bozmayın diyoruz. Bizim bu söylemlerimiz sizin Avrupa Birliği'ne girmenize engelse özür dileriz. Ama biz Kıbrıs'ı vermiyoruz".

Denktaş'ın bu tutumunu anlayabilmek ve kendisine yöneltilen eleştirilerin haksızlığını kavrayabilmek için, Kıbrıs sorununun nereden nereye geldiğini hatırlamak, başta ABD, İngiltere ve Avrupa Birliği olmak üzere Batı'nın Kıbrıslı Türklere karşı nasıl bir haksız tutum sergilediğini ortaya koymak gerekir.

Kıbrıs'ta Türklerin devletten dışlanmasına rağmen, Batı'nın Kıbrıs Rum Yönetimini 'Kıbrıs'ın tek meşru hükümeti' gibi görüp buna göre hareket etmesi, sorunun çözümsüzlüğünün temel nedenidir. Bu tutum, Kıbrıslı Rumları cesaretlendirmiş ve olası çözüm yollarını engellemiştir.

Yunanistan'ın Kıbrıs'a gizlice gönderdiği 20 bin askerin Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün gözleri önünde adaya girmesinden sonra, Kıbrıs Rum Muhafız Ordusunun 1967'de Kıbrıs Türklerine karşı giriştiği silahlı tecavüzlerin yarattığı buhranın giderilmesinden sonra, soruna müzakere yoluyla bir çözüm bulunabilmesi için, iki toplum arasında "cemaatlerarası müzakere" süreci başlamıştı. Her iki ulusal toplumun mensup oldukları anavatanlarının da des-

tekledikleri bu müzakerelerde Türk toplumu, kendi bölgelerindeki iç işlerini kendilerinin yönetmesini mümkün kılan basit bir mahalli muhtariyet tezini savunmuştu. Başka bir deyişle, 1960 sisteminin Kıbrıs'ta kurduğu ve bir bakıma "fonksiyonel federasyon" denilebilecek çözüm şekline, bir toprak unsuru katmak suretiyle, Kıbrıslı Türklerin uğradıkları tecavüzden masun yaşamalarını sağlayabilecek bir mahalli muhtariyet talep edilmişti.

Kıbrıslı Rumlar bunu kabul etmemişler ve Kıbrıslı Türklere ancak devlet içinde bir azınlık hakkı tanınabileceğini söylemişlerdi. Başka bir deyişle, Kıbrıs Türklerine, 1960 sistemine göre sahip oldukları ortaklık statüsünden daha geri bir "çözüm" önermişlerdi.

Bu cüretin elbette sebebi vardı. Çünkü, Kıbrıs Rum Yönetimi adanın tek hakimi durumunda idi ve Türklerin anayasal haklarını ellerinden alan bu yönetim, Birleşmiş Milletler'ce Kıbrıs'ın "meşru hükümeti" olarak kabul edilmişti ve uluslararası organlarda öyle muamele görmekteydi.

Ayrıca, Kıbrıslı Türklere, başta ABD ve sonradan Avrupa Birliği adını alacak olan Avrupa Topluluğu olmak üzere Batı'nın desteğinde ekonomik ambargo uygulanmaktaydı. Kıbrıslı Türkler dışarıya seyahat haklarını kullanamıyor, dış dünya ile ticaret yapamıyor, dış dünya ile mektuplaşamıyor, uluslararası kültürel ve sportif faaliyetlere katılamıyordu. Bunları yapabilmeleri, evvelemirde

Kıbrıs Rum Yönetiminin siyasi otoritesini kabul şartına bağlı idi.

1974 müdahalesinden sonra toplanan Cenevre Konferansı'na federasyon teziyle giden Türkiye, Yunan ve Rum tarafına "kanton sistemi" önermiş, ancak Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan bunu da reddetmiştir *(Türkiye'nin verdiği 'Kanton' teklifinin metni ektedir).*

Cenevre Konferansı'nda Türkiye "kanton sistemi"ni önermekle birlikte, Kıbrıs Türk toplumunun lideri Rauf Denktaş, resmen "federasyon"u savunmuştur *(R. Denktaş'ın 12 Ağustos 1974'de verdiği 'Coğrafi Federasyon' teklifinin metni ektedir).* Bu tez, daha sonra 1977 yılında Rauf Denktaş ile Makarios arasında yapılan zirve toplantısında Rum kesimince de kabul edilmiş ve Kıbrıs'a bulunacak çözüm şeklinin "iki bölgeli, iki toplumlu federal bir cumhuriyet" olması iki lider arasında kararlaştırılmıştır. Bu mutabakat üzerine Kıbrıs'ta Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin himayesinde başlayan ve senelerce süren görüşmelerde bir ara 1986'da, Genel Sekreterin sunduğu teklifler üzerinde tam bir mutabakat gerçekleşmiş, federal çözüm için bir şans doğmuştu. Bunun metnini imzalamak üzere, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Perez De Cuella, Kıbrıs Türk toplumu lideri Rauf Denktaş ile Kıbrıs Rum toplumu lideri Kyprianou'yu New York'a davet etti. Genel sekreter, anlaşmanın imzalanacağından o kadar emindi ki,

basın mensuplarının soruları üzerine New York'ta iki taraf arasında bir müzakere yapılmayacağını ve liderlerin sadece anlaşma metnini imzalamak için New York'a geleceklerini söylemişti. Ama, herkesin şaşkın bakışları altında, Kyprianou orada anlaşmayı imzalamaktan kaçındı.

Kıbrıs sorununun çözümüne Rauf Denktaş'ın taraftar olmadığını söyleyen ve onu sorunu çözümsüzlüğe götüren kimse olarak itham edenler, bu tarihi gerçekleri unutmuş görünüyorlar.

Kaldı ki, o zaman Yunanistan'ın Başbakanı olan Andreas Papandreou, daha önce iki kesimli federal bir çözüm şekline karşı çıkmış ve daha 24 Kasım 1983'de Filefteros Gazetesine verdiği demeçte "ne konfederal, ne de federal" çözüm şeklini kabul etmeyeceklerini açıklamıştı.

Bütün bunlara karşın, Rauf Denktaş, yine Kıbrıs sorununun çözümüne yanaşmamakla itham edilecekti.

Oysa, Kıbrıs sorununun iki kesimli ve iki toplumlu bir sistem üzerinden çözüme bağlanmasında en çok Türk tarafının yararı vardı. Yıllardan beri dış dünya ile irtibatı kesilmiş olan Kıbrıslı Rumlar değil, Kıbrıs Türk toplumu idi. Onlar, Kıbrıs'ın "meşru hükümeti" diye tanınan Kıbrıs Rum Yönetiminin ırkçı tutum ve politikasının mağduru durumunda idiler. Elbette çözümden ilk önce onlar yararlanacaklardı. Ama bazıları bunu bir türlü anlamak istemiyorlardı.

Birleşmiş Milletler'deki durumu bir yana bırakırsak, uluslararası alanda en bariz haksızlık, ilk önce Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesinde işlendi. Parlamenter Asamble, 1964'den beri tek yanlı bir Rum delegasyonunu kendi bünyesine kabul etmeyi reddetmişti. Kıbrıs'ın Parlamenter delegasyonunu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ortak kurucusu olan iki toplumun seçilmiş temsilcilerinden oluşması lazım geldiği üzerinde ısrarla durulmuştu.

23 Nisan 1964'de Yetki Belgeleri Komisyonu adına Asamble Parlamentere sunulan bir raporda, Kıbrıslı Türk temsilcilerini bünyesine almayan bir Kıbrıs delegasyonunun, sadece Kıbrıs Anayasasının ihlali olmakla kalmamakta ve fakat demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkeleri ile de uyum halinde bulunmadığı belirtilmekteydi.

Aynı rapora göre, Kıbrıslı Türklerin haklarını görmezlikten gelen tek taraflı bir temsil, Avrupa Konseyi Statüsü'nün dibacesindeki 2. paragrafa ve Statünün "Hukukun Üstünlüğü" ilkesini vurgulayan 3. maddesine aykırı idi.

Senelerce Asamble Parlamenter'in toplantılarında söz alan pek çok parlamenter, Kıbrıs'ın parlamenter delegasyonunda Kıbrıslı Türk temsilcilerinin bulunmamasının kabul edilemeyeceğini ve böyle bir durumun Avrupa Konseyi'nin dayandığı demokratik ilkelerin ve manevi değerlerin açık bir ihlali olduğunu belirtmişlerdi.

Bu demokratik ve hukuka uygun tutumu 1983 yılına kadar devam ettiren Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi bunu sudan sebeplerle değiştirmiş, Kıbrıs Rum delegasyonunu Asamble Parlamenter'e kabul ederek, Kıbrıs'taki iki topluma karşı uyguladığı eşit mesafe politikasını terketmiştir.

Tek yanlı ve topal bir temsili Avrupa Konseyi Statüsü'ne aykırı bulan Asamble Parlamenter, ne olmuştu da bu ilkesel tutumunu değiştirmiştir? Oysa, Kıbrıs'ta bir "milli parlamento" yoktur. Kuzeyde ve Güneyde seçimle iş başına gelmiş iki parlamento vardır ve bunlar sadece kendilerini seçen toplumu temsil etmektedirler. Ne Güneydeki parlamento Kuzeydeki Türkleri temsil ettiğini iddia edebilir, ne de bunun tersi ileri sürülebilir.

Özetlemeye çalıştığımız gibi, Cenevre Konferansı'ndan bu yana defalarca uzlaşma trenini kaçıran Kıbrıslı Rumlar, şimdi de gözlerini Avrupa Birliği'ne çevirmişlerdir.

Avrupa Birliği'nin Kıbrıs meselesindeki emperyalist müdahalesi, sorunun kısa vadede çözüm şansını ortadan kaldırmaktadır. Gerçekten de, Avrupa Birliği'nin, Kıbrıs Rum Yönetiminin tam üyelik için yaptığı başvuruyu kabul edip, üyelik müzakerelerini başlatması Kıbrıs Rum Yönetimini, Kıbrıs sorununa çözüm arama hevesinden uzaklaştırmıştır.

Avrupa Birliği, aldığı son kararlarla Kıbrıs Rumlarını öyle bir pozisyona getirmiştir ki, artık kendileri için sorun, çözüme değer olmaktan çıkmıştır. Çözümsüzlükten kazanacakları çok şey vardır. ABD ve Avrupa emperyalistleri için de bu çözümsüzlük, Türkiye'yi tehdit edip teslim almak amacıyla kullanılmaktadır.

Bu durumda Rauf Denktaş'ın, Kıbrıs sorununun çözümünü istemeyen kişi olarak takdimi, eğer ihanet değilse büyük bir yanlışlık ve haksızlık olmaktadır.

SONUÇ

Yakın geçmişte "federasyon", Kıbrıs'lı Türkler için arzulanan bir çözümdü. Ta ki, 1990'ların ortalarına doğru Balkanlarda federe devletlerin başına gelen facialar yaşananana değin.

Artık dünyada federasyonların dağıldığı bir dönemde, Kıbrıs için bu idare tarzı bir çözüm olamaz.

Emperyalist kışkırtmalarla halkların birbirine kırdırıldığı, "ulusal boğazlaşma" ve "etnik temizlikler"e sahne olan dünyamızda Kıbrıs için kalıcı çözümlere gereksinim vardır.

Bu çözümün ön koşulu, sorunu emperyalistlerin müdahalelerinden arındırmaktır.

Her şeye karşın, adada 1974'den beri barış ve huzur hüküm sürmektedir Kıbrıs sorununa bulunacak çözümün bugünkü temel üzerine oturtulması gerekir.

"Federal çözüm", Kıbrıs'taki iki halkın emperyalist kışkırtmalarla birbirine kırdırılmasına ve bu temelde hazırlanabilecek Rum oldu bittilerine açıktır. Bu, Türkiye'yi tekrar Kıbrıs'a müdahalede bulunmak mecburiyetiyle karşı karşıya getirebilir. Oysa esas olan, müdahaleyi gerektirmeyen bir çözüm bulunmasıdır. Müdahale yapmak için çözüm aranmaz. Bu, ancak çözümsüzlükten yarar umanların politikası olabilir.

Bu nedenle, Kıbrıs'ta bugünkü gibi iki ayrı devlet esasına dayalı bir "**konfederal sistem**"e geçilmelidir. İki eşit devlet ilkesi üzerinde anlaşma sağlanması halinde konfederasyon basit bir ekzersizle kurulabilir.

Ancak bu çözüme ulaşılabilmesi için, başta ABD ve AB olmak üzere Batı'nın Kıbrıs üzerinden yönelttiği tehditlerin alt edilmesi gerekir. Bugün, Güney Kıbrıs'taki Rum yönetiminin tek taraflı başvurusuyla Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne alınması halinde, Türkiyc'nin KKTC ile bütünleşmesinden başka çözüm kalmayacaktır.

Çünkü, Kıbrıs sorunu, aynı zamanda Türkiye'nin ulusal güvenlik sorunudur. Kıbrıs'tan vazgeçen Türkiye, toprak bütünlüğünü koruyamaz. Eğer Türkiye, bugün Kıbrıs üzerinden yöneltilen tehdide teslim olursa, ikinci adım Kuzey Irak'ta ABD denetiminde kurulacak kukla bir Kürt Devletine razı gelmek, hatta bunun hamiliğini üstlenerek Ortadoğu'da ABD jandarmalığı yapmak olacaktır.

Bu gerçek açıkça görüldüğü içindir ki, Türkiye, Kuzey Irak'ta kukla bir Kürt Devleti kurulmasını 'savaş sebebi', Güney Kıbrıs Rum kesiminin tek taraflı bir kararla Avrupa Birliği'ne alınmasını da 'KKTC ile bütünleşme nedeni' kabul edeceğini ilan etmiştir.

Şüphesiz, bu ulusal politikalara ters düşen "çatlak sesler" de var. Bazıları, Kıbrıs'ı babalarından kalan çiftlik arazisi sanmakta, beher dönümü için bedel belirlemektedirler. Ancak bunlar "hariçten gazel okuyorlar".

Nitekim, 27 Kasım 2001 tarihinde yapılan Milli Güvenlik Kurulu Toplantısından sonra yapılan açıklamada da;

"*Türkiye, Kıbrıs'taki iki tarafın ortaklaşa kabul edebileceği bir çözüm arayışına bütün iyiniyetiyle devam edecektir. Bu anlayışla, Sayın Denktaş'ın yapmış olduğu görüşme çağrısını desteklemektedir*"

denilmiş ve Türkiye'nin Kıbrıs davasındaki kararlılığı şöyle dile getirilmiştir:

"*Ancak Türkiye, uluslararası anlaşmaları ihlal eden, Türkiye'nin ve KKTC'nin güvenliğine tehdit oluşturan, Kıbrıs Türklerini Rum hakimiyeti altında bir azınlık konumuna dönüştüren bir oluşuma da izin vermeyecektir*".

Sayın Denktaş, 29 Kasım 200 günü, Erenköy Mücahitleri Derneği'ni kabulünde şöyle diyordu:

"Türkiye'nin garantörlüğüne dokunmayacaksınız. Dokunanı biz düşman biliriz. Benim elimde Kıbrıs Türkünü esarete sürükleyecek bir anlaşmayı imzalayacak kalem yok. Birleşmiş Milletlerin dayatmalarını kabul edemeyiz. Kimsenin bize anlaşma empoze etmeye hakkı yok. Bunu nerede yaptılarsa orada kan akıyor. Kosova'da bunu yaptılar, kan akıyor. Filistin'de bunu yaptılar, kan akıyor. Amerika bastırdı diye, İngiliz bunu dedi diye, bana 'böyle olmaz' diyorlar. Böyle olmazsa, öyle de olmaz. Şimdi direnme zamanıdır".

Evet, şimdi emperyalist baskılara direnme, tehditleri altetme zamanıdır. "Yeni bir dünya kurulacak ve Türkiye de yerini alacaktır".

EKLER

KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN
TEESSÜSÜNE MÜTEALLİK ANDLAŞMA

Bir taraftan Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı ve Büyük Britanya ve Şimali İrlanda Birleşik Krallığı ve diğer taraftan Kıbrıs Cumhuriyeti;

Londra Konferansı esnasında, Birleşik Kırallık Hükûmeti tarafından 17 Şubat 1959'da yapılan deklarasyon hükümlerini yürürlüğe koymayı arzulayarak, konferansta Yunanistan ve Türkiye Dışişleri Bakanları, Kıbrıs Elen Cemaatı Temsilcisi ve Kıbrıs Türk Cemaatı Temsilcisi tarafından bilâhare yapılan deklarasyonlara uygun olarak;

İşbu Andlaşma taraflarınca bugün imzalanan Garanti Andlaşmasının hükümlerini nazara alarak aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde: 1.

Kıbrıs Cumhuriyetinin ülkesi, Birleşik Krallığın egemenliği altında kalacak olan işbu Andlaşmanın A Ekinde belirtilen iki bölge müstesna olmak üzere, sahilin açığındaki adalarla birlikte Kıbrıs Adasını içine alır. Bu bölgelere işbu Andlaşmada ve Eklerinde Akrotiri Egemen Üs Bölgesi ve Dhekelia Egemen Üs Bölgesi olarak atıfta bulunulur.

Madde: 2.

I. Kıbrıs Cumhuriyeti Birleşik Kırallığı işbu Andlaşmanın B Ekinde zikredilen hakları tanır.

II. Akrotiri Egemen Üs Bölgesindeki ve Dhekelia Egemen Üs Bölgesindeki askerî üslerin güvenliğini ve müessir işletilmesini ve işbu Andlaşma ile bahşolunan haklardan Birleşik Krallığın tam istifade etmesini sağlamak için Kıbrıs Cumhuriyeti Birleşik Krallık ile tam işbirliği yapar.

Madde: 3.

Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık Kıbrıs'ın müşterek savunmasında danışmayı ve işbirliği yapmayı taahhüt ederler.

Madde: 4.

Kıbrıs Adasındaki kuvvetlerin statüsüne müteallik anlaşmalar işbu Andlaşmanın C Ekinde bulunanlar olacaktır.

Madde: 5.

Kıbrıs Cumhuriyeti kaza yetkisine dahil olan herkese, 4 Kasım 1950'de Roma'da imzalanan İnsan Haklarının ve Ana Hürriyetlerinin Korunmasına Müteallik Avrupa Sözleşmesinin I. Kısmında ve 20 Mart 1952'de Paris'te imzalanan işbu Sözleşmenin Protokolunda derpiş olunanlara benzer İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini sağlayacaktır.

Madde: 6.

Kıbrıs Cumhuriyetinin teessüsünün tesir ettiği şahısların vatandaşlığına müteallik anlaşmalar işbu Andlaşmanın D Ekinde bulunanlar olacaktır.

Madde: 7.

Kıbrıs Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyetinin ülkesinde İngiliz İdaresinin sona ermesinden doğan meselelerin

hallolunması için gerekli malî ve idarî anlaşmaları kabul ve bunları yürütmeyi taahhüt ederler. Bu anlaşmalar işbu Andlaşmanın E Ekinde derpiş olunmuştur.

Madde: 8.

I. Birleşik Krallık Hükûmetinin bütün milletlerarası vecibe ve mesuliyetleri, bundan böyle, Kıbrıs Cumhuriyetine tatbik olunabilecekleri nisbette Kıbrıs Cumhuriyeti Hükûmeti tarafından deruhte edilecektir.

II. Kıbrıs Cumhuriyetinin ülkesine tatbik olunmaları dolayısiyle bugüne kadar Birleşik Krallık Hükûmetinin faydalandığı milletlerarası haklardan ve menfaatlardan bundan böyle Kıbrıs Cumhuriyeti Hükûmeti faydalanacaktır.

Madde: 9.

İşbu Andlaşmanın tarafları, işbu Andlaşmanın F Ekinde derpiş olunan ticaret, alış-veriş ve diğer meselelere müteallik anlaşmaları kabul ve bunları yürütmeyi taahhüt ederler.

Madde: 10.

İşbu Andlaşmanın hükümlerinin tefsirine müteallik herhangi bir mesele veya müşkülât aşağıdaki şekilde hallolunur.

(a) Birleşik Krallığın askerî ihtiyaçlarının yürütülmesi hakkında, veya Birleşik Krallık Kuvvetlerinin veya işbu Andlaşma hükümlerine göre kendileriyle birleşen herhangi diğer kuvvetlerin veya Yunan, Türk ve Kıbrıs Kuvvetlerinin statü, hak ve vecibelerine tesir ettikleri nisbette işbu Andlaşmanın hükümlerine müteallik olarak, çıkabilecek herhangi bir mesele veya müşkilât, mutaden, Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye'nin Üçlü Karargâhı ile Birleşik Krallığın silâhlı kuvvetlerinin makamları arasında müza-

kereler ile hallolur.

(b) İşbu Andlaşmanın hükümlerinin tefsirine müteallik ve yukarıda mezkûr hallerde askerî makamlar arasında müzakere yoluyla üzerinde anlaşmaya varılamayan veya ilgili taraflar arasında diplomatik yollarla müzakere ile üzerinde anlaşmaya varılamayan diğer hallerde herhangi bir mesele veya müşkülât, nihaî karara bağlanmak üzere bu maksatla tayin edilen, her biri Birleşik Krallık Hükûmeti, Yunanistan Hükûmeti, Türkiye Hükûmeti ve Kıbrıs Cumhuriyeti Hükûmeti tarafından tayin olunan dört temsilciden ve Milletlerarası Adalet Divanı Başkanı tarafından tayin olunan müstakil bir Başkandan mürekkep bir mahkemeye havale olunur. Milletlerarası Adalet Divanı Başkanı Birleşik Krallığın veya Sömürgelerinin veya Yunanistan'ın veya Türkiye'nin bir vatandaşı olduğu takdirde yerine İkinci Başkanın; ve İkinci Başkan da böyle bir vatandaş olduğu takdirde mahkemenin ondan sonra gelen kıdemli Hâkimin işlemi yapması istenir.

Madde: 11.

İşbu Andlaşmanın Ekleri işbu Andlaşmanın ayrılmaz kısımları hüküm ve tesirindedir.

Madde: 12.

İşbu Andlaşma bütün taraflarca imzalandıkta yürürlüğe girer.

GARANTİ ANDLAŞMASI

Bir taraftan Kıbrıs Cumhuriyeti, diğer taraftan Yunanistan, Türkiye ve Büyük Britanya ve Şimalî İrlanda Birleşik Krallığı,

I. Kıbrıs Cumhuriyetinin, Anayasasının Temel Maddeleri ile kurulan ve düzenlenen bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin tanınması ve idame edilmesinin müşterek menfaatları iktizasından olduğunu mülâhaza ederek,

II. Bu Anayasa ile ihdas edilen duruma riayeti gereğince sağlamak maksadıyla işbirliği yapmayı arzu ederek,

Aşağıda gösterildiği üzere anlaşmaya varmışlardır.

Madde: 1.

Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin idamesini ve Anayasasına riayet edilmesini sağlamayı taahhüt eder.

Kıbrıs Cumhuriyeti, herhangi bir devlet ile tamamen veya kısmen herhangi bir siyasî veya iktisadî birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla, herhangi diğer bir devlet ile birleşmeyi veya Adanın taksimini, doğrudan doğruya veya dolayısıyle, teşvik edecek her hareketi yasak ilân eder.

Madde: 2.

Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyetinin bu Anlaşmanın 1'inci maddesinde gösterilen taahhütlerini nazara alarak, Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsızlığını toprak bütünlüğünü ve güvenliğini ve Anayasasının Temel Maddeleri ile ihdas edilen durumu tanırlar ve garanti ederler.

Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, aynı şekilde, kendilerini ilgilendirdiği nisbette, Kıbrıs'ın herhangi diğer bir devlet ile birleşmesini veya Adanın taksimini, doğrudan doğruya veya dolayısıyle teşvik etmek gayesini güden her hareketi yasak etmeyi taahhüt ederler.

Madde: 3.

Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyetinin tesisi zamanında Birleşik Krallığın egemenliğinde kalan bölgelerin bütünlüğüne riayet etmeyi ve bugün Lefkoşa'da imzalanan Kıbrıs Cumhuriyetinin teessüsüne müteallik Andlaşmaya uygun olarak Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından kendisine tanınacak olan hakların Birleşik Krallık tarafından kullanılmasını ve onlardan istifade edilmesini garanti etmeyi taahhüt ederler.

Madde: 4.

Bu Andlaşmanın hükümleri ihlâl edildiği zaman, Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, bu hükümlere riayeti sağlamak için gereken teşebbüsler veya tedbirler hakkında birbirleri ile istişare etmeyi taahhüt ederler.

Müştereken veya anlaşarak hareket mümkün olmadığı takdirde, garanti veren üç devletten her biri, bu Andlaşma ile ihdas edilen durumu tekrar tesis münhasır maksadı ile harekete geçmek hakkını muhafaza eder.

Madde: 5.

Bu Andlaşma imzalanması tarihinde yürürlüğe girer. Bu Andlaşmanın asıl metinleri Lefkoşa'da muhafaza edilecektir.

Yüksek Akit Taraflar, bu Andlaşmayı, en erken bir zamanda, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 102'nci maddesine uygun olarak Birleşmiş Milletler Sekretaryası nezdinde tescil ettireceklerdir.

İTTİFAK ANDLAŞMASI

Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye,

I. Sulhu idame ettirmek ve birbirlerinin güvenliğini muhafaza etmek müşterek arzusu ile,

II. Sulhun ve güvenliğin muhafazası hususundaki gayretlerinin Birleşmiş Milletler Andlaşmasının amaç ve prensiplerine uygun olduğunu nazara alarak,

Aşağıda gösterildiği üzere anlaşmaya varmışlardır.

Madde: 1.

Yüksek Akit Taraflar, müşterek savunmaları için işbirliği yapmayı ve bu savunma dolayısıyle çıkan meseleler hakkında birbirleri ile istişare etmeyi taahhüt ederler.

Madde: 2.

Yüksek Akit Taraflar, Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsızlığına veya toprak bütünlüğüne karşı, doğrudan doğruya veya dolayısıyle, yöneltilen herhangi bir hücum veya tecavüze mukavemet etmeği taáhhüt ederler.

Madde: 3- Bu ittifakın maksatları bakımından ve yukarıda gösterilen amaca erişmek için, Kıbrıs Cumhuriyeti ülkesinde bir Üçlü Karargâh kurulur.

Madde: 4.

Yunanistan ve Türkiye bu suretle kurulan Üçlü Karargâha, bu Andlaşmaya Ek: 1 numaralı protokolda gösterilen askerî konten-

janlarla katılacaklardır.

Bu kontenjanlar, Kıbrıs Cumhuriyeti Ordusunun talim ve terbiyesini sağlayacaklardır.

Madde: 5.

Üçlü Karargâhın Kumandanlığı, herbiri bir yıl süre ile olmak üzere münavebe ile, hale göre, Yunanistan ve Türkiye Hükûmetleri ve Kıbrıs Cumhuriyetinin Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkan Muavini tarafından tayin edilecek olan bir Yunan, bir Türk ve bir Kıbrıslı General Subay tarafından deruhte edilir.

Madde: 6.

Bu andlaşma, imzalandığı tarihte yürürlüğe girer.

Yüksek Akit Taraflar, bu Andlaşmanın tatbikatı gerektirdiği takdirde, ek anlaşmalar akdedileceklerdir.

Yüksek Akit Taraflar, bu Andlaşmayı, en erken bir zamanda, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 102'inci maddesine uygun olarak Birleşmiş Milletler Sekretaryası nezdinde tescil ettireceklerdir.

(İttifak Andlaşması'na)

EK PROTOKOL

NO: I

I. Üçlü Karargâha katılacak olan Yunan ve Türk kontenjanları sırayla, dokuz yüz elli Yunan subay, astsubay ve erden ve altı yüz elli Türk subay, astsubay ve erden terekküb edecektir.

II. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkan Muavini anlaşarak hareketle, Yunan ve Türk Hükûmetlerinden Yunan ve Türk kontenjanlarını arttırmayı veya azaltmayı talep edebilirler.

III. Üçlü Karargâha katılan Yunan ve Türk kontenjanlarının kamplarının yerleri, hukuki statüleri, gümrük resimleri ve vergilere dair muafiyetleri ve kolaylıkları bunlardan başka muafiyet ve imtiyazları ve yukarıda zikredilen karargâhın teşkilâtına ve çalışmasına müteallik herhangi diğer askerî ve teknik meselelerin, en geç İttifak Andlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihte yürürlüğe girecek olan bir Hususi Sözleşme ile kararlaştıracakları hakkında mutabakata varılmıştır.

IV. Kezalik, Üçlü Karargâhın Kıbrıs Anayasası Karma Komisyonunun görevlerini tamamlamasından sonra üç ay zarfında kurulacağı ve başlangıç devresinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin silahlı kuvvetlerinin talim ve terbiyesi ile görevli mahdud sayıda subaydan teşekkül edeceği hakkında da mutabakata varılmıştır. Yukarıda zikredilen Yunan ve Türk kontenjanları Kıbrıs'a İttifak Andlaşması'nın imzalandığı gün varacaklardır.

(İttifak Andlaşması'na)

EK PROTOKOL

NO: II

Madde: 1.

Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye Dışişleri Bakanlarından müteşekkil bir Komite kurulacaktır. Bu Komite, Üçlü İttifakın en yüksek siyasi organı olarak ve üç müttefik memleketin Hükûmetlerinin kendisine sunmayı kararlaştıracakları İttifakı ilgilendiren herhangi bir meseleyi tetkik edebilecektir.

Madde: 2.

Bakanlar Komitesi, yılda bir defa olağan oturum halinde toplanacaktır. İvedi bir konu çıktığında Bakanlar Komitesi, İttifakın üyelerinden birinin talebi üzerine Başkan tarafından özel oturum halinde toplantıya çağırılabilir.

Bakanlar Komitesinin kararları ittifakla alınacaktır.

Madde: 3.

Bakanlar Komitesine üç Dışişleri Bakanından münavebe ile ve bir yıl süre ile Başkanlık edecektir. Başka türlü kararlaştırılmış olmadıkça, Komitenin olağan oturumları Başkanın memleketinin başkentinde yapılacaktır. Başkan görevini yaptığı yıl içinde, Bakanlar Komitesinin olağan ve özel oturumlarına başkanlık edecektir.

Komite, görevinin ifası için lüzumlu gördüğü zaman tali teşekküller kurabilir.

Madde: 4.

İttifak Andlaşması ile kurulan Üçlü Karargâh, görevlerinin ifasında Bakanlar Komitesine karşı sorumludur. Komitenin olağan oturumu esnasında, Karargâh, faaliyetlerinin teferruatlı dökümünü muhtevi yıllık bir raporu Komiteye sunacaktır.

MAKARİOS'UN
YUNAN CUNTASINA MEKTUBU

Sayın Yunanistan Cumhurbaşkanı

Fedon Gizikis'e

Atina

Lefkoşa, 2 Temmuz 1974.

Sayın Başkan,

Büyük bir üzüntüyle, sorumluluğu Yunanistan Hükümetine ait olduğuna inandığım Kıbrıs'taki bazı kabul edilmez durum ve olayları gözler önüne sermek zorundayım. General Grivas'ın Kıbrıs'a kaçak olarak gitmesinin, Atina'daki bazı çevrelerin desteği ve daveti üzerine gerçekleştiğine dair söylenti ve kanıtlar var. Ne var ki ilk geldiği günden itibaren, Milli Muhafız Kuvvetlerinde görev yapan Yunanlı subaylarla görüşüp, onların da desteğiyle sözde Enosis için savaşarak, yasadışı bir örgüt kurmak için faaliyete geçtiği kesindir. Ve Kıbrıs için birçok kötülüğün kaynağı olan, "EOKA-B" cinayet şebekesini kurdu. Yurtseverlik örtüsü altında ve Enosis sloganlarıyla, siyasal ve bir sürü başka cinayet işleyen bu örgütün faaliyeti bellidir. Yunanlı subaylar tarafından meydana gelen ve denetlenen Milli Muhafız, baştan beri "EOKA-B"nin üyeleri kendi kendilerine, övücü, "Enosis taraftarları" ve "Enosis Cephesi" adlarını da aldılar.

Birçok kere, yasadışı ve ulusal çıkarlarımıza zararlı, iç cephede bölünmelere ve uyumsuzluklara yol açıp, Kıbrıs Hellenizmini iç savaşla karşı karşıya getiren bir örgütün, neden Yunanlı subaylar tarafından desteklendiğini kendi kendime sormuşumdur. Ve aynı şekilde, birçok kez, bu desteğin ne oranda Yunan Hükümeti tarafından onaylandığını yine kendi kendime sormuşumdur. Bu sorularıma mantıklı bir cevap bulabilmek için, değişik fikir ve varsayımları gözden geçirdim. Ne var ki hiçbir cevap mantıklı bir temele dayanmıyordu. İnkâr edilemeyecek tek olaysa, Yunan subayları tarafından "EOKA-B"ye sağlanan destektir. Ada'nın değişik bölgelerindeki ordugâhlar ve çevrelerindeki bölgelerde, Grivas ile "EOKA-B"nin lehine propaganda yapılıyor. Belli ve inkâr edilmez bir başka olaysa, "EOKA-B"nin canice faaliyetini destekleyen Kıbrıs'taki Yunan basınının, Atina'dan mali yardım gördüğü ve izleyeceği çizginin Yunan istihbarat Teşkilatı (KİP) ve 2. Genelkurmay Bürosu tarafından saptandığıdır.

Yunan Hükümetine, bazı subayların tutum ve davranışlarından dolayı şikayette bulunduğum her seferinde, bana bunların Kıbrıs'tan geri çağrılmaları için isimleriyle ve işledikleri suçları belirterek, ihbar etmemi istedikleri doğrudur. Bunu yalnız bir sefer yaptım. Böyle bir harekette bulunmak benim için üzücüdür. Ne var ki kötülükler böyle bir muamele karşısında düzelmiyor. Önemli olan kötülüğün sonuçlarını düzeltmek değil, kötülüğün kökünü sökmektir.

Sayın Başkan, kötülüğün kökünün çok derin olduğunu ve Atina'ya kadar vardığını söylemekle üzüntü duyuyorum. Kıbrıs Hellenizminin, acı meyvelerini bugün tatmakta olduğu kötülük ağacının, gelişmesini sağlayan bakımı Atina'da yapılıyor. Daha da açık olmak için Yunanistan'daki üyelerin, "EOKA-B" tedhiş örgütünün hareket-

lerini destekleyip yönettiklerini söylüyorum. Milli Muhafız Kuvvetlerinde görevli Yunanlı subayların da yasadışı, komplo ve başka kabul edilmez durumlara karışmaları böylece açıklanıyor. Askeri rejimin suçluluğunu, "EOKA-B" yöneticilerinin üstünde bulunan belgeler ispatlıyor. Milli Merkez tarafından, bu örgütün bakımı için bol miktarda para yollanıyordu. Grivas'ın ölümünden ve onunla beraber Ada'ya gelen kumandan Karasu'nun geri çağrılışından sonra, başkanlık için emirler veriliyordu. Yani, genel olarak herşey Atina'dan yönetiliyordu. Bu belgelerin gerçekliği tartışma konusu yapılamaz. Çünkü bunlar tarafından daktiloya alınmış olan yazılarda bile elle yapılmış düzeltmeler var ve yazanın yazma stili de bellidir. Belirtici olarak böyle bir belgeyi buraya ekliyorum.

Her Yunan Hükümetiyle işbirliği yapmanın hem ülkem hem de benim için milli bir görev olduğunu birçok kere açıklamışımdır. Milli çıkar, Atina ile Lefkoşa'nın barışcıl ve sıkı işbirliğini şart koşuyor. Yunanistan'da hangi hükümet olursa olsun, benim için anavatının hükümeti olduğundan onunla işbirliği yapmam gerekiyor. Askeri rejimlere karşı özel bir sempatim olduğu söylenemez, özellikle bu durumda da işbirliği konusundaki ilkemden caymadım.

Sayın Başkan, Yunanistan Hükümetinin adamlarının bana karşı devamlı komplo hazırlamalarının ve daha kötüsü, Kıbrıs Hellenizmini bir iç savaş aracılığıyla yıkıma itmelerinin, beni ne kadar üzdüğünü umarım anlıyorsunuzdur. Atina'dan uzanan ve benim varlığımı ortadan kaldırmayı amaçlayan eli birçok kereler görüp hissetmişimdir.

Ne var ki milli uygunluk uğruna sessizliğimi gene korudum. Kıbrıs Kilisesinde büyük bunalımlara yol açıp, sonra da görevlerinden alınan üç Piskopos'a hakim olan kurnaz kötü niyetin de doğum

yeri yine Atina'dır. Bu konuda da hiç bir açıklamada bulunmadım. Yalnızca bütün bunlar niye diye düşünüyorum. Ve eğer bugün Kıbrıs'ta sürmekte olan dramdan tek acı çeken ben olsaydım, Yunan Hükümetinin rolü ve sorumluluğu konusunda yine susacaktım. Ama bundan tüm Kıbrıs Hellenizmi etkilendiği zaman ve Atina'nın emri üzerine Milli Muhafız Kuvvetlerinde görevli Yunan subayları, "EOKA-B"yi, siyasal cinayetleri ve genel olarak Devlet'in dağılmasını da içeren, canice siyasetinde desteklediklerı zaman sessizliğe ve saklamalara yer yoktur.

Kıbrıs'taki Devletin temellerini yıkma çabalarında Yunanistan hükümetinin sorumluluğu büyüktür. Kıbrıs devleti ancak Enosis durumunda dağılmalıdır. Yunanistan Hükümeti, Milli Muhafız sorununa karşı takındığı tutumla, Kıbrıs Devletinin üstüne bir siyaset uyguladı. Birkaç ay önce, Milli Muhafız Kuvvetlerinin Genel Kurmay'ı, özel okullarda eğitilip daha sonra askerlikleri süresince subay yapılması düşünülen yedeksubay adayları listesini Kıbrıs Cumhuriyeti'nin onayına sunmuştur. Bakanlar Kurulu, listede yeralan 57 adayı onaylamadı. Genel Kurmay, bu durumdan bir yazı ile haberdar edildi. Buna rağmen, Atina'nın talimatı üzerine Genel Kurmay, kanunun kendisine verdiği Milli Muhafız'daki tüm subayları atama yetkisine dayanarak, Bakanlar Kurulu'nun bu kararına hiç bir önem vermedi. Keyfi ve bağışık bir tutum takınan Genel Kurmay, Kıbrıs Hükümetinin kararına aldırmadan ve yasaları çiğneyerek, onaylanmayan adayları subay okuluna kaydetti. Yunan hükümetine bağlı olan Milli Muhafız Kuvvetleri Genel Kurmayı'nın bu tutumunu tamamen kabul edilmez sayıyorum. Milli Muhafız, Kıbrıs Devleti'nin bir organıdır ve Atina değil, Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından denetlenmelidir. Yunanistan-Kıbrıs birleşik savunma bölgesi teorisinin duygusal yönü var. Ne var ki gerçekte durum değişiktir. Milli Muhafız Kuvvetleri

bugünkü yapısı ve üyelerinin niteliği yüzünden amacından sapmış yasadışı hareketlerde bulunan kişilerle, Devlet'e karşı komploların hazırlandığı merkez ve "EOKA-B"yi destekleyen kaynak haline gelmiştir.

Bu konuda, son zamanlarda artmış olan, "EOKA-B"nin tedhiş faaliyetleri süresince, Milli Muhafız Kuvvetlerine ait araçların, silah ve tutuklanması sözkonusu olan kişileri güvenlik içinde taşıdıklarını söylemem yeter herhalde. Milli Muhafız Kuvvetleri'nin bu sapmasından da Yunanlı subaylar sorumludur. Bunlardan bazıları "EOKA-B" faaliyetine tepeden tırnağa kadar karışmış durumdalar. Tabii ki bunda da Milli Merkez'in sorumluluğu olmadığı söylenemez.

Yunan Hükümetinin bir işaret üzerine bu üzücü durum sona erebilirdi. "EOKA-B" belgelerinin de kanıtladığı gibi, bakımı ve gücü için gerekli olanakları Atina'dan sağladığından, Milli Merkez şiddetin sona erdirilmesi için emir verebilirdi. Ne var ki Yunan Hükümeti böyle bir harekette bulunmamıştır. Bu kabul edilmez durumun bir başka işareti olarak da, son zamanlarda Atina'da kilise ve Kıbrıs Büyükelçiliği de dahil olmak üzere başka binaların duvarlarında, benim aleyhime ve "EOKA-B"nin lehine yazıların yeralması gösterilebilir. Suçluları tanımasına rağmen Yunan Hükümeti, bunların yakalanıp cezalandırılması için hiç bir gayret sarf etmemiştir. Böylelikle "EOKA-B" lehine yapılan propagandaya da göz yummuş oluyordu.

Söyleyecek çok şeyim var Sayın Başkan, ama sanıyorum ki sözü daha fazla uzatmaya lüzum yok. Sözlerimi bitirirken de, düştüğü durumdan dolayı, Kıbrıs halkının güvenini yitirdiği Milli Muhafız Kuvvetlerini yeni temeller üstünde yeniden düzenleyeceğimi bildirmek istiyorum. Askerlik süresinin tavanını azaltıp, ulusal bir

tehlike karşısında görevini yerine getiremeyecek duruma getirdiğimi belirtebilirsiniz.

Burada açıklamak istemediğim nedenlerden dolayı, bu görüşe katılmıyorum. Ayrıca Milli Güvenlik Kuvvetlerinde görev yapan Yunanlı subayların geri çağrılmalarını rica ediyorum. Bu subayların Milli Muhafız Kuvvetlerinde kalıp, onları yönetmeye devam etmeleri halinde Lefkoşa-Atina ilişkileri zarar görebilir. Bununla beraber eğer, Kıbrıs Silahlı Kuvvetlerinin yeniden düzenlenmesinde görev almak üzere Kıbrıs'a eğitici subay ve askeri danışman gönderirseniz mutluluk duyacağım. Umarım bu arada, Atina tarafından "EOKA-B"ye faaliyetine son vermesi için gerekli emirler verilmiştir. Çünkü, eğer bu örgüt kesin şekilde dağılmazsa yeni bir şiddet ve cinayet dalgası görülebilir.

Sayın Başkan, Kıbrıs'ta uzun zamandan beri sürmekte olan içleracısı durumu belirtmek için birçok üzücü şeyi içten kelimelerle anlatmak zorunda kaldığım için üzgünüm.

Ne var ki, her zaman göz önünde bulundurduğum ulusal çıkarlar, böyle bir şeyi zorunlu kılıyordu.

Yunanistan Hükümeti ile işbirliğimi kesmek niyetinde değilim. Ne var ki, benim Yunanistan'ın Kıbrıs'a atadığı vali değil, Hellenizmin büyük bir bölümünün seçtiği önder olduğum anlaşılmalı. Ulusal Merkezin bana karşı tavrı buna göre ayarlanmalı.

Bu mektubun içeriği gizli değildir.

İçten dileklerle.

Makarios

"AKRİTAS PLÂNI"

ÇOK GİZLİ **KARARGÂH**

Başpiskopos Makarios'un verdiği son demeçler ile Millî davanın yakın bir gelecekte alacağı yön belirlenmiş oldu. Geçmişte de vurguladığımız gibi millî mücadeleler ne bir günde çözümlenebilir ne de değerlendirilebilir. Millî davaların çeşitli aşamalarının geçilmesi için süre belirlemek de mümkün değildir. Ulusal davamız, ancak şimdiye kadar yer almış gelişmelerin, belirmiş koşulların ve alınmış önlemlerin ışığında incelenebilir. Her önlemin uygulanacağı taktiği ve zamanı, içte ve dışta o gün hakim olan koşullar tayin eder. Bütün bu çaba gerçekten güçtür ve birçok safhadan geçilmesi şarttır; çünkü sonucu etkileyen faktörler çok ve çeşitlidir. Herkesin, alınan önlemlerin daha önce yapılmış ve yapılmakta olan incelemeler sonucu alındığını ve gelecekte alınacak önlemlerin temelini oluşturduğunu bilmesi yeterlidir. Ayrıca, şimdi düşünülen bu önlemlerin, self determinasyon hakkımızın kayıtsız şartsız ve tam olarak uygulanması olan nihai ve değiştirilemez milli gayemizin sadece ilk adımını ve basit bir safhasını teşkil ettiğinin de bilinmesi kifayet eder.

Amaç değiştirilemez olduğuna göre, incelenmesi gereken konu taktiktir. Bu da, zorunlu olarak, iç ve dış (uluslararası) taktik diye ikiye ayrılmalıdır, çünkü, her iki halde de davamızın sunulması ve yönetilmesi farklıdır.

A. Dışta (Uluslararası alanda) Kullanılacak Metod:

Mücadelemizin son safhasında Kıbrıs sorunu, dünya kamuoyuna ve diplomatik çevrelere, Kıbrıs halkının self determinasyon hakkını kullanması istemi olarak sunulmuştu. Bu hakkın kullanılmasında Türk azınlığı sorunu, bilinen şartlar altında ortaya atılmış ve toplumlararası çarpışmalar bahane edilerek iki toplumun birleşik bir idare altında birlikte yaşayamayacağı görüşü kanıtlanmaya çalışılmıştı. Son olarak da sorun, birçok uluslararası çevreler için, karşıt taraflar arasındaki görüşmeler sonucunda varılan bir anlaşma yolu ile çözüm olarak gösterilen Londra ve Zürih anlaşmaları ile halledilmiş oluyordu.

a) Bu nedenle ilk hedef, Kıbrıs sorununun tam olarak çözümlenmediği ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği izlenimini uluslararası alanda yaratmak olmuştu.

b) İlk gaye, Rum çoğunluk olarak haklı çıkmak ve,

(i) Bulunmuş olan çözüm tatminkar ve adil değildir.

(ii) Varılan anlaşma, çatışan tarafların gönüllü ve baskısız rızaları sonucu elde edilmemiştir.

(iii) Anlaşmaların gözden geçirilmesi, Rumların imzalarını inkâr etme çabası değildir zorunlu bir varoluş koşuludur.

(iv) İki toplumun bir arada yaşaması mümkündür.

(v) Yabancıların güvenmesi ve dayanması gereken güçlü unsur Türkler değil Rum çoğunluğudur.

izlenimini yaratmak olmuştur.

c) Yukarıdaki gayeleri gerçekleştirmek çok güç çaba gerektirmişse de tatminkar sonuçlar alınmıştır. Birçok diplomatik temsilci-

likler, anlaşmaların tatminkâr ve adil olmadığına, baskılarla ve gerçek görüşmeler yapılmadan imzalandığına, çeşitli tehditler sonunda empoze edildiğine inanmış bulunuyorlar. Liderliğimizin, aklıselimle hareket ederek, anlaşmalar sonucu varılan hal çaresini, bir referandumla veya başka bir şekilde, halka resmen onaylatmaması, elimizde önemli bir kozdur; aksi halde, 1959'daki atmosfer içinde halk anlaşmaları mutlaka onaylardı. Genel olarak, şimdiye kadar Kıbrıs'ın yönetiminin Rumlar tarafından yürütüldüğü, Türklerin ise sadece olumsuz ve köstekleyici bir rol oynadığı kanıtlandı.

d) İkinci hedef. Birinci aşamayı böylece tamamladıktan sonra ikinci aşama eylemlerimizi ve gayelerimizi uluslararası alanda gerçekleştirmemiz gerekiyor. Bunlar genel hatlarıyla şöyledir:

(i) Rumların niyeti, Türkleri baskı altında tutmak değil, hükümet etmenin makul ve adil olmayan kurallarını ortadan kaldırmaktır.

(ii) Bu kuralların bugün ortadan kaldırılması gerekir, çünkü yarın geç olacaktır.

(iii) Bunların ortadan kaldırılması, uygun ve kaçınılmaz olmasına rağmen, Türklerin mantıksız tutumları yüzünden mümkün olmamaktadır ve, o nedenle de Türklerle ortaklaşa ve anlaşarak hareket etmek gerçekten imkansız olduğundan tek yanlı hareket haklı olur.

(iv) Bu gözden geçirme konusu Kıbrıslıların bir iç sorunudur ve bunun için kimseye, güç kullanarak veya başka şekilde, dıştan herhangi bir müdahale hakkını vermez.

(v) Önerilen değişiklikler makuldür, adildir ve azınlığın makul haklarını garanti eder.

e) Bugün uluslararası havanın, her türlü baskının ve özellikle azınlıklara yapılan baskının karşısında olduğu genellikle kanıtlanmıştır. Şimdiye kadar Türkler Adanın Yunanistan'a ilhak edilmesinin kendilerini köle durumuna sokacağına dünya kamu oyunu inandırmakta başarılı oldular. Bu şartlar altında talebimizi, mücadele süresince olduğu gibi, Enosis değil de self determinasyon için hür irademizi uygulama hakkımız temeline dayayarak dünya kamuoyunu kendi yönümüzde etkileyebilmek çabamızda ciddi başarı olanağımız bulunduğu değerlendirilmektedir. Self determinasyon hakkımızı tamamen ve engellenmeden kullanabilmemiz için de anayasanın ve anlaşmaların (Garanti ve İttifak anlaşması vs. gibi) halk iradesinin kayıtsız bir şekilde ifade ve uygulanmasını engelleyen ve dış müdahale tehlikesine gebe tüm hükümlerinden kurtulmamız gerekiyor. Bu nedenlerle ilk saldırı hedefimiz, bundan böyle Kıbrıslı Rumlarca kabul edilmediğini ilk olarak belirttiğimiz Garanti anlaşması olmuştur.

Bu sağlandıktan sonra, hukukî ve manevî hiçbir güç, kendi başımıza ve hür olarak kendi geleceğimize karar vermemizi ve bir plebisit ile self determinasyon hakkımızı kullanmamızı engelleyemeyecektir.

Yukarıdakilerden anlaşılacağı üzere, plânımızın başarısı için bir girişim ve gelişmeler zinciri gereklidir. Bunların her biri kaçınılmaz ve zorunludur, çünkü aksi halde, gelecekteki girişimlerimiz yasal olarak haksız ve politik yönden başarılması imkansız olur; ayrıca halkımızı ve ülkemizi ciddî tehlikelerle karşı karşıya bırakmış oluruz. Hareket hattımız başlıklar halinde şöyledir:

a) Anlaşmaların olumsuz maddelerini değiştirmek ve buna paralel olarak Garanti ve İttifak anlaşmalarını fiilen zayıflatmak. Bu adım kaçınılmazdır çünkü olumsuz yönleri tadil etmek ihtiyacı ge-

nellikle bütün dünyaca kabul edilmiştir ve makul addedilmektedir (tek yanlı hareketimizi bile haklı gösterebiliriz), buna karşılık böyle bir tadil çabamızı engellemeye yönelik bir dış müdahale haklı gösterilemez ve uygulanamaz.

b) Yukarıdaki işlemden sonra Garanti Anlaşması (müdahale hakkı) hukuken ve esas olarak uygulanamaz.

c) Kıbrıs, self-determinasyon hakkının kullanılmasındaki kısıtlamalardan (Garanti ve İttifak anlaşmalarındaki) kurtulduğunda, halk kendi arzusunu ifade edip uygulamakta serbest olacaktır.

d) O zaman tamamen bağımsız olacağımızdan, Devlet kuvvetlerinin (Polis gücü ve hatta dost askerî güçler) herhangi bir iç veya dış müdahaleye yasal olarak karşı koyması;

Görülüyor ki `a)' maddesinden `d)' maddesine kadar olan harekât şarttır ve yukarıdaki sıraya göre ve birbirlerini izleyerek yapılmalıdır.

Bunun sonucu olarak da beliren gerçek şudur: Eğer yukarıdaki eylemlerden herhangi bir uluslararası başarı olanağımız olmasını umuyorsak mücadelemizin herhangi bir aşamasını bir önceki aşama tamamlanmadan açıklamamak zorundayız. Örneğin, yukarıda belirttiğimiz dört aşamanın gerekli yol olduğu kabul ediliyorsa, (d) maddesi açıklanmışsa tadilattan (a maddesi) söz etmek anlamsız olur. Çünkü, anayasanın olumsuz hükümlerini tadil etmek yollarını ararken böyle bir revizyonun devletin ve anlaşmaların işlerliği için gerekli olduğu bahanesini nasıl öne sürebiliriz.

Yukarıda belirtilenler, uluslararası alandaki gaye, hedef ve taktik ile ilgili noktalardır. Şimdi iç cephe.

B. İç Cephe:

İçteki hareketlerimiz, bunların uluslararası alandaki yorumlanmasına ve yapacağımız eylemlerin millî davamız üzerindeki etkisine göre değerlendirilir.

1. Aşılmaz olarak tanımlayabileceğimiz tek tehlike dış müdahale olasılığıdır. Bu, ne maddî zarar ne de kendimiz için tehlikesinden değil, (son değerlendirmede bunlar, kısmen veya tüm olarak kendi gücümüzle karşılanabilecektir) muhtemel politik etkileri için doğrudur. Eğer müdahale tehdidi veya müdahale, planımızın "c" aşaması uygulanmadan önce yapılırsa böyle bir müdahale tamamen haklı görülmese bile hukukî yönden tartışılabilir olacaktır. Bu da hem uluslararası alanda hem de Birleşmiş Milletlerde büyük ağırlık taşır. Son zamanlarda yer almış olan benzer olayların tarihinden öğreniyoruz ki hiç bir müdahale olayında, müdahale hukuk dayanağından yoksun olsa bile, ne Birleşmiş Milletler ne de başka güçler, saldırıya uğrayandan önemli tavizler koparmadan, saldırganı söküp atamamıştır. İsrail'in Süveyş saldırısında, harekâtın tüm Birleşmiş Milletler tarafından kınanmasına ve Sovyetler Birliğinin duruma müdahale tehdidine rağmen, İsrail Kızıl Denizdeki Eilat Limanını tutması karşılığında geri çekilmiştir. Tabiî Kıbrıs için çok daha büyük tehlikeler vardır.

Eğer iyi çalışır ve yukarıda (a) safhasında belirtilen girişimlerimizi haklı gösterebilirsek hem herhangi bir müdahale haklı görülmeyecek hem de başlangıçta her türlü desteği kazanmış olacağız, çünkü Garanti anlaşmasına göre, garantör devletler olan İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında anlaşma olmadan müdahale yapılamaz. Uluslararası desteğe işte bu temaslar devresinde (müdahale öncesi) ihtiyacımız olacaktır. Anayasada yapılmasını önerdiğimiz değişiklikler makul ve haklı göründüğü zaman bu desteği alabiliriz.

Bu durumda, ilk hedef, ilk aşamada önereceğimiz değişikliklerin seçimi ile müdahaleden kaçınmaktır.

Taktik : Türklerle müşterek anlaşma çabaları tükendikten sonra makul Anayasal değişiklikler. Müşterek anlaşma imkansız olduğuna göre tek yanlı girişimi haklı göstermeğe çalışacağız. Bu safhaya paralel olarak 21 sayfadaki (ii) ve (iii) safhaları da uygulanır.

2. Aşikârdır ki, müdahalenin haklı gösterilebilmesi için, anayasada basit bir revizyon teklifinden daha ciddî bir nedenin, daha yakın bir tehlikenin var olması gerekir.

Bu nedenler şunlar olabilir:

(a) "a" - "c" safhaları tamamlanmadan ***enosis***'in ilânı.

(b) Türklerin katliamı olarak gösterilebilecek ciddî toplumlararası çarpışmalar.

İlk neden, birinci kısımda incelenmiştir, böylece, geriye toplumlararası çatışma tehlikesi kalmış oluyor. Tahrik edilmeksizin Türklere karşı bir katliama girişmek veya hücum etmek niyetimiz olmadığına göre geriye, Anayasa'nın herhangi bir maddesini tek yanlı olarak değiştirmeye kalkışmamız halinde, Türklerin şiddetli tepki göstererek olaylar ve çatışmalar yaratmaları veya katliamlar, gösteriler ve bomba olayları sahneleyerek Rumların gerçekten kendilerine hücum ettiği ve bu yüzden can ve mal emniyetleri için müdahalenin şart olduğu izlenimini yaratmağa çalışmaları olasılığı kalır.

Taktik: Anayasayı tadil etme çabalarımız açık olacak, daima barışçı görüşmelere hazır görüneceğiz ve eylemlerimiz hiç bir zaman tahrik edici veya şiddet hareketi şeklinde olmayacak. Muhtemel olaylar, başlangıçta kanun çerçevesinde ve yasal güvenlik kuvvetleri tarafından plân uyarınca karşılanacaktır. Hareketlerimiz yasal görünümlü olacaktır.

3. Anayasayı tek yanlı değiştirme hakkımız ihdas ve kabul edilmeden önce, tarafımızdan şiddet kullanılmasını gerektiren, Belediyelerin birleştirilmesi gibi, girişim ve kararlardan kaçınılmalıdır. Bu karar, zor kullanarak birleşmeyi ve belediye mallarının müsaderesini sağlamak için Hükümetin dinamik olarak müdahalesini zorunlu kılacaktır ki bu da Türkleri muhtemelen dinamik tepki göstermeğe zorlayacaktır. Buna karşılık, örneğin 70:30 kuralını yasal girişimlerle değiştirmemiz daha kolaydır çünkü bu durumda aktif girişimlere ve eylemlere girişmesi gereken Türkler olacaktır, bizim çabalarımız ise eylem değil reddetme olacaktır. Vergilendirmedeki ayrı çoğunluk da aynidir. Bu önlemler halen etüd edilmiş bulunmaktadır ve uygulanmaları için bir dizi önlemler kararlaştırılmıştır. Bu çabalardan bazıları ile Anayasayı tek yanlı olarak değiştirme hakkımız de facto kabul edildikten sonra artık takdirimizi ve gücümüzü kullanarak daha dinamik olarak ilerleyebileceğiz.

4. Yukarıda anlatılan genel planımızın ilk adımı olarak Anayasayı tadil için girişeceğimiz önemli eylemler karşısında Türklerin çatışmalar yaratmak veya sahnelemek istemeyeceklerine inanmak safdillik olur. İşte bu nedenle Teşkilâtımızın varlığı ve güçlenmesi şarttır ve zarurîdir, çünkü:

(a) Türklerin ani tepkilerine karşı bizim karşı saldırımız derhal yapılmazsa Rumlar arasında panik yaratılması tehlikesi vardır, ve özellikle şehirlerde, hayatî bölgelerin önemli kısmının geri alınamayacak şekilde kaptırılması tehlikesi doğacaktır. Halbuki gücümüzün derhal ve öldürücü olarak gösterilmesi, muhtemelen Türkleri kendilerine getirecek ve eylemlerini, önemsiz ve münferit olaylarla sınırlayacaktır.

(b) Türklerin plânlı veya fevrî bir saldırısı halinde, bu saldırı sahnelenmiş olsun veya olmasın, bu saldırıyı mümkün olan en kısa

sürede şiddet kullanarak bastırmamız şarttır, çünkü 1-2 gün içinde duruma hakim olabilmemiz halinde herhangi bir dış müdahale mümkün, muhtemel veya haklı olamayacaktır.

(c) Yukarıdakilerden herhangi birinin gerçekleşmesi halinde, kuvvet kullanılarak ve kesin olarak bastırılması, bizim sonradan girişeceğimiz ve Anayasada yeni değişikliklere yönelik hareketlerimizi büyük çapta kolaylaştıracak ve bunlar herhangi bir tepki olmadan uygulanabilecektir. Çünkü Türkler, tepkilerinin zayıf kalacağını ve toplumları için ciddî zararlar doğurabileceğini kavramış olacaklardır, ve,

(d) Çatışmaların yayılıp büyümesi halinde, ENOSIS'in derhal ilan edilmesi dahil, planın `a'dan `d'ye kadar aşamalarını uygulamağa hazır olmalıyız, çünkü o zaman diplomatik faaliyetleri beklemek için hiçbir neden kalmamış olacaktır.

5. Bütün bu aşamalarda aydınlatma, ve planlarımızı bilmeyenler veya bilmesine imkan olmayanlarla tutucu çevrelerin propagandalarına karşı koyma faktörlerini de unutmamak gerekir. Belirttiğimiz gibi mücadelemizin en az dört aşamadan geçmesi şart olup planlarımızı ve niyetlerimizi vakitsiz olarak açıklamamak zorunluğundayız.

Tam bir mahremiyet ve gizlilik basit bir millî görevin de üstündedir. **Beka ve başarı için yaşamsal bir gerekliliktir.**

Bunun böyle olması tutucuları ve sorumsuz demagogları sözde milliyetçilik ve tahrik edici yayınlar yapmaktan alıkoymayacaktır. Plan onlara liderlerimizin esas amacının "milli hedef" olmadığını ve sadece anayasayı tadil etmek olduğunu iddia edebilme olanağını vermektedir. Anayasal değişikliklerin safha safha ve hüküm süren şartlar altında yapılması gerekliliği işimizi daha da güçleştiriyor ancak bütün bunlar bizi, ne sorumsuz sokak demagojisine ne de

milliyetçilik sömürüsüne itmelidir. Yaptıklarımız bizim en doğru savunucularımız olacaktır. Her halükârda yukarıdaki girişimler bilinen nedenlerle gelecek seçimlerden çok önce önemli ilerleme kaydedeceği ve meyvelerini vereceği için önümüzde kalan kısa devre içinde olabildiğince itidal göstermeli ve soğukkanlı davranmalıyız. Buna paralel olarak, sadece yurtsever güçlerin birliğini ve disiplinini korumakla kalmayıp bunları daha da güçlendirmek zorundayız. Bu konuda ancak, üyelerimizi ve onlar aracılığı ile halkı iyice aydınlatmak suretiyle başarılı olabiliriz.

Her şeyden önce gericilerin gerçek kimliklerini açıklamalıyız. Bunlar, yakın geçmişin ortaya koyduğu gibi, küçük sorumsuz demagoglar ve fırsatçılardır. Bunlar, liderliğimize kuduz köpekler gibi saldıran, fakat geçerli ve pratik herhangi bir çözüm yolu önermekten aciz, retçiler ve gericilerdir. Tüm girişimlerimizde başarı sağlayabilmemiz için, son dakikaya kadar güçlü ve istikrarlı bir hükümete ihtiyacımız vardır. Bunlar güzel sözler söyleyen ve sloganlar atan yaygaracılar ve lâfazanlar olarak meşhurdurlar. Bunlar somut eylemlere ve fedakarlık yapmağa isteksiz ve iktidarsızdırlar. Bunun bir örneği, bugünkü durumda dahi Birleşmiş Milletlere başvurunun ötesinde daha somut bir şey önerememeleridir. Bu yüzden daima uzakta tutulmaları ve soyutlanmaları gerekir.

Bunun için yukarıdaki plan ve niyetlerimiz konusunda üyelerimizi **sadece sözlü** olarak aydınlatmalıyız. Bölge Karargâhlarında karargâh ileri gelenleri ve üyelerle yapılan toplantılarda, her üye her şeyi tamamen anlayıncaya ve başkalarına da anlatabilecek duruma gelinceye kadar, yukarıdakiler sürekli olarak incelenmeli ve izah edilmelidir. **Hiç bir yazılı izahata izin yoktur. Yukarıdakilerle ilgili her hangi bir belgenin kaybı veya sızdırılması vatana ihanet suçu sayılır.** Hiçbir şey mücadelemize, bu dökümanın açıklanmasından veya rakiplerimiz tarafından yayınlanmasından

daha ölümcül ve kesin zarar veremez.

Üyelerimize sözlü bilgi verilmesi ve üyelerimizin aydınlatılması dışındaki bütün çalışmalarımız ve özellikle basındaki yayınlarımız, karar suretleri vs. çok ılımlı olmalı ve yukarıdakilere hiçbir atıfta bulunulmamalıdır. Söylevlerde ve mitinglerde, sadece sorumlu kişiler, Bölge Karargâh başkanlarının sorumluluğu altında, başkanın yapılacak konuşmayı kontrol etmesinden ve kesin onayını vermesinden sonra, yukarıdaki plandan genel hatlarıyla söz edebilirler. Bu halde dahi bu konuşma **hiç bir şekilde basında veya başka yayınlarda yer almayacaktır.**

Taktik: Üyelerimiz ve halk **sözlü olarak** tamamen aydınlatılmalıdır. Kendimizi ılımlı gösterebilmek için her çaba harcanmalıdır. Planımızın yazılı olarak açıklanması veya basında veya herhangi bir dökümanda bundan bahsedilmesi kesinlikle yasaktır. Resmi kişiler ve diğer sorumlular halkı aydınlatmaya, morallerini ve mücadeleciliklerini yükseltmeğe, planlarımızı açıklamamak, basın veya başka bir yolla ifşa etmemek koşuluyla, devam edeceklerdir.

NOT:

Bu döküman, alındığı günden itibaren 10 gün içinde, Bölge Karargâh başkanının sorumluluğu altında ve bütün karargâh mensuplarının huzurunda, yakılmak suretiyle imha edilecektir. Bu dökümanı kısmen veya tüm olarak kopya etmek şiddetle yasaktır. Bölge Karargâhı mensupları, başkanlarının sorumluluğu altında planı alıp inceleyebilirler, ancak bu dökümanı, Bölge Karargâhı binasından çıkarma hakları yoktur.

Başkan

AKRİTAS

GENEL HAREKÂT PLÂNI

Lefkoşa ve Varoşları Karargâhının Harekât Plânı:

Lefkoşa ve civarı "Karargâh" adı altındaki bölgeyi teşkil etmektedir. Bölge beş kesime ayrılmıştır:

Birinci Kesim: Şehrin Batı kısmı (Ay Pavlo - Ay Demet) (Havaalanı yolu)

İkinci Kesim: Eski Şehir (Dereden Magosa kapısına kadar)

Üçüncü Kesim: Doğu bölgesi (Palluryodissa - Kaymaklı - Küçük Kaymaklı)

Dördüncü Kesim: Kuzey kısım (Yenişehir - Kızılbaş)

Beşinci Kesim: İç kısım (Şehir ve civarlarının diğer kısımları)

Bu bölgeye yedek kuvvetler de dahildir.

Her "kesim", komutanı tarafından idare edilecektir. Bu komutan "Karargâha" bağlıdır. "Karargâh" ayni zamanda Lefkoşa kazasındaki grupları da idare eder.

Karargâhın görevi:

Türk'lerin plânlı veya plânsız her hücumuna karşı, Kıbrıs Rum halkının can ve malını, okulları ve saireyi korumak ve Türk'lere karşı büyük çapta misillemeye girişmektir.

Her kesimin komutanı da ayni görevi paylaşır ve bu gaye için kuvvetler bulunmaktadır :

Savunma grupları: Türk'lerin hareketini püskürtmek için.

Yedek gruplar: Savunma gruplarını takviye için.

Sabotaj grupları: Bu gruplar, Türk'lerin herhangi bir hareketine karşı, misillemeye girişeceklerdir.

Emniyet grupları: Bu gruplar, binalar çevresinde devriye gezeceklerdir.

Yukarıdakilere ilâveten karargâhın emrinde yedek ve sabotaj grupları bulunmaktadır. Bu gruplar her hangi bir kesimin imdadına koşabilecektir.

Her kesim ve yedek kuvvetler için ayrı harekât plânları vardır. Bu plânlar, genel plânın bir parçasıdır.

"Karargâh" durumu takip edip, yedek kuvvetleri ihtiyaç duyulan yerlere gönderir.

"Karargâh" plânların engelsiz yürümesi için gerekli personeli kararlaştırıp herkesi yerine sevk edecektir.

Yukarıdakilere ilâveten şehir ve civarı karargâhı aşağıdaki işleri yapmalıdır:

.....

(Bu kısım Rum yayın organlarınca mahzurlu bulunarak yayınlanmamıştır).

Türk semtlerinde girişilecek sabotaj hareketleri için genel bir plân hazırlanmalıdır ve plâna göre her kesimin sabotaj grupları faaliyete geçirilmelidir.

Daha büyük bir plân hazırlamak ve "karargâh"a bağlı olan grupların bunu tahakkuk ettirmeleri gerekmektedir.

Örnek: Patlayıcı madde taşıyan arabaların uçurmak! Benzin arabaları ile yangın çıkarmak v.s.

Silahsız halkı teşkilatlandırmak ve kendilerine av tüfekleri vermek. Böylelikle her evde bir av tüfeği bulundurmak ve ailenin emniyetini temin etmek mümkün olacaktır. Bu takdirde yoldan her geçen Türk'e ateş edebilecektir.

Şimdi elde bulundurulmakta olan zırhlıların varlığını tamamıyle gizli tutmak ve sırası geldiğinde bunları kullanmak önemlidir. Bu zırhlıları kullanacak kişiler eğitim göreceklerdir.

Lefkoşa İkinci Bölgesi Harekât Plânı:

1- Kıbrıs Türk'lerinin nümayiş yapmaları ve daha sonra Rum semtlerine girip sabotaj hareketlerinde bulunmaları muhtemeldir. İlâveten ani ve gizli olarak bilhassa geceleyin Rum semtlerine, Rum'ların can ve mallarına tecavüz etmeleri mümkündür. Ayrıca daha büyük harekâtlara girişmeleri muhtemeldir. Ayni zamanda açık veya kapalı yerlerde toplu halde bulunan Rum'lara hücum etmeleri ve hükümete veya fertlerine ait binaları bombalarla havaya uçurmaları mümkündür.

2- Görevleri:

Türk nümayişlerine karşı koymak kudretinde olmalıdır.

Baf sokağı ve Ermu sokağı güneyinde Aylûka ve Aykasiyanos'taki Rum evlerini Türk hücumlarına karşı korumak ve Türk'lerin Rum semtlerine akmalarına mani olmak.

Türk'lerin hareketleri püskürtüldükten sonra Türk semtlerine sızmak ve cetvel 2'de gösterilen hedeflere sabotaj yapmak.

(Cetvel 2 Rum yayın organları tarafından yayınlanmamıştır.)

Ermu sokağına yakın Türk evlerini yok edecek durumda olmalıdır. Türk semtlerine yakın olan önemli binaları, kilise, okul v.s.'yi korumak.

Cimnasyo, Fanaromeni Kilisesi ve Fanaromeni Okulunu korumak.

3- Eski şehirdeki bütün Rum semti bu kesim komutanlığına bağlıdır. Ortak kesimdeki sokaklar şunlardır:

Baf, Ermu, Karababa, Ayyakovos, Büyük Konstantin, Yuannu Çimişku, Kraliçe Elizabeth, Ay Spiridanos, Fratro, Su Deposu.

4- Bu kesime şu gruplar bağlıdır:

9 Savunma grubu : 109 kişi

2 Emniyet grubu : 24 kişi

4 Yedek grup : Normal kadro

4 Sabotaj grubu : 20 kişi

Mevcut silâhlar :

25 otomatik (sten tipi), 2 bren, 19 piyade, 91 av tüfeği, 4 tabanca. Ayrıca Bazuka, hava ve el bombası. (Yedek grupların silahları dahil değildir)

Lefkoşa şehri 4. Kesim Harekât Plânı:

1- Kıbrıs Türklerinin özellikle Ortaköy, Gönyeli ve Hamitköy'den, Yenişehir ve Kızılbaş bölgelerine büyük ve küçük gruplar halinde sızıp Rum emlakine karşı hareketlere girişmeleri mümkündür. Bu iki Rum semtinin, diğer bölgelere mevcut irtibatını kesmeleri, neticede açık veya kapalı yerlerdeki Rum topluluklarına hücum etmeleri mümkündür.

2- Görevleri :

Bu iki bölgedeki Rumları Türk bölgelerinden gelecek hücumlara karşı korumak.

Yenişehir'in savunması, normal savunma ile yapılacaktır. Kızılbaş'ın ise Gönyeli ve Ortaköy'den gelen yolların üzerine mevziler yerleştirerek yapılacaktır.

Görevlerden biri de iki kesim arasındaki irtibatı temin etmektir. Türk semtlerinde cetvel 4 'de görüldüğü gibi; "Karargâhtan" alınacak emirler üzerine sabotaj hareketlerinde bulunulacaktır.

(Cetvel 4 Rum yayın organlarınca açıklanmamıştır)

Üçüncü kesimdeki grupların Türk'lere karşı girişecekleri hücumlarda kendilerine yardım edecektir. Bu kesim "doğudadır". Bu bölgelerdeki Türk aileleri bertaraf edilecektir.

3- Bu bölgenin sorumluluğu, Yenişehir ve Kızılbaş'taki Rum semtleridir.

4- Kesimdeki gruplar :

4 Savunma grubu : 44 kişi

2 Emniyet grubu : 8 kişi

3 Yedek grup : ..... *(Rakam gizlenmiştir)*

2 Sabotaj grubu : 10 kişi

Silahlar :

3 tabanca, 11 otomatik (sten tipi), 1 ağır makineli, 1 bren, 32 av tüfeği, bazuka ve el bombaları.

(Yedek grupların silahları dahil değildir).

5- .....

(Bu kısım Rum yayın organlarınca mahzurlu bulunarak yayınlanmamıştır).

6- Birinci savunma grubu : Bu grup 16 kişiden kuruludur.

(Grup komutanının adı verilmedi)

Silahlar :

2 otomatik (sten tipi), 1 bren, 11 av tüfeği ve el bombaları

Hilârion sokağından, benzin istasyonuna ve oradan trafik polisine kadar görev yapacaktır. Daha sonra Cavella sokağından Kilisenin üstüne kadar mevzilenip Türk'lerin sızmasına mani olacaktır. Trafik polisinin işgalinin planlayacak ve "Karargahın" emrinden sonra harekete geçecektir. Kızılbaş ve un fabrikasındaki Rum'larla irtibat kurup Girne yolunun kapanmasını sağlayacaktır. Toplanma yeri Stradi Mirivilli yoludur.

7- İkinci Savunma Grubu : Bu grubun kuvveti 12 kişidir.

(Grup komutanının adı verilmedi)

Silahlar : 1 Bren, 1 Otomatik, 1 tabanca, 2 piyade, 7 av tüfeği.

(El bombası sayısı verilmedi).

Görevi :

Truman sokağından, Dangli sokağına kadar mevzilenip, Türk'lerin sızmalarına mani olmak. Devamlı olarak buzhanenin önünden Türk okulları ile civardaki Türk evlerine ateş açılacaktır. Birinci ve üçüncü gruplarla iplik fabrikası ve buzhane grupları ile

irtibat halinde bulunacaklardır. Toplanma yeri iplik fabrikasıdır.

8- Üçüncü Savunma Grubu : Bu grubun kuvveti 18 kişidir.

(Grub Komutanının adı verilmedi)

Silahlar :

3 otomatik (sten tipi)

2 piyade tüfeği

13 av tüfeği

(El bombası sayısı verilmedi).

İşgal edeceği mevkiler:

Dangli sokağı ile Truman sokağından, Yenişehir'deki okullar arasındaki bölgeden sorumlu olacaktır. Türkler'in sızmasına mani olacak. Yenişehir'deki okulda, kuvvetli bir mukavemet kurulacaktır. Devamlı atışla, Tepedelen sokağı kontrol edilecektir. Kaymaklı'nın batısında olan gruplara yardım edecek durumu yaratacaktır. Ateş saha ile Kızılbaş grubuyla irtibat temin edecektir. Toplanma yeri İsidoru sokağıdır.

9 - .....

(Bu kısım Rum yayın organlarınca mahzurlu bulunarak yayınlanmamıştır).

10 - .....

(Bu kısım Rum yayın organlarınca mahzurlu bulunarak yayınlanmamıştır).

11 - Birinci yedek grubu :

Bu grup tam kadrolu ve silahlı olup, ismi verilmeyen bir komu-

tanın emrindedir. Bölge komutanı tarafından verilecek emri alır almaz derhal sabotaj hareketlerine girişecektir. Sıra ile bölgedeki Türk ailelerini bertaraf edecektir. Üçüncü grubu takviye edecektir. Dangli sokağının doğusundaki Türk semtine sızma yapacak ve cetvel 4'teki gibi, *(Cetvel 4 Rum yayın organlarınca yayınlanmadı)* sabotaj hareketleri yapacaktır. Toplanma yeri Saray sokağıdır.

12- İkinci yedek grubu: Yenişehir.

Tam kadrolu ve silahlıdır. Emir verilince şu görevleri yapacaktır:

İkinci grupla beraber Yenişehir'de kalan Türk ailelerini bertaraf edecektir. Bir ve ikinci savunma gruplarını takviye edecektir. "Karargâh"tan emir çıktıktan sonra trafik polisini işgal için birinci gruba yardımcı olacaktır. Güney ve batıdaki Türk semtlerine sızacak, cetvel 4'teki gibi sabotaj hareketleri yapacaktır. Toplanma yeri Bidinu sokağıdır.

(Cetvel 4 Rum yayın organlarınca mahzurlu bulunarak yayınlanmamıştır).

Aşağıdaki savunma gruplarını teşkilâtlandırmak ve silâhlamak, bu kesimin sorumluluğundadır :

Un fabrikası, iplik fabrikası, buz fabrikası, Dianellos tütün fabrikası.

Rum Yeraltı Teşkilatının sorumluları:

Başkan (Görünen) : İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis

Başkan Vekili : Çalışma Bakanı Tasos Papadopulos

Kurmay Başkanı : Meb'us Nikos Koşşis

Harekat Şube Müdürü : Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Kliridis

Lefkoşa Bölgesi Kadrosu:

Başkan	: Nikos Yuannu
Yardımcı	: Petros Kondopirgu.
Yedek Kuvvetler Komutanı	: Kıbrıs Ordusu Yüzbaşısı Tasos Marku
Lefkoşa Şehir Komutanı	: Spiros Nikolau
Lefkoşa Kazası Komutanı	: A. Angelidis

30.7.1974 CENEVRE ANLAŞMASI
TÜRKİYE, YUNANİSTAN
VE BÜYÜK BRİTANYA VE KUZEY İRLANDA
BİRLEŞİK KRALLIĞI DIŞİŞLERİ
BAKANLARI BİLDİRİSİ

1- Türkiye, Yunanistan ve Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Dışişleri Bakanları 25-30 Temmuz 1974 tarihleri arasında Cenevre'de müzakerelerde bulunmuşlardır. Bakanlar, 16 Ağustos 1960'da Lefkoşa'da imzalanan milletlerarası anlaşmaları ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 352 sayılı kararını dikkate alarak Kıbrıs'taki durumu makul bir süre zarfında yeniden tanzim edecek ve ayarlayacak tedbirlerin acil olarak, devamlı olacak şekilde harekete getirilmesinin önemini kabul etmişlerdir. Bununla beraber Bakanlar, ilkönce, bazı acil tedbirlere ihtiyaç olduğunda mutabık kalmışlardır.

2- Üç Bakan, durumu istikrara kavuşturmak için karşı karşıya bulunan silahlı kuvvetlerin, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde 30 Temmuz 1974 gün, 22.00 (Cenevre) saatında kontrolleri altında bulundurdukları bölgeleri genişletmemeleri gerektiğini beyan etmişlerdir. Bakanlar, gayri nizami olanlar da dahil, bütün kuvvetleri tüm saldırgan ve hasmane faaliyetlerden kaçınmaya davet etmişlerdir.

3- Üç Dışişleri Bakanı aşağıdaki tedbirlerin derhal yürürlüğe konulması sonucuna varmışlardır:

a) Yukarıdaki ikinci maddede belirtilen gün ve saatte, Türk Si-

lahlı Kuvvetlerince işgal edilen bölgenin bittiği yerden itibaren, genişliği Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık temsilcileri tarafından, Birleşmiş Milletler Barış Gücü (UNFICYP) ile bilistişare, kararlaştırılacak bir güvenlik bölgesi kurulacaktır. Bu bölgeye, giriş yasağına nezaret edecek olan bir Birleşmiş Milletler Barış Gücü hariç hiç bir kuvvet girmeyecektir. Güvenlik bölgesinin büyüklüğü ve mahiyeti tesbit olunana değin iki kuvvet arasındaki mevcut bölgeye hiçbir kuvvet girmemelidir.

b) Yunan veya Kıbrıs Rum kuvvetlerince işgal edilen bütün Kıbrıs Türk bölgeleri derhal tahliye edilecektir. Bu bölgeler Birleşmiş Milletler Barış Gücü tarafından korunmaya devam edilecek ve daha önceki güvenlik tertiplerine sahip olacaklardır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kontrolü dışında kalan diğer Türk bölgeleri, bir Birleşmiş Milletler Barış Gücü güvenlik bölgesi tarafından korunmaya devam olunacak ve evvelce olduğu gibi, kendi polis ve güvenlik kuvvetlerini idame ettireceklerdir.

c) Karma köylerdeki güvenlik ve polis görevleri Birleşmiş Milletler Barış Gücü tarafından yürütülecektir.

d) Son muhasemat sonucunda tutuklanan askeri personel ve siviller mümkün olan en kısa zamanda ya mübadele edilecekler, ya da milletlerarası Kızıl Haç Komitesi'nin nezareti altında serbest bırakılacaklardır.

4- Üç Dışişleri Bakanı, Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararının mümkün olan kısa sürede uygulanması hususunu yeniden teyid ederek, ilgili bütün tarafların kabul edebileceği adil ve sürekli bir çözüm çerçevesinde ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nde barış, güvenlik ve karşılıklı itimat teessüs ettiği ölçüde Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki silahlı kuvvetler sayısı ile silah, mühimmat ve diğer harp malzeme-

lerinin uygun zamanlarda ve kademeli şekilde azaltılmasına müncer olacak tedbirlerin geliştirilmesinde mutabık kalmışlardır.

5- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve güvenliğinin idame ettirilmesiyle ilgili sorumluluklarını derin şekilde müdrik olarak, üç Dışişleri Bakanı, Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararında öngörüldüğü gibi, müzakerelerin aşağıdaki hususları gerçekleştirmek amacıyla mümkün olan en az gecikmeyle devamını kararlaştırmışlardır.

a) Bölgedeki barışın iadesi.

b) Kıbrıs'ta anayasal hükümetin yeniden tesisi.

Bu amaçla, müzakerelerin 8 Ağustos 1974'de Cenevre'de devamı üzerinde anlaşmışlardır. Bakanlar aynı zamanda, Anayasa'ya ilişkin görüşmelere, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumları temsilcilerinin de erken bir safhada katılmaları üzerinde mutabık kalmışlardır. Görüşülecek anayasal sorunlar arasında, 1960 Anayasası'nın Cumhurbaşkan Yardımcısı'na tanıdığı görevleri deruhte etmesi suretiyle anayasal meşruiyete derhal dönülmesi yer alacaktır. Bakanlar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde fiiliyatta Türk ve Rum olmak üzere iki muhtar idarenin mevcut bulunduğunu not etmişlerdir. Bu durumdan çıkarılabilecek sonuçlara halel gelmemek üzere Bakanlar, adı geçen idarelerin mevcut bulunması sonucu doğan sorunları gelecek toplantılarında gözden geçirmeye mutabık kalmışlardır.

6- Üç Dışişleri Bakanı, bu bildirinin muhtevasının Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne gönderilmesi ve kendisini bildiri ışığında gereken tedbirleri almaya davet hususunda mutabık kalmışlardır. Bakanlar, aynı zamanda bu bildirinin hükümleri yerine getirilirken Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki bütün ilgililer tarafından tam işbirliği gösterilmesi zarureti üzerindeki kanaatlerinde ısrar etmişlerdir.

1974 CENEVRE KONFERANSI SIRASINDA TÜRKİYE TARAFINDAN SUNULAN "KANTON" ÖNERİSİ

1- Kıbrıs Cumhuriyeti iki toplumdan kurulu bağımsız bir devlet olacaktır.

2- Cumhuriyet, altı kantonlu muhtar bir Kıbrıs Türk bölgesi ve iki kantonlu muhtar bir Kıbrıs Rum bölgesinden meydana gelecektir:

a) Muhtar Kıbrıs Rum bölgesi:

Ana Kıbrıs Rum bölgesi,

Kıbrıs Rum Karpaz bölgesi

b) Muhtar Kıbrıs Türk bölgesi:

Ana Kıbrıs Türk bölgesi: Batı'dan Doğu'ya hudutları bir hatla tayin edilerek Panagra-Myrtou-Asematos-**Sıllura-Yerolakkos**-Lefkoşa'nın Türkler tarafından tutulan kesmi -**Mora-Angastina-Yenagra-Maratha-Stillos"** Fresh Water Lake"i (Tatlı Su Gölü) içine almak üzere Magosa'nın Türk kesimi, Kuzey-Doğu'da **Galounia**'yı dışarda bırakan, **Komi Kebir, Ayios Evstathios**'u içine alan, **Gastria**'yı dışarıda bırakan bir hatla.

Lefke Türk bölgesi

Poli Türk bölgesi

Baf Türk bölgesi

Larnaka Türk bölgesi

Karpas Türk bölgesi

Muhtar Kıbrıs Türk bölgesinin yüzölçümü, Kıbrıs'ın yüzölçümünün yüzde 34'ünü kapsayacaktır.

Ana Kıbrıs Türk bölgesi dışındaki diğer Türk kantonlarının yüzeyi ve hudutları bu bildiriye iliştirilecek olan maddelerin tayin edeceği yöntem ve süre içinde kararlaştırılacaktır.

Muhtar Kıbrıs Türk bölgesinin ana bölgesini, Yunan askeri kuvvetleri, Rum Milli Muhafız Gücü denilen kuvvetler ve diğer gayriresmi Rum kuvvetleri adı geçen Bildiri'nin imzalanmasından 48 saati geçmeyecek süre içinde terkedeceklerdir. Kıbrıs Türk idaresi bölgesinin idaresini, güvenliğini ve düzenini derhal deruhte edecektir.

3- Coğrafi hudutları dahilinde her kantonun tüm kontrolü kendi idarelerine ait olacaktır.

12 AĞUSTOS 1974 GÜNÜ, KIBRIS TÜRK TOPLUMU LİDERİ DENKTAŞ'IN KIBRIS RUM TOPLUMU LİDERİ KLERİDES'E VERDİĞİ "COĞRAFİ FEDERASYON" ÖNERİSİ

1- Bay Glafkos Klerides ve Bay Rauf Denktaş, 30 Temmuz 1974 Cenevre Bildirisi çerçevesi içinde 10-12 Ağustos 1974'de görüşerek geçmişteki trajik olayların tekerrür etmemesi için, Rum ve Türk toplumlarının devamlı, birlikte, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde, sulh içinde ve hür olarak, her iki tarafın da güvenliğinin korunacağına dair emniyet ve karşılıklı güven içinde, yaşamlarını temin edecek asgari şartları temin etmek için, Anayasal düzenin esastan gözden geçirilmesi gerekliliğinde mutabık kalmışlardır.

2- Kıbrıs Cumhuriyeti'nde halen uygulanmakta olan iki muhtar idarenin bulunduğu gözönünde tutularak, Anayasal düzenin gözden geçirilmesi, aşağıdaki esas unsurlara dayanan federal bir hükümet sistemiyle sonuçlanmasında mutabık kalmışlardır:

a) Kıbrıs Cumhuriyeti iki milletten kurulmuş bağımsız bir devlet olacaktır.

b) Cumhuriyet, tarafların coğrafi hudutları dahilinde tam kontrollü ve muhtar iki federe devletten meydana gelecektir.

c) Merkezi hükümete verilecek yetkiler tayin edilirken, devletin iki milletten meydana geldiği gözönünde tutulacak ve merkezi hükümet, yetkilerini ona göre kullanacaktır.

d) Kıbrıs Türk Federe Devleti, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yüzöl-

çümünün yüzde 34'ünü kapsayacak, Batı'dan Doğu'ya, Limnidi Lefke'den başlamak üzere, Lefkoşa ve Magosa'nın Türk kesimlerinden geçerek, Magosa'da (limanda) son bulan hattın kuzeyindeki bölgeyi kapsayacaktır.

3- Cumhuriyet'in nihai anayasal düzeni ile ilgili karar alınıncaya kadar iki muhtar idare yukarıda açıklanan kendi bölgeleri dahilinde bütün idari işlerin sorumluluklarını deruhte edecekler ve Cumhuriyet'in içinde hayatı normalleştirecek ve dengeyi sağlayacak adımlar atarken, şiddet ve ayırım hareketlerinden kaçınacaklardır.

4- Bay Denktaş ve Bay Klerides ayrıca:

a) Türkiye ve Yunanistan temsilcilerinin katılmasıyla Lefkoşa'da yukarıda ön görülen anayasal yapı ile ilgili görüşmelere başlıyacaklarına ve,

b) Varılan sonuçları Cenevre'de 1 Eylül 1974'te yapılacak olan toplantıda, Yunanistan, Türkiye, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Dışişleri Bakanlarına rapor edeceklerine mutabık kalmışlardır.